

SAYI : 85

HAZİRAN 1969

2 LİRA

Barış Dünyası

AYLIK SİYASİ FİKİR MECMUASI

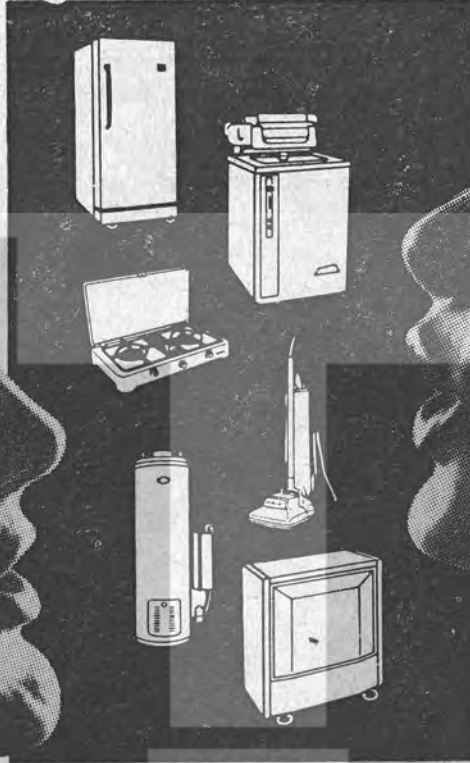

TÜSTAV

Yuvanızda

ARÇELİK rahatlığı

Kendi sahasında Türkiye'nin en güçlü ve modern teşkilatını kurarak batı seviyesindeki tesislerinde senelerdenberi çeşitli elektrikli ev aletleri imal eden ARÇELİK, bunları *en uygun fiyatlara* satın alabilme imkânını halkımıza sağlamış bulunuyor.

Eskiden vitrinlerde seyredilen buzdolabı, çamaşır makinası, süpürge, gaz sobası, ARÇELİK'in seri imalât imkânları sayesinde bugün en mütevazı Türk yuvasında dahi sevinçle kullanılıyor... *Türk halkının mutluluğunu sağlıyor.*

ARÇELİK

(Yeni Ajans : 2370)

**ana
sevgisi ,**

**YAVRUNUZUN
HAYATTAKİ EN
KUTSAL
SEVGİSİ**

tahsil

bursu

İKRAMIYESİ,

İSTİKBÂLİNİN GARANTİSİ

TÜRKİYE

VAKIFLAR

BANKASI

(Basın: 20505 - 60907)

DUNKER+RUH

Bütün
dünyada
kullanılan
fırın

TÜRK DEMİR DÖKÜM
FABRİKALARI A.Ş.

Silâhtar - İstanbul

(Barış: 210)

Barış DÜNYASI

A Y L I K SİYASİ
FİKİR MECMUASI

Sahibi ve Başyazarı

**Ahmet Hamdi
B A Ş A R**

Sorumlu Yazı İşleri
Müdürlü

Günay ALOK

İdare Müdürlü

Lütfi ÇULPAN .

Ankara Temsilcisi

Niyazi ACUN

Basın Sitesi, E - 8

Çankaya

TEL : 12 48 91

İdare yeri : Cağaloğlu

Himayet Etfal Sokak,

Aydoğmuş Han 18 - 19

Tel. : 22 08 91

47 25 38

Mektup adresi :

P.K. 478 - İstanbul

Abone : Yıllığı 24 TL.

Sayısı : 2 TL.

İlan : Tam sayfa :

600 TL. santimi 15 TL.

Haziran 1969

Sayı: 85 — Cilt: 8

★

Son baskı tarihi:

2 Haziran 1969

Basıldığı Yer :

YÖRÜK MATBAASI

İÇİNDEKİLER

Sayfa :

OLAYLAR — YORUMLAR :

Sayın İnönü şu sıralarda ateşle oynama- mamalıydı	4—324
Seçim propagandasında CHP gerçekçi olamayacak mı?	7—327
İrtica 45 yıl öncesinden daha mı güçlü? Grev hakkı, uluorta kullanılırsa koru- namaz	9—329
11—331	
Sermaye Piyasasının tanzim ve teşviki Minarelerdeki hoparlörler	13—333
14—334	
Boğaz Köprüsü aleyhinde olaylar	14—334

İDEOLOJİ :

Millî İdareyi yalnız Parlamento temsil etmez (Başar)	17—337
---	--------

SEMİNER :

Teknoloji ve İktisadî Kalkınma (Akdağ)	20—340
--	--------

AÇIK OTURUM :

Neden geri kaldık?	28—348
--------------------------	--------

SOSYAL KONULAR :

Millî olmak vasfı (Aydemir)	37—352
-----------------------------------	--------

REJİM :

Tek Meclis mi, Çift Meclis mi? (Demirkan)	42—362
--	--------

ÇEŞİTLİ YAZILAR :

Duyduklarım ,Düşündüklerim (Masar)	47—367
Dünya Milletleri : Rusya (Masar)	49—369

HATIRALAR :

Toplum içinde yalnız kalan adam (Başar)	51—371
--	--------

Sayın İnönü şu sıralarda

ateşle oynamamalıydı

TÜRK milletin büyük çoğunluğu eski Demokrat partililere siyasî haklarının geri verilmesini ister. Onlar Yassıada mahkemesinde ceza yemişlerdir; iktidarları Anayasaca gayrimuşru tanınmıştır. Buna rağmen kimi bu cezaların haksız olduğunu sanarak, kimi de artık aradan geçen on seneye yakın sürede çekilen cezayı yeterli bularak hükümlülerin siyasî haklarının iadesini istemektedirler. Gerçi 1961 de Referandum'a sunulduğu vakit Türk seçmeninin büyük çoğunluğu, Demokrat Parti iktidarını temsil edenleri siyasî haklardan yoksun bırakan bu Anayasa'ya «Evet» demişlerdi. Fakat şimdi siyasî hakların geri verilmesi için bir Referandum yapılsa, «Evet» diyeceklerin ezici bir çoğunluk teşkil edeceğine hiç şüphe yoktur. Nitekim sayın İnönü'nün genel başkanlığı yaptığı Ana muhalefet partisinin bu konuda ön savaşıklık vazifesiyle yükümlenmesi ve Parlamentoda hemen hemen yüzde yüze yakın temsil gücü bulunan muhalif muvafık beş partinin siyasî hakların geri verilmesini mümkün kılacak Anayasa tadil teklifinde birleşmiş bulunmaları bunu göstermektedir.

Bu teşebbüs, önce AP ve TP milletvekili ve senatörlerinden 219'unun imzaladığı Anayasadaki hükmün değiştirilmesi teklifiyle başladı. Ancak gerek bu önergeye imza koyanlar, gerek her iki partiyi yönetenler, sunulan bu teklifin Parlamentodan geçmeyeceği, geçmeyeceği inancındaydılar. Yalnız onlar değil, herkes böyle düşünüyordu. Önce Halk Parti-

sinin tadil teklifine karşı çıkacağı ve hiç olmazsa engellemeye girişerek, iki üç haftaya kadar tadil yapacak ve devre çalışmalarına son verecek olan Millet Meclisinde bu teklifin çıkmamasını sağlayacağı umuluyordu. Zâten engelleme olmadan ve işlem normal seyrini takip etse, içtüzük hükümlerine göre bu kısa süre içinde, 27 Mayıs ihtilâlinin sonu ve tasfiyesi anlamına gelebilecek böylesine önemli bir Anayasa tadilini Meclislerden geçirmek çok güç olacaktı. Nihayet Halk Partisi başka hiç birşey yapmasa da karar günü üyeleri toplantıda bulunmasalar, ya da oylamada çekimser kalsalar, yine üçte iki çoğunluk sağlanamayacağından, Anayasa tadil edilemeyecekti.

Durum böyle olduğuna göre, ne diye 219 imzalı önerge hazırlandı ve Meclise verildi? Bunun, AP Kongresinde verilmiş karara uymanın zarurî bir sonucu olduğu söylenebilir. Devresini tamamlayarak tatile girmesine birkaç hafta kala Meclise verilmesi ise, esasen bu devrede çıkmayacağı kesin inancından dolayı, politik komplikasyonlara meydan vermemek düşüncesinden olsa gerektir.

Ancak AP'nin, belki küçük bir istisna ile, milletin hepsi tarafından istenen bir dâvâ için Parlamentoda teşebbüse geçmiş olduğunu, fakat bu teşebbüsü gerçekleştirecek güçte bulunmadığından başarıya ulaşamadığını seçmene bildirmesi çok önemliydi. Eğer seçimde Millet, kendisine Anayasayı değiştirebilecek oranda, en azından üçte iki çoğunluk sağlarsa yapacağı ilk iş bu millî arzuyu gerçekleştirmek olacaktı. Şüphesiz eski Demokrat Partililere seçilme hakkını tanıyacak Anayasa tadili teklifinin Meclisten geçmemesinin baş sorumluluğu CHP'ye yüklenebileceğinden, seçim propağandalarında bu tema ile AP, bir taşla iki kuşu birden vurmuş olacaktı.

İşte sayın İnönü'ye hiç kimsenin akıl

ve hayalinden bile geçirmedığı âni bir çıkış yaptıran, partisinin yetkili organlarına bile danışmadan «Siyasi hakları geri verdireceğim; eskinin üzerine bir sünger çektireceğim; sayın Bayar'la kucaklaşıp O'nu ve arkadaşlarını Senatoya ve Millet Meclisine getireceğim» dedirten sebep, bu büyük kuşku olmuştur. Son derece şaşkınlık doğuran bu çıkış, öylesine ortallığı allak bullak etmiş, öylesine memleket ve rejime zararlı olmuştur ki, bunlar karşısında tarihi ağırlığı ve müstesna kişiliğine rağmen sayın İnönü'nün çok sarılacağından korkmaktayız. Cumhuriyet devrine ve inkılâp Türkiyesi'ne damgasını basmış olan İnönü'nün siyasî hayatı böyle mutsuz bir hâdise ile son bulursa buna cidden üzülmüzdür.

İnsanlar gibi toplumların da bir hali başka bir haline benzemez. Her ikisinin de buhran geçiren, çağ değiştiren zamanları olur. Eğer toplumu idare edenler ve insanlar bu devrelerin farkında olmazlar ve ölçülerini normal devreler yaşamıyormuş gibi kullanırlarsa, felâketler baş gösterebilir. Tarihte milletler, sınıflar, gruplar ve insanlar arasında çıkan birçok anlaşmazlıkların, çarpışmaların ve birbirini yoketmeye kadar giden kördöğüşlerinin baş sebebi, insan ve toplum organizminin bağlı olduğu bu temel kanunun kavranamamış ya da akıllara bağlı basiret ve irâde gücünün, ihtiraslara bağlı heyecan ve hezeyan içgüdüsünü yenememiş olmasındandır.

Türkiye, özellikle 27 Mayıs'tan sonra, bir yaşdönümü, bir çağ değiştirme buhranı içine girmiştir. Esasına bakılırsa daha evvel başlamış olan bu buhranı, ne 27 Mayıs'tan önceki ve sonraki iktidarlar ve politikacılar, ne de 27 Mayıs ihtilâlcileri gereği gibi kavrayamamıştır. Bundan dolayı Millî Birlik ihtilâlcileri «**Üç ay içinde seçim yapacağız; millet kimleri seçerse onlara iktidarı devredip kışalarımıza döneceğiz**» diyebilmişlerdi. 1950-60 arası hürriyete sırt çevirmeye yönelmiş bir iktidar vardı ve bir bakıma bu yöneliş mecbur kalmıştı. Fakat buna zorlandığını bir türlü kavrayamadığından bayrak yap-

tığı hürriyete karşı kendisini sürükleyen sebebin muhalefet olduğunu sanmış; ve onu tasfiye ederse ortallığın rahata kavuşacağı inancına saplanmıştı.

27 Mayıs ihtilâlcileri de bu buhranın farkında olmamışlardır. Hürriyet çizgisinden uzaklaşmamıza Demokrat Parti iktidarının sebep olduğuna inanmasalardı, bu iktidarın başında olanları en ağır cezalara çarptırıp, hayatta kalanlarını da top yekûn siyasî haktan yoksun bırakmak tedbirlerini ahlalır mıydı? Bugün bile bu hakların geri verilmesi için ihtilâli adına yaptıkları Ordunun gösterdiği güçlü mukavemet, «**Bu adamlar siyasî haklara kavuşur, seçilirler ve iş başına gelirlerse**» eski düzenin kurulacağı endişesinden doğmaktadır.

Bu hava ve ortam içinde İnönü'nün yaptığı çıkış, ateşle oynamak olmuştur.

27 Mayıs'tan sonra Türkiye normal demokratik bir rejime bünyesini uydurabilme çabası içindedir. 1961 Anayasası referandumla konularak seçimler yapılmış ve seçimle iki Meclis kurulmuş olmasına rağmen, sözünü ettiğimiz konuda bugünkü Parlâmentonun bu işi neticelendirmesinin doğru ve hattâ mümkün olamayacağını içimizde en iyi bilen Sayın İnönü olmasa gerekir. Mesele Parlâmentoda Anayasayı değiştirecek oranda çoğunluk sağlanamaması ile ilgili değildir. Eğer tek düşünülecek şey bu olsaydı, 219 imzalı tadil önergesi verildikten sonra, İktidarın gerekli oyu sağlamak için Ana muhalefet partisine başvurması akla en yakın gelen bir yol olurdu. Demek böyle bir müracaat olsaymış, Memlekette eski düşmanlıkların tamamen ortadan kalkması, herkesin birbiriyle yeniden kardeş olması» gibi insancıl duygularla kalbi dolu olan Sayın İnönü'nün hemen yardım elini uzattığı görülecektir!...

Böyle bir müracaat olsaydı, ne sonuç alınırdı? Bunun üzerinde duracak değiliz. Maksudumuz, Anayasa tadil teklifinin, kendisine bağlı 219 Parlâmento üyesi tarafından yapılmış olmasına rağmen, İktidar tarafından bugünkü Parlâmentodan geçirilme ve sonuçlandırılmasının hem

politikası ve hem de Memleketin ve rejimin yüksek menfaatları açısından istenmemiş olduğunu belirtmektir. Ama, AP Büyük Kongresinde alınan karara uygun bir teşebbüse girişmek ve bu konuda yakın olan önümüzdeki seçimde «Madde tasrih ederek» yani seçmenlere «Anayasanın bu maddesini değiştireceğim, razı mısınız?» diye bir çeşit referanduma başvurarak, İktidar kendisine yönelirse, gelecek Meclislerde bu işi sonuçlandırmak, ne AP, ne de rejim bakımından herhangi bir sakınca doğurmayacaktı (1).

Sayın İnönü, rakibi AP'nin gitmek istediği bu yolda önüne çıkmazsa bütün seçmen oylarının enaz üçte ikisini alacağını, böylelikle yalnız bu maddeyi değil, Anayasada birçok başka maddeleri de değiştirerek rejimi geriye döndüreceğinden korktuğunu söylüyor ve «Bu maksatla AP politika oyununda çektiği rest bülöfünü gördüm; balonlarını patlattım» diyor.

İşte İnönü'den hiç beklenmiyen, ya da bizim beklediğimiz tehlikeli ateş oyunu, çekilen bu resti görmesiyle başlıyor.

Memleketimizde bir numaralı politika üstadının ağzından ortaya atılan «mâziyi unutmak, kardeşliği yeniden kurmak» gibi sloganların ciddiliğine, içtenliğine inananların bulunabileceğini sanmıyoruz. Buna inanmak da akla aykırıdır. Çünkü şimdiye kadarki hayatında bu gibi duygulara kapılmama iradesinin şampiyonu tanınan Sayın İnönü'nün, sırf eski Demokratları Meclislerde görememiş olmasının doğurduğu ızdırabla değişmiş olabileceği düşünülemez. Millî birliği kurmak için eski Demokratlarla sarmaşdolaş olmayı ve Sayın Celâl Bayar'ı evine davet ederek kucaklaşmayı münasip görürken, memleket çoğunluğunun hâlâ kendisinden ümit kesmediği Adalet Partisini bu şefkatçi ve insancıl duygunun dışına atmak, ona karşı düşmanca hücumları şiddetlendirmek ve bu güçlü Parli arasında çatlaklar ve parçalanmalar yaratmaya yönelmiş bir politikanın başkındaklığını

(1) Bak: Barış Dünyası, Aralık 1968, sayı: 79, Sayfa: 10.

yapmak «Kardeşlik ve beraberlik» sloganlarıyla bağdaştırılamaz.

Siyasî hakların geri verilmesi, seçim şansına önemli katkı yapacağı ve AP'nin seçim Beyannamesinde bu sloganı kullanarak üçte iki oy alacağı endişesi yerinde olabilir. Bu da seçmenler çoğunluğunun bu hakların geri verilmesini istediğini gösterir. Şu halde sorun seçimden sonra ele alınırsa, hiçbir sakınca doğurmayacak demektir. Fakat CHP, seçim propagandalarında AP'nin bu slogandan yararlanacağından kaygulanıyorsa, aynı sloganı kendisi de kullanabilirdi. Eğer AP «Eski Demokratlara siyasî hakların verilmesini istiyorum» der de, CHP hayır derse o zaman sonuç CHP'nin aleyhine olabilir. Mademki Sayın Genel Başkan, Partisinin yetkili hiçbir organına bile haber vermeden karara varmışlar ve bunu Partisinin alt üst bütün kademelerine kabul ettirmişlerdir; o halde seçim Beyannamelerinde millete bunu açıkça bildirebilirlerdi. Böylelikle de AP'nin bu sloganı tekeline alması söz konusu olamazdı.

Sayın İnönü: «Ben evet demesem bu iş Parlâmentodan geçemezdi; ben evet dediğim için bu işi mutlaka çıkartacağım» diye demeçler vermiştir.

Büyük politika adamı, devlet adamı ve en nihayet en büyük asker... 27 Mayıs'tan beri on yıla yaklaşan bir yön değiştirme, yeni bir yere yerleşme bunalımı içinde olan bu memlekette İnönü böyle konuşursa, kimsenin aklından, ortalığın allakbullak olacağı geçmez. «Elbet Paşa düşünmüş taşınmış; gerekli bulduğu kişilerle görüşmüş danışmış, öyle konuşuyor» derler.

Kimin aklına gelirdi, Ordu'nun Anayasa değişikliğine karşı çıkacağı? Ve bu olursa Yüksek Kumandanların «İstifa ederek çekiliriz, alttan gelen baskıya dayanmıyoruz» diyeceği? Millet Meclisinde muvafık muhalefet beş partinin tam oyuyla teklif kabul edilip Senatoya geldikten sonra Cumhurbaşkanının 19 Mayıs mesajında Millet Meclisi kararına karşı olduğunun ilân edileceği?

İnsanın kafasına bir şüphe burgusu saplanmıyor değil; bunları kimse bilmiyordu ama, İsmet Paşa biliyordu demekten kendini alamıyor. «Demokrasi kurulmadı mı? Millî hakimiyet organı büyük Millet Meclisi değil midir? O usulüne göre karar verirse herşey olur, Anayasa değişir; Cumhuriyet ve lâik devlet şekli müstesna rejim de değişir» diyenlerimiz çoktur.

Nazariye olarak, Kanun olarak bunlar tamamen doğrudur.

Ama biz bir çağ değişimi dönemi yaşıyoruz; ve bu dönemin buhranlarını atlattırma çalışıyoruz. Fakat ne tehlikeli günler geçirdiğimizi bilmediğimizden ve normal bir dönem içinde olduğumuzu sandığımızdan, buhranı atlattırma çalışmaları güçlere karşı geliyor ve mutlaka bu Memlekette hepimizin can ve gönülden kurulmasını istediği demokratik rejim kurulmasını diye didinip duruyoruz.

Bugün İktidarın başında Demirel gibi heyecandan ziyade aklını kullanmaya çalışan, barışçı ve müvazeneli bir adamın bulunması, buhran dönemimizin başarıyla atlatılabileceğimize ümidini besliyor. Fakat karşıdakiler; Hele İsmet Paşa?

Sayın İnönü, şu sıralarda ateşle oynamamalıydı...

Seçim propagandasında CHP bu sefer de gerçekçi olmayacak mı ?

Partiler 12 ekim'de yapacak genel seçim hazırlıklarına başladılar. Seçim propagandaları dönemine girmiş sayılabiliriz. Özellikle ana muhalefet partisi liderinin siyasi hakların geri verilmesi için yaptığı şaşkınlık doğuran teşebbüsü, ve hükümetçe hazırlanarak Meclise sunulan Radyo kanunu tasarıyla dolayısıyla giriştikleri ve TİP'in de katıldığı engelleme ile birlikte, CHP sayın genel başkanıyla sözcülerinin sık sık gazetelerde yayınlanan iktidar ve onun başı Demirel aleyhindeki demeçleri seçim hedefine yönelmiştir.

Bize göre, iktidara gelmek için son şansını öntümüzdeki seçimlerde kullanacak olan CHP, bundan önce yapılmış her seçimde olduğu gibi, gerçekçi olmayan ve seçmen çoğunluğu tarafından tutulmayan temalara bağlanarak seçim propagandasına girmekten bu sefer de kurtulamamış gözükmektedir. 1946 seçimlerinde Halk Partisinin propaganda teması şu idi:

«Çok iş yaptık; kasalarımız altın, depolarımız mal doludur. Bizi iktidarda bırakırsanız aynı yolda yürüyeceğiz.»

Oysaki bu seçimlerde halk ızdırıp içindiydi ve bütün bu ızdırapların sebebini, haklı ya da haksız, Halk Partisinden biliyordu. CHP gerçekçi olsaydı, 1946 da seçim propaganda teması şu olurdu:

«Çektiğiniz ızdırapları biliyoruz. Ama büyük bādireleri atlattık; ızdıraplarınıza kan ağlayarak yarım hazırlamaya çalıştık. Şimdi sıkıntılar arkada kaldı. Kasalarımızda altın, depolarımızda mal dolu. Bunların hepsini harcıyarak ve tutumumuzu değiştirerek size mesut günler yaratacağız.»

1950 seçimlerinde de CHP yanlış tema kullandı; yaptıklarını öğdü, ve devleti savundu. Oysaki, ilk defa serbest seçim yapılan bu memlekette Türk halkı yapılanların hiç birinden memnun değildi, ve tarihi düşmanı olan devlete karşı ayaklanma fırsatını bulmuştu. Eğer Halk Partisi gerçekçi olsaydı, devletten yana değil, halktan yana olmayı ve gözükmeyi becerir, belki de seçimi kazanırdı. Halk Partisi halktan yana olma mutluluğunu, rakibi Demokrat Partiye bıraktı, ve devlete karşı ayaklanan halk tarafından iktidardan atıldı.

1954 seçimlerinde de Halk Partisinin yenilgesi, halkı tanımaması ve gerçekçi olmaması yüzündendir. 1950 ile 1954 arası Demokrat Partinin halkın gözünü boyayarak, onu kendisine bağlayarak, ilerisini gerisini düşünmeden giriştiği millete de devlete de sonunda hayli zarar veren işlerle politika alanında emsalsiz hüner gösterdiği bir dönemdir. Bizce Türkiye'nin hâlâ içinden çıkamadığı birçok bunalmalar ve güçlükler içinde bocalayıp kalması bu ilk devrenin göz kamaştırıcı, oyalayıcı ve halkı kendisine bağlayıcı iktidar politika-

sı yüzündendir. Memleket çok tehlikeli bir geleceğe doğru sürükleniyordu; fakat bunu kimseye anlatmak ve kabul ettirmek mümkün değildi.

Eğer bu seçimlerde Halk Partisi bütün bu yapılan ve halk çoğunluğu tarafından tutulan işlere karşı gelmiş olmasaydı, seçim propagandasını halktan yana, fakat gösterişçi iktidara karşı realist bir açıdan ayarlayabilseydi, henüz iktidar şansı yoktu ama, 30 mebusla değil daha çok mebusla Meclise gelebilirdi.

Halk Partisinin bir koalisyon lideri olarak iktidara gelebileceği bütün şartlar 1957 seçimlerinde hazır. Fakat bu seçimleri başka muhalefet partilerinin desteği olmadan da kazanacağı ve tek başına iktidara geleceği hakkındaki gerçekçi olmayan tahmini, 1957 seçimlerinde de Demokrat Partiyi iktidarda bırakmak ve böylece 1960 ihtilâli yoluyla tasfiyeye zorlamak sonucunu doğurdu.

İhtilâlden sonra yapılan ilk seçime, yüzdeyüz iktidarın sahibi olarak girmekle Halk Partisi olaylar karşısında objektif olmayı ne kadar beceremediğine bir örnek daha vermiş oldu.

Millî Birlik ihtilâlinden sonra bir seçim devresinde tek başına hiçbir partinin iktidara gelebileceği, gelmemesi gerektiği bir tarihi zaruretti. Bu zarureti sayın İnönü'ye ve CHP yüksek kademesine hatırlatanlar ve bir seçim devresi millî koalisyon hükümetleri kurulması için Komiteyi ikna çalışanlara düşman gözüyle bakmaları da CHPnin gerçekçi olamadığına ayrı bir örnek teşkil eder.

Nihayet 1965 seçimleriyle Halk Partisi, tek şansının ana muhalefet partisi durumunu korumaktan ibaret kaldığını anlamıyarak, Ortanın sohyla kendisine yeni bir yol çizmek ve iktidara bu yolla varmak ümidine düştü; ve rakibi APnin dincil olduğunu ilân ederek onun yapamıyacağı bir propagandaya girişerek kendi aleyhine çalıştı.

Şimdi 1969 seçimlerinde başvurdukları taktik de geçersiz ve halka karşı olduğunu hatırlatmayı bir vazife saymaktayız. Halk Partisi ana muhalefet partisi durumunda

Devlet makinası Büsbütün laçka

İşlerin hepsi Merkeze bağ; sistemimiz böyle.. Merkezde de her iş Bakan'ın şahsına bağ. Geleneğimiz böyle.

Bizde Bakanlar yerinde yoksa birçok iş zmkadık durur; olduğu zaman da onlarla görüşmek bir mesele.. Ya toplantıdalar, ya partide Meclistedirler; ve çok zaman da yurt içinde yurt dışında seyahattedirler.

Durum böyle olunca, teşkilât ne kadar genişlerse genişlesin, hattâ genişlediği için, devlet makinesi büsbütün laçka hâlde..

Biz gecekondü devlet olmaktan bir türlü kurtulamıyoruz.

kalma şansını olsun elinden kaçırmamak ve seçim sonuçlarına göre gerektiği takdirde bir kolisyona ortak olabilmek için AP iktidarını iş göremez, iş başaramaz durumda göstererek seçmen önünde kötüllemek ve itibardan düşürmekten, ve aynı zamanda dinci bir iktidarmış gibi gerçeğe asla uymayan, fakat seçim propagandalarında hasmının kuvvetlenmesine yarayan taktiklere başvurmaktan vazgeçmelidir. Çünkü bunlar ters tepen silâhlardır. Millet henüz AP. den ümidini kesmiş değildir, ve ona inanmaktadır. Göz göre göre iktidarın önüne barikatlar koyup onu Meclislerden kanun çıkaramaz ve huzurla iş göremez durumuna sokan CHP olunca, seçimde bu köstekleyici partiyi elimine etme eğilimi başlar. Bu, hem CHP ve hem de rejim için tehlikeli olabilir. Zâten demokratik rejimlerde tedavi kabul etmez bir hastalık olan çok partili siyasi hayatın getirdiği huzursuzluklardan kurtulma çabaları kuvvetlenmektedir. Bizim gibi henüz bu hayatın başlarında sayılabilecek mem-

leketlerde parti mücadelesinin, bizde görüldüğü halde devamı, çeşitli yollarla tek parti rejiminin kurulmasına yol açabilir. Seçimlerle de elde edilebilecek bu sonucu CHP, henüz seçmenin güvenini kaybetmemiş olan AP'yi köstekleme ve küçültme taktiği yüzünden kendi aleyhine hazırlamakta olduğunu düşünmelidir.

Bizce CHP'nin iktidar nöbetini devralmaya hazırlanmış ana muhalefet partisi olarak kalması ve önümüzdeki seçimlerde daha geniş bir kadro ile parlamentoya katılabilmesi için tutacağı yolların başlangıç noktası, iktidarı başarısızlıklarından dolayı millete karşı mazur gösterecek engelleme ve köstekleme taktiklerinden vazgeçmekten, ve iktidarla aralarında centilmence bir savaş açmayı başarabilmekten ibarettir.

İrtica 45 Yıl öncesinden daha mı güçlü ?

3 Mayıs Cumartesi günü, en yüksek hâkimimizin cenaze töreninde, Ankara'nın göbeğinde bir camide çok üzücü bir hâdise oldu. Cenaze namazını kıldırmak istemediler, ölüye hakaret ettiler ve dolayısıyla dine saygısızlık gösterdiler. Bu hâdise irticain ayaklanması, bir 31 Mart isyanı gibi karşılandı. Ana Muhalefet Partisi Genel Başkanı demeçler vererek memleketin büyük bir tehlike içinde olduğunu, irticain kol gezdiğini ve iktidar tarafından desteklendiğini söyledi ve Mecliste hükümet hakkında gensoru açılmasını istedi. Devletimizin yüksek yargı kuruluşlarının da 7 Mayıs'da büyük bir protesto yürüyüşü yapmaları tepkiyi ve heyecanı son haddine vardi.

Hâdiseyi, doğurduğu büyük heyecan dalgaları biraz dindikten sonra, şimdi soğuk kanlılıkla, duygularımızın coşkunluğundan kurtararak tahlile çalışmalıyız.

Önce Maltepe Camii'nde rahmetli Yargıtay Başkanının cenaze namazını kıldırmak istememenin Atatürk devrimlerine karşı yeni bir 31 Mart irticai hareketi ol-

duğu iddiası üzerinde duralım. Meclisteki beyanları ve basına verdikleri uzun demeçleriyle bu iddianın patent hakkı sayın İnönü'ye aittir. Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay'ın protesto yürüyüşlerinin hedefi de Atatürk inkılaplarına karşı saldırılara en yüksek yargı organlarımızın set çekeceğini kesin olarak kamu oyuna duyurmaktır.

İlk bakışta cenaze namazı gibi ibadete değinen bir konunun irticala ve 31 Mart gibi şeriat istemek için girişilmiş askeri ihtilâl hareketiyle hiç bir ilgisi olmaması gerekir. «**Bu adamın cenaze namazı kılınmaz; çünkü Allah'ı insanlar yarattı dedi ve küfür yoluna saptı**» diyenler bulunabilir. Ve bunaların mutlaka şeriat devleti isteyen gerici olması da gerekmez. Doğrusuna bakarsak, bunu demek islâm dinine de uymaz. Dinde «**Benim namazım kılınmasın**» diye hayatta iken bir müslümanın yapacağı vasiyet bile geçerli sayılmaz. Rahmetli İmran Öktem, Allah'ı insanların yarattığını ne maksatla ve hangi felsefi görüşle söyledi? Cenaze namazını kıldırmak istemiyenler bunu biliyorlar mı?

Konuyu bu açıdan incelemeyi istemiyoruz. Maksadımız ibadete değinen meselelerin şeriatı ayrı olduğu, beş vakit namazında bir adamın lâik, tersine hiç ibadet yapmayan bir başkasının da şeriatçı olabileceğini belirtmektir.

Durun böyle olunca 3 Mayıs olayının Atatürk devrimlerine karşı bir irtica olduğu ve 31 Mart isyanının tekrarından ibaret bulunduğu hakkındaki iddiaları, şiddetli bir heyecanın tepkileri gibi karşılamak gerekir.

Ancak olayın mantık ve din kurallarına uygun düşen bu dış görünüşü altında yatan gerçek yüzü hayli düşündürücü ve endişe doğurucudur.

Çünkü lâiklik devrimi yapılmasından beri yarım yüzyıla yakın bir zaman geçen bu memlekette Şeriat isteyen, ve Ortçağ özlemini yaşayan gerici bir akım gün geçtikçe daha kuvvetlenmektedir. Gazetelerdeki fotoğraflara dikkat edenler görmüşlerdirki, 3 Mayıs'ta Maltepe Camii'nde muhterem bir ölü'nün musalla taşıdaki cenazesine saldıranların çoğu genç kuşaklardır. İrticainın bugün çıkmakta ve yüz binlerce satılmakta olan gazeteleri, onbin-

lerce basılan dergileri, kitapları vardır. Bunlar zehir saçmakta, halkı din uğruna cihada çağırılmaktadırlar. 12 Mayıs tarihli «Bugün» gazetesi başyazısından şu parçaları aktarıyoruz:

«Din, iman, mukaddesat elden gidiyor; biz ise hâlâ, mal servet toplamakla meşgüz... Dine, imana, mukaddesata hergün en ağır darbeler vuruluyor... Ahlâksızlık ve imansızlıkla mücadele edecek nesiller yetiştirecek yeni İmam Hatip okullarının ve Kur'an kurslarının açılmasına müsaade edilmiyor... Küfürle mücadele etmemiz lâzımdır. Hem canımızla, hem malımızla... Öyle bir devirde yaşıyoruz ki, fedakârlık çağıdır, chiad çağıdır... Cihad istiyoruz cihad! Allah uğrunda toza toprağa katmış yüzler görmek istiyoruz. Allah yolunda akan ter, gözyaşı, kan istiyoruz. Müslümanca yaşamak, dinimizi yüceltmek istiyoruz.»

Açıkça şeriat isteyenler, teokratik devlet kurulmasına çalışanlar yazıyorlar, söylüyorlar ve yurdun her tarafında teşkilatlanıyorlar. 3 Mayıs'ta rahmetli İmran Öktem'in cenazesine saldırma hâdisesi, işte, bu gittikçe azgınlaşan gerici akımın bütün devlet büyüklüğü, bütün yüksek yargıçlar, aydınlar ve gençler karşısında hiçbir şeyden korkmadan çekinmeden baş kaldırması olayı olarak endişe doğurucu bir belirtiştir.

Şimdi bu tehlikeli akımı şiddet yoluyla susturarak ve sindirerek önlemeyi isteyenler var. Bunların başında sayın İnönü'nün bulunduğunu sanmaktayız. Çünkü kendileri, idareleri altında hemen bütün Cumhuriyet devrinde laiklik devriminde bu metodu kullanmışlar, başka bir çıkar yol olmadığına inanmışlardır. Laiklik inkılabını, müslüman olan Türk halkına inandırarak değil, korkutup sindirerek gerçekleştirme yolunda yürümüşlerdi.

Bugün aradan 45 yıl geçmesine ve bir kaç kuşak yetişmiş olmasına rağmen, bu konudaki durumumuzun başlangıç noktasından daha da geriye dönmüş olması nedeni, hiç şüphe etmeyelim ki, bu tutumdur. Oysaki biz müslüman olarak, dinimize bağlı kalarak bütün devrimleri halkımıza kabul ettirebilir, ve yetişen kuşakları

Rusya'da Toprak Reformu

Kapitalist memleketlerde büyük toprakların köylüye dağıtılmasına «Toprak reformu» deniyor.

Sosyalist memleketlerde de bu reform yapılmaya başlandı. Bilindiği gibi Sovyet Rusya'da bütün topraklar devletleştirildi, bir kısmı da kooperatifleştirildi. Devlet işletmelerine Solhoz, kooperatif işletmelerine de Kolhoz adı verildi. Kolhoz'larda toprak kooperatifidir. Sonraları kooperatif üyelerine kendi işletmeleri için 2 dönüm kadar toprak ayrıldı. Şimdi yeni bir reform yapılmakta ve kolhoz üyelerine ayrılan topraklar 5 dönüme çıkarılmaktadır.

Sovyet Rusya'da sebze, hayvan mahsulleri ve birçok gıda maddeleri bu gibi özel kişilerin işlettikleri topraklardan elde ediliyor. Sistemin gittikçe gelişerek tarımın büyük ölçüde özel işletmeler eline geçeceği ve bunların da kooperatiflerce destekleneceği günün uzak olmadığı anlaşılmaktadır.

yobazlığa ve irticaa karşı aşılabilir bir set halinde kullanabiliriz.

Şunu kesin olarak bilmeliyiz ki, inanglara karşı yapılacak baskı, onları kuvvetlendirmeye yarar. Bugün irtica, gericiğin daha da azgınlaşmış olduğu bir gerçekse, bunu yaşadığımız baskı devrinin bir tepkisi olarak karşılamalıyız. İktidarın din ve vicdan hürriyetine saygılı olmasını ve bir iç deşarji engellememiş bulunmasını doğru bulmakla beraber, bundaki ölçüyü yeteri gibi seçemediği, baskı yerine kullanılacak vasıtaları bulamadığı ve uygulayamamış olduğu için de tenkit etmekteyiz. Bu konuda Diyanet işleri teşkilâtının üzerine düşen vazifeyi yapacak nitelikte olmadığını ve hattâ tersine irtica destekler bir davranış görünüşü içinde bu-

lunduğunu da kaydetmek isteriz. Bir tabii senatörün senato araştırması için verdiği önergeye göre, bugün bu teşkilâta en güçlü söz sahibi olan ve Başkan Yardımcılığını vekâleten yapan kişi, gericilik akımının başlıca destekçisi olmaktadır.

Diyanet İşleri Başkanlığı bir devlet teşkilâtıdır. İmarlar, kâtipler de devlet memuru sayılmaktadır. Bu düşünce ile 3 Mayıs günü sayın Öktöm'in cenaze namazını kaldırmamak için camide bulunmayan imamların Diyanet işlerine dayanıp dayanmadıkları elbet araştırılacaktır. Biz bunu, irtican ve gericiliğin yayılmasını etkileyen faktörlerden biri olarak kaydetmekle yetiniyoruz.

Önümüzde yakın bir seçim var. Seçime kadar geçecek kısa zaman içinde bu konuda iktidardan esaslı bir harekete geçmesini bekleyemeyiz. Seçimlerden sonra derhal ele almamız ve bilimsel olarak çözüme kavuşturmamız gereken en önemli dâvâ-mızın bu olduğuna inanmaktayız.

Grev hakkı, ulu-orta kullanılırsa korunamaz

İşçimize verilen grev hakkının ulu orta kullanılması bu hakkın devam edememesi tehlikesini doğurur. Yürürlükteki mevzuatta çok boşluklar var. Anlaşmazlıkların greve gitmeden çözüm yollarına bağlanması için gerekli tertiplerin düşünülmemiş olması, ücret artışları ve yeni sosyal haklar elde etmek maksadıyla ileri sürülen isteklere kanunca bir sınır tanınamaması bulunması gibi konular üzerinde durulma zorunluğu her geçen gün biraz daha fazla hissedilmektedir.

Yerleşmiş bir kanaate göre, kamu düzenini korumak ve ekonomik hayatın sarsılmasını önlemek maksadıyla da olsa, grev hakkını sınırlayıcı hiçbir tedbir alınmaz. ve böyle bir davranış demokratik hak ve hürriyetlerle bağdaşmaz. Hattâ daha ileri gidilerek «Devletin sosyal ve ekonomik politikasını etkilemek, ya da bir iş kolunda patronları işçi isteklerini kabule zorlamak için» genel grev veya sempati grevleri hakkı dahi tanınmalıdır.

Bâbâîli yokuşunda bir basın evinde işçiler grev ve işveren de lokavt ilân etti; işyeri bir buçuk sene kapalı kaldı. Bu yüzden işçiler ve işveren çalışmadı. Tam İstanbul vilâyetinin ve çalışma müdürlüğünün yanında ve herkesin gözü önünde cereyan eden bu olaya ne Vâli, ne Çalışma müdürlüğü, ne de başka hiçbir makam karışmadı. «Bu kadar süre bir işyeri kapalı ve yüzlerce işçi işsiz kalmaz, buna müsaade edemeyiz; haklı haksız ayıracağız, ve bu grev son bulacaktır» denemedi. Çünkü kanunlarımız, ne idâri otoritelere, ne mahkemelere, ne de başka bir yere belirli bir süre —meselâ bir ay— geçtikten sonra işyerinin çalıştırılması ve işçilerin işe başlaması için müdahale hakkı tanımamıştır.

Mutsuz bir grev teşebbüsüne de İstanbul şehir tiyatrosu artistleri ve teknisyenleri girişti. Sanki işveren başkalarını alıp tiyatroları işletir diye de artistler beyaz gömlekler giyerek tiyatro kapılarında grev gözcülüğü yaptılar.

Bu grevde grevcilerin mi, işverenin mi haklı olduğunu araştırarak değiliz. Belki grevcilerin isteklerini Belediye de yerine getirmek istemekte, fakat kanunlar elini kolunu bağladığı için birşey yapamamaktadır. Asıl üzerinde duracağımız konu, bu gibi durumlarda greve gitmeden işçi isteklerini tetkik edecek ve haklı buluyorsa kesin karar vererek tarafları bu karara uymaya çağırarak bir ara kurulunun bulunmayışıdır. Taraflar ancak bundan sonra, karara uymadıkları taktirde, doğabilecek riskleri göze alarak greve ya da lokavta gidebilmelidirler.

GREV İNGİLTERE'DE BİLE SINIRLANIYOR

İşçi hareketleri İngiltere'den başlamıştır. Bu memleket hürriyetlerin, sendikacılığın kaynağı ve beşiğidir. Şimdi de partisiyle işçi, iktidardadır ve buna rağmen bugün grevleri sınırlamaya doğru gitmektedir.

İşçi Partisi lideri Başbakan Wilson hükümetinin hazırladığı greve karşı kanun tasarısını mutlaka parlamentodan geçirmeye kararlıdır. Gerçi sendikalar ayak-

lanmış ve bu tasarımı protesto hareketleri şiddetle başlamıştır. Nisanın 20'sinde Blackpool'de toplanan İngiltere tekstil sendikaları kongresinde hemen hemen oy birliğiyle tasarı aleyhinde karar alınmıştır. Bu sendika Başbakan Harold Wilson'un da bağlı bulunduğu ve şimdiye kadar hükümeti her kararında ve hareketinde tutmuş, 90 bin üyesi bulunan İngiltere'nin en kuvvetli bir sendikasıdır. Tekstil sendikasının yeni sıra diğer sendikalar da kıyameti koparmakta, hattâ bu yüzden grevlere baş vurulmaktadır.

Fakat işçi hükümeti greve karşı kanun tasarısının her ne bahasına olursa olsun parlamentodan geçirmeye çalışıyor. Sendikacılığın bugünkü durumu memleketi anarşiye götürüyor, İngiltere ekonomisi bu yüzden çöküyor diyor. Gerçi bugün de İngiltere'de grev hakkı hayli kısılmıştır. Kanunun tanıdığı ve tanımadığı grevler var. Birinci katagoriye girenlerde işçi hakları saklı kalıyor; ikincilerde ise işçi birçok haklarını kaybetmektedir. Onun için kanunsuz grevler birkaç saati, nihayet bir iki günü geçmiyor. İşçi ücretlerine yüzde 3 den fazla zam isteğinin kabul edilmemesi yüzünden girişilecek grevler İngiltere'de kanunsuz sayılmaktadır. Sonra grev ilân eden sendikanın işverene bazı durumlarda zarar ve ziyan ödemesine mahkemeler karar vermektedirler. Bütün bu gibi noktalar İngiltere'de bugün bile işçinin kolay kolay greve gitmesini önleyen faktörlerdir.

Fakat bu yetmemekte, kanunlarla daha başka engeller koyarak grevin kısıltılması gerekmektedir. İşte İşçi Partisi hükümeti bu dâvânın peşindedir. İşi o kadar ileri götürmüşütrki, Başbakan Wilson partisinin parlamento grubunda yaptığı konuşmada, «eğer bu kanunu kabul etmezseniz yeni seçimlere giderim, siyasî hayatımız tehlikeye girer» diye arkadaşlarına gözdağı bile vermeyi gerekli görmüştür.

İşçi Partisi seçimlere giderse kimden oy alacak? İşçiden değil mi? Böyle bir tasarı İşçi Partisi için intihar demek olmayacak mı? Zâten önümüzdeki seçimlerde iktidardan düşeceği kuvvetle tahmin edilen bu partinin bindiği dalı kesmesi akılsızca bir iş olmuyor mu?

İşin asıl püf noktası da burası ya...

İşçi Partisi iddia ettiği gibi «Anarşiyi ve İngiltere'nin iktisadî çöküşünü önlemek»den ziyade, daha çok seçimleri kazanmak için bu yola başvurmuştur. Çünkü İngiltere'de büyük kütle, hattâ birçok işçi, bugün vardığı şekliyle sendikacılığın ve grevin aleyhindedirler. Ünlü İngiliz gazetesi Sunday Times'in düzenlediği bir anketeye göre, İngiliz halkının büyük çoğunluğu (kendilerine soru yönetilenlerin % 68'i) sendika reformu kanununu desteklemekte, bunlardan % 84'ü ise hükümetin kanunsuz grevlere karşı daha şiddetli tedbirler almasını istemektedir. İşçi Partisinin sol karardı, ki küçük bir azınlık halindedir, tasarıya muhalefet de etseler Wilson, kanunu parlamentodan geçireceğine emindir. Çünkü muhalefet partisi (Muhafazakârlar), müsbet oy kullanmaları mümkün olmadığı için, çekimser kalacaklardır. Bu çekimserlik, İngiliz politika dilinde, muhalefetin tasarıya müsbet oy vermesi demektir.

SONUÇ

Bizde, başka konularda da rastlanabilecek Anayasa'dan doğmuş köklü bir çelişme etkisinden kurtulamayarak, sanki yüzde yüz hürriyetçi bir toplummuşuz gibi klâsik liberâl çerçeve içinde bir grev mevzuatı var. Toplu sözleşmelerde, sendikacılıkta, grev hakkını kullanmada tam bir serbesti, bu mevzuatın temel prensipini kurmaktadır. Liberâl isek işçi ve iş veren ilişkilerinde devletin kanunlar koyarak müdahale etmemesi, eğer devletçi isek devletin bu ilişkilerin düzenlenmesinde kamuyu düşünen bir müdahalede bulunması lâzımdır. Grev hakkı söz konusu oldu mu liberâl, hak istemek söz konusu oldu mu devletçi olmak çelişimi içinde kalmaktan, yani devekuşu olmak tan kurtulmalıyız.

Bugün kalkınabilmiş bir toplum olsaydık, İngiltere'de olduğu gibi grevleri sınırlama yoluna gitmeye mecbur kahrıldık. Oysaki henüz kalkınmış değiliz; bu bakımdan işverenin iki asır evvel işçiyi hayvan gibi çalıştırdığı, istediği zaman işinden çıkardığı, dilediği ücreti verdiği dönemi ya-

şamaktayız. İngiltere'yi o zamanki hâliyle taklit etmeyi kimse düşünemez ve düşünse bile bunu uygulamaya kimsenin gücü yetmez. Ama ne olur, şimdiki hâliyle onu taklit etsek!

Grev hakkını ulu orta kullanmak ve toplumun bütününe ilgilendiren bu olayı sâdece işçi ve işveren arasında bir serbest pazarlık konusu sanarak kamu müdahalesi dışında bırakmak, herşeyden önce, bu hakkın eninde sonunda ortadan kalkması sonucunu verme, ve Türk toplumunu gerilere ve karanlıklara sürüklemeye tehlikesiyle bizi karşı karşıya bırakacaktır.

Sermaye piyasası'nın Tanzimi ve Teşviki

25 Nisan 1969 Cuma günü, «Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferansı heyeti» Tarabya otelinde bir Açık oturum tertip etmiştir.

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Yönetim Kurulu Başkanı Bülent Yazıcı'nın yönetimi altında cereyan eden toplantıda, birçok hazırlıklardan sonra, geçici komisyonda görüşülerek son şeklini alan ve Büyük Millet Meclisine sevk olunan sermaye piyasasına Tanzim ve Teşvik kanuna tasarısının eliştirilmesi yapılmıştır.

Maliye Bakanlığı Hazine Genel Müdürü Şadi Özer, evvelâ tasarının mucip sebepleri konusunda resmî görüşü açıklamıştır. Buna göre bizde millî gelir 300 dolara ulaşmıştır, ve önümüzdeki on sene zarfında 500 dolara yükselecektir. Bundan dolayı devlet, bir sermaye piyasasının kurulmasını teşvik edici tedbirler almayı lüzumlu görmüştür.

Bizdeki Anonim şirketler Avrupa'daki kapalı (Closed) şirketlere benzerler. Bunlar her ne kadar, isterlerse, yeni hisse senetlerini halka satabilirler, fakat esas itibarıyla halka açık değildirler.

Anglosakson müseccel sermaye sisteminde idareciler halka, mal arzeder gibi kolayca hisse senedi satabilirler. Fakat biz bu sisteme doğru gidersek, halkın aldatılmaması için bazı denetleme tedbirleri almaya mecburuz.

Tasarı iki kısma ayrılabilir:

Birinci bölümde problem evvelâ tarif edilmekte ve sermaye piyasasına emniyet getirecek tedbirler ele alınmaktadır.

İkinci bölümde mali ve iktisadi teşvik edici konular zikrolunmaktadır.

Esas noktaları, şu suretle özetleyebiliriz:

1 — Eski sistem anonim şirketler, işlerine olduğu gibi devam edeceklerdir. Bunlar isterlerse, teşvik tedbirlerinden istifade edebilmek için halka açılacaklardır. (Tasarı bunun nasıl yapılabileceği yönünden eksiktir).

2 — Halka açık yeni sistem Anonim şirketlerin enaz nama muharrer hisseli 51 ortağı olacaktır. Hisselerin diğer yarısı piyasaya arzedilecektir. Bu hisseler hâmiline ait olacaktır. Sermayenin yüzde onunu aşmamak şartıyla oy hakkından yoksun fakat temettü yönünden imtiyazlı hisse senetleri de çıkarılabilecektir.

3 — Bakanlıklar mümessilleri tarafından teşkil edilecek bir denetleme kurulu, halkın aldatılmaması için, şirketleri kontrol altında bulunduracaktır.

4 — Satışlar, Denetleme kurulu tarafından aracılık belgesi alan, aracı kuruluşlar tarafından yapılacaktır. Bu kuruluşlar yatırım bankaları olacaktır. Ticaret bankalarına bu hak tanınmamıştır.

5 — Teşvik edici tedbirler şunlardır: Halka satılacak hisse senetlerinde Kurumlar vergisi ve Damga resimleri yarıya inmektedir. Bin liraya kadar temettü getiren senetler için stopaj vergisi tamamiyle kalkmaktadır.

a — Böyle bir kanuna lüzum olup olmadığı: Bazı kimseler esham borsasının işlemlerini temin edecek tedbirlerin kâfi olacağı görüşünü öne sürmüşlerdir.

b — Denetleme kurulunun teşekkül tarzı eleştirilmiştir.

c — Ticârî bankaların da aracılık yapabilmeleri istenmiştir.

d — Tasarının bankalar kanununu zedelediği söylenmiştir.

e — Eski sistem Anonim şirketlerin teşvik edici tedbirlerden istifade etmemelerinin bunları cezalandırdığı iddia edilmiştir. Bu ve bu gibi görüşleri de nazarı itibara alarak «Ekonomik ve sosyal etüdler hayati» kanunu tasarısını tahlil eden bir rapor hazırlayacaktır.

Minarelerdeki hoparlörler kısılamaz mı ?

Eskiden din sömürücüleri çatal bıçak kullanmayı bile günâh sayarlardı. Çünkü Batı'ya, medeniyete düşmanlardı; Çatal bıçaktan sonra medeniyetin diğer vasıtaları, âdetleri de gelebileceğinden korkuyorlardı. Halkın uyanması, Batı'ya yönelmesi, onların kurduğu sömürme düzeninin sonu demektir.

Onların zamanında radyo yok, fakat gramofon vardı. Gramofon kullananlara «Kâfir» derler, ve bu medeniyet vasıtasını kırar ve susturursa dine hizmet eder diye halka camilerde vaaz verirlerdi.

Şimdi din sömürücüleri hoparlörü irticâ, gericiliğin en güçlü, en yaygın bir vasıtası olarak kullanıyorlar. Sonuna kadar açtıkları hoparlörlerle yedi mahalleli ayağa kaldırıyorlar. Ankara'da İzmir caddesinde turistik Balin otelinin tam karşısında bir apartman katının penceresinden dışarı çıkarılan hoparlör, bütün civar sâkinlerini sabahın alaca karanlığında uykularından ediyor. O kadar kuvvetli ve cırlak bir sesle ezan okunuyorki - tabii plâktan ya da banddan - Balin otelinde kalan ecnebiler sabah olur olmaz hesaplarını görüp oteli terk ediyorlar. Mahalle halkının şikâyet etmeye cesareti yok.. «Vay dinsiz, imansız!» diye yobazların elinden kurtulmaları güç..

Dinimize saygılı olalım. Fakan din değışti mi ki, elli sene evvel kullanılması günâh sayılan şeyler bugün dinin vazgeçilmez vasıtaları hâline gelmiştir? Ashında ne çatal bıçak kullanmak, ne de radyo çalmak günâh değildir. Günâh olan çatal bıçakla birisine hücum etmek, radyoyu sonuna kadar açarak herkesi huzursuz etmektir. Velez namaz vaktinin geldiğini haber vermek için dahi olsa, şehirlerde, köylerde namaz kılan kılmayan, müslüman olan olmayan herkesi ayağa kaldırmak, gece uykusundan etmek hakkı kimseye verilemez. Klakson yasağı, geceleri belirli saatten sonra hoparlör kullanma yasağı ne için konmuştur? Bari, sırf bu yasakların konmasına dayanarak geceleri

olsun, ezanlarda hoparlörler kısılrsa buna da razı olacağız. Çünkü yalnız Ankara'daki İzmir caddesi halkı değil, aşağı yukarı her yer halkı rahat bir sabah uykusundan mahrum ve bu yüzden maddî manevî huzursuzluk içindeler.

Boğaz köprüsü aleyhinde olanlar tezleriyle tersine bu köprüyü savunuyorlar

Boğaz köprüsü yapımı aleyhinde geniş bir kampanya açıldı. Mimarlar Odasının önyak olduğu bu kampanya kısa zamanda gelişerek büyük öğrenci hareketlerine de yol açtı. İstanbul Teknik Üniversitesi öğrencileri «Boğaz köprüsüne hayır!» haftası düzenlediler, ve üniversitede bir de Açık oturum yaptılar.

Sorun yalnız bir açıdan ele alınırsa olumlu olumsuz bir yargıya varmak, aynı argümanlarla köprü yapımının hem aleyhinde hem de lehinde bulunmak mümkündür. Mimarlar Odasının görüşünü yansıtan broşürde bir Boğaz köprüsü yapmakla İstanbul'un yerleşme bölgelerinde çok büyük ve istenmeyen değışiklikler olacağı iddiası ileri sürülmüştür. İstanbul Nufusunun % 70-80'i Boğaz'ın batısında, % 20 - 30'u da doğusunda yaşamakta, tarihi şehir merkezi batı yakasından bulunmakta olduğu belirtilerek, bir köprü yapılırsa bu durumun değışeceği, doğu yakasının yerleşme ve sanayi bölgeleri olarak önem kazanacağı, bu suretle tek bir köprüyle ulaşımın sağlanamayacağı ve yakın gelecekte daha birçok köprülerin yapılması zorunluğuda doğacağı, Adapazarı'na kadar yayılan sanayi bölgelerinin İstanbul'a doğru kayacağı, daha birçok problemlerin doğacağı ileri sürülmüştür. Teknik Üniversite İnşaat Fakültesi Öğrenci Birliği'nin düzenlediği Açık oturumda konuşan yüksek mimar Turgut Cansever, inşaat yüksek mühendisi Melih Köknal köprü yapımının şiddetle aleyhinde bulunmuşlardır. Aynı oturumda konuşan yazar İlhan Selçuk da bu teşebbüsü Amerikalılar ve onların ara-

cularının bir sömürü oyunu olduğunu söylemiştir.

Yatırım kaynakları çok kıt ve yatırım yapılacak alanları çok geniş olan Türkiye'nin Boğaz köprüsüne öncelik tanınması tenkit edilebilir. Boğaz köprüsü ipe dilikle ele alacağımız ve fedakârlıklara katlanarak çok büyük yatırımlara girişeceğimiz bir iş değildir denmesi ve bu tezin çeşitli bakımlardan savunulması mümkündür. Ama Boğaz'ın iki yakasında yerleşme ve sanayi bölgelerinde büyük değişiklikler yapar; Adapazarı'na kadar yayılmış sanayi İstanbul bölgesinde toplanır gibi tezler bu teşebbüsü desteklemeye yarar. Demek sâdece Boğaz'ın iki yakasını birleştirmek suretiyle İstanbul'da başka bir gelişme, başka bir yerleşme biçimi olacakmış! O zaman bu normal değişimin zorla önlenmekte olduğu yargısına varmak gerekir. İstanbul'un tarihi gelişmesinin batı yönünde olduğu iddiası da bilimsel dayanaktan yoksundur. Birçok nedenlere dayanarak gerçekteki gelişme Boğaz'ın doğu yakasına geçmelidir ve geçecektir denebilir. Bugün bile Haydarpaşa limanının İstanbul'daki Salıpazarı limanına rekabet etmesi, yeni endüstri tesislerinin batı yakasından ziyade doğu Anadolu yakasında kurulması, yeni yerleşme sahalarının daha çok bu yakada gelişmesi bunu gösteren delillerdir. Anadolu'nun başlıca limanı İstanbul değil, gelecekte İzmit olacaktır. İzmit, Adapazar ve Sakarya bölgesiyle İstanbul'un Anadolu yakası başlı başına bir bütün teşkil edeceği, bu bütünün batı yakasıyla zorunlu ve devamlı ilişkisi kurmaya lüzum görmeden bir ünite olacağı düşünülmelidir. Kısası, şimdiye kadar Boğaz köprüsü aleyhinde ileri sürülmüş iddialardan ve tezlerden çoğu, bu köprünün yapılması değil, tersine yapılması için destek olacak niteliktedir.

Köprüden önce ekonomik ve şehircilik bakımlarından yeterli etütlerin yapılmaması olduğuna ve köprü ve çevre yolları dolayısıyla geniş bir arsa spekülasyonuna girişildiğine değinen tenkitleri haklı bulmak mümkün değildir. Ancak Boğaz'ın iki yakasını bir köprü ile birleştirmek fikri yeni olmayıp eskidir. Bu suyolunun üzerine köprü kurmak için yapılacak başlıca

etüt, bu köprünün nereye kurulması ve anayollara ne şekilde bağlanması gibi teknik sorunları çözüm için olabilir. Yoksa köprü yapmalı mı? diye bir sorunun çözümü için etüt söz konusu olamaz. Böyle bir köprü hattı gerekirse daha başka köprüler mutlaka yapılmalıdır. Mesele, bunun şimdi zamanı mıdır; buraya yatıracağımız milyarları başka sahalar için kullansak ve ekonomimizi kuvvetlendirerek sonra bu işe girişsek daha iyi olmaz mıydı? Sorusuna cevap bulmaktan ibarettir.

Arsa spekülasyonlarına gelince, bunun önlenememesi, köprü ve çevre yolları dolayısıyla değer kazanacak bütün gayrimenkullerde doğacak artı değerlerin adil ölçüler altında vergilendirilememesi veya bu değerlerin kamulaştırılmasına yarayan tedbirlerin alınmaması ciddi acıklı olmaktadır; birçok dedikodulara yol açmakta, sosyal huzuru bozmakta ve üstelik kamu yüklerini çoğaltarak vergi baskısını ağırlaştırmayı zorunlu kılmaktadır. Kalkınma dolayısıyla gayrimenkullerde artan değerlerden vergi veya başka şekilde kamunun bir pay alması prensibini ötedenberi savunduğumuz için, bu konudaki görüşlerimizi sayın okuyucularımız bilirler. Böyle bir kanun, muhakkak kalkınmaya giriştiğimiz ilk günlerde konmalıydı. Ankara imar gördü, dönümü 100 lira olan arsaların metresi 2000 liraya çıktı. Bu değer artışına sebep olan yatırımı yapan hiçbir kuruluş, ne devlet ne de belediye, bundan yararlanmadıktan başka, imar için yapılan istisnâların bedelleri artan kıymetler üzerinden ödendi. Yalnız Ankara'da yalnız İstanbul'da ve şehirlerimizde değil, kırlarda da aynı durum olmuş; imar ve kalkınma yüzünden mantar gibi yerden fıskıran milyonlar gelir vergisinden bile istisna edilmiştir.

Boğaz köprüsü için harcanacak milyarları, eğer artı değerlerin kamuya intikalini sağlayabilirsek, kolaylıkla geri alabileceğimize şüphe yoktu.

Boğaz köprüsünün Amerikan ve ecnebi firmalarına iş ve bu yolla işbaşında olanlara menfaat sağlanması için girişilmiş bir teşebbüs olarak gösterenlere, çirkin ve ahlâk dışı bir iftira içinde olduklarını söylemekle yetiniyoruz.

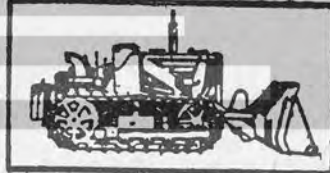
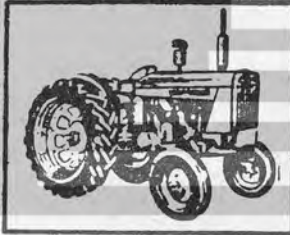
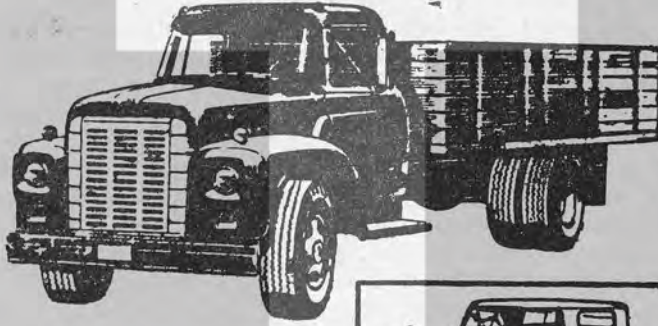

INTERNATIONAL HARVESTER

Bütün dünyada olduğu gibi, şimdi Türkiyede de memleketin her çeşit motorlu taşıt vasıtası ihtiyacını karşılayacak duruma gelmiştir. Türk Otomotiv Endüstrileri Çayırova tesislerinde monte edilen International Harvester mazot ve benzinli kamyon, otobüs şasileri ve diğer motorlu vasıtalarının Türkiyede genel satıcısı International Harvester Export Company distribütörü

MOTORLU ARAÇLAR TİCARET A. Ş. dir.

Türkiye distribütörü:
**MOTORLU ARAÇLAR
TİCARET A. Ş.**

Büyükdere Cad. No. 23

Şişli - İstanbul

Tel. : 47 55 41 - 47 25 30 - 47 25 31

Telgraf : MATENTER-ŞİŞLİ

Millî İradeyi Yalnız Parlamento Temsil Etmez

Yazan : **Ahmet Hamdi BAŞAR**

SON öğrenci taşkınlıkları ve Orta Doğu Teknik Üniversitesinin öğrenciler tarafından işgali üzerine CHP bir bildiri yayınlıyarak bu hareketleri kınadı. Fakat bunlara tutarsız politikasıyla AP iktidarı sebep oluyor demeyi de unuttu. AP Genel Başkanı ve Başbakan Demirel ise, ertesi günü verdiği demeçte CHP'yi kaderiyle söz sahibi olan milleti ve onun iradesiyle seçilen Meclisleri kabul etmemek, meseleleri Meclislerin iradesine bırakacak yerde, her meselede söz sahibi kendisiymiş gibi davranmak ve Meclislerin dışında yardımcı aramakla suçladı. Sayın Başbakan öğrenci tahriklerini destekliyen ve onları Atatürkçü gençlerin kutsal bir ödevi gibi gösteren Halk Partisidir demek istemektedir. Durumun hangi iddiayı doğruladığı konusu üzerinde durmak istemiyoruz. CHP Genel Sekreteri Sayın Bülent Ecevit'in Başbakanı cevap olmak üzere gazetelerde yayınlanan demesinde ileri sürdüğü gibi, Halk Partisinin kanun dışı taşkınlıkları tertip veya teşvik ettiğini ortaya koyacak belge gösterilebilir mi, gösterilemez mi? Bir araştırmaya girişerek kesin yargıya varmış değiliz. Yalnız bir muhalefet partisinin iktidarı yıprandıracak her türlü hareketleri politikası bakımından hoş görmesi ve rejim değişikliği yolunda olduğuna göre de, resmen ol-

masa bile dolaylı yollarla bu hareketleri desteklemiş olması mümkündür. Öte yandan sayın Genel Sekreterin, yakınlarında yapıldığı için henüz unutulmamış olan bazı konuşmalarında ayaklanma hareketlerini gençlerin masum idealizm belirtileri gibi karşıladığına değinen kısımlar bulup göstermek mümkündür. Gerçek durum ne olursa olsun, Halk Partisinin kanun dışı ayaklanmalara karşı olduğunu kamu oyuna duyurması birçok tarafsız çevrelerde gönül ferahlığı doğurmuş ve Halk Partisinin özellikle başında bulunan sayın liderinin memleket ve tarih ölçüsünde yüklendiği kutsal vazifenin gerektirdiği mutlu bir davranış olarak yorumlanmıştır.

Fakat bizce üzerinde önemle durulması gereken, sayın Başbakanın demecinde belirtilen «**Son sözün milletin iradesiyle seçilen Meclislerde**» olduğu tezinin bir belit (mütearife), bilimsel bir gerçek olup olmadığı meselesidir. Sayın Başbakan aynı günlerde Polis enstitüsünün yıldönümü vesilesiyle yaptığı konuşmada da bu teze dayanarak, artık jandarma ve polis devletinden sonra şimdi hukuk devleti devrine girilmiş olduğunu ve hukukun gösterdiği yolun dışına kimsenin çıkma hakkına sahip bulunmadığını söylemiştir.

Şüphe yok ki bu tezi, sadece sayın

Demirel ortaya atıp savunmamaktadır. Başta anayasacılar, bazı istisnalarıyla bütün hukukçular, iktidarda bulunan politikacılar «**Hukuk Devleti**» ilkesini ispatı gerekmeyecek bir bilimsel gerçek olarak kabul etmiş bulunmaktadırlar. 1961 Anayasası bütün kişisel ve toplumsal hürriyet haklarına ilişmezlik tanıdığı halde okul, fabrika, tarla gibi yerlerin gerekli kanunların yapılmasını sağlamak maksadıyla da olsa, işgali şeklinde bir hakka yer vermemiştir. Bu böyle olduğu halde, geçen yıl yine üniversitelerin öğrenciler ve bir fabrikanın da işçiler tarafından işgali dolayısıyla bilimsel görüşlerini açıklayan sayın bir hukuk profesörümüz bu işgalleri kanunî hak çerçevesi içinde karşıladığını bildirmiş ve bu konuda bu profesör gibi düşündüklerini gazetelerde yayımladıkları yazılarla açıklıyan başkaları da çıkmıştır.

Şu halde tez, bir belit, bir mütearife niteliğinde değildir. Dikkati çeken bir başka nokta da hukuk devleti ilkelerine aykırı düşen bu hareketlerin yalnız bizde değil, birçok dünya memleketlerinde, hem de fazlasıyla olmasıdır. Fransa başta olmak üzere başka birçok memleketlerde, İtalya'da, İngiltere'de, Batı Almanya'da ve hattâ Birleşik Amerika'da ve Japonya'da öğrenci ayaklanmaları, okulların işgali olayları sürüp gitmektedir. Bütün bu memleketlerde hukuk devleti dejimi kâkındır ve sözünü ettiğimiz hareketler hukuka aykırıdır. Yalnız hukuka değil, Anayasaya da aykırıdır. Bilindiği üzere direkt olarak Anayasaya aykırı hareket ağır bir suçtur. Kanunların koyduğu yasakları çiğniyenlerle Anayasayı çiğniyenler arasında ceza bakımından büyük fark vardır. Bu ikinci suçu işliyenlere bazı hukuk devletinde ölüm cezası verilir.

Durum bu merkezde olduğu halde hiçbir memlekette öğrenci ve işçi ayaklanmalarında hareketin Anayasaya aykırılığı noktası üzerinde durulmamaktadır. Bunlar ya devlet memurlarını cebir kullanarak vazifeden alıkoymak, ya onlara tecavüz etmek veya devlet mallarına elkoymak gibi yürürlükteki kanunların suç saydığı hareketler olarak mütalâa edil-

mekte; emniyet kuvvetlerinin müdahaleleri ya da suçluların tutuklanarak kovuşturulması yürürlükteki kanunların çerçevesi içinde yapılmaktadır. Orta Doğu Teknik Üniversitesini ya da Siyasal Bilgiler Fakültesini öğrencilerin topluca işgal etmeleri, siyasî rejimin değişmesi amacını güdüyor ve yürürlükteki kanunlara göre ağır cezası olan bir suçtur. Fakat gençler böyle bir suç işlediklerinden dolayı değil, devlet mallarına elkoymaklarından ve devlet memurlarını vazife göremez duruma soktuklarından dolayı takibe uğramaktadırlar.

Neden böyle?

Çünkü hukuk devleti diye herkesin kayıtsız şartsız bağlanması istenen rejim, artık bugünkü dünyaya uymuyor. «**Millet serbestçe oyunu kullanacak, vekillerini seçecek; bunlardan kurulu Meclisler millet adına söz sahibi olacaklar; herkes siyasi ve hukuki düzende neyi değiştirmek istiyorsa ancak bu mekanizmaya baş vurarak, orada etkili olmaya çalışarak bu özlemini gerçekleştirecek, hukuk devleti bu demektir**» biçiminde bir doktrin artık bugünkü dünya, bugünkü toplumsal yapı ve tarihin kader akışı karşısında ayakta duramayacağı anlaşılmıştır.

Neden anlaşılmıştır? Yoksa hukuk devleti düzeni değişmeli midir?

İşte asıl çözümlenmesi gereken soruna şimdi geldik.

Parlamentarizm rejimi devrini yitirmiş ve yapısını değiştirmiş bir toplum düzenine özgü, ancak onun kurallarına ve gidişine uygun bir sistemdir. Bu rejim bir örgütlenme mekanizmasıyla kurulup işler: İstendiği ve kurulabildiği kadar çok sayıda siyasî partiler vardır; partiler rejimin vaz geçilmez unsurudur. Bu her Anayasada kesin hükümlere bağlanmıştır. Partiler serbestçe çalışmalı, örgütlenmeli; seçimler serbestçe yapılmalı; halk dilediği partiye oy vererek onun adamlarını kendi temsilcisi gibi seçmelidir. Sonra? Bu seçilen seçkin kişiler -ister bir Meclis, ister iki Meclis halinde- toplanarak millet adına son sözü söyleyeceklerdir. Geleneksel parlamentarizme bir din gibi ya da çıkarlarının vasıtası gibi bağlanmış

olanlara göre, demokrasi budur ve başka bir şekil alması aslâ mümkün değildir. Meselâ biri çıkıp :

— «Efendim; parlamento rejiminin konduğu tarihî dönemlerden çok farklıyız. Şimdi toplum aşırı derecede sınıflaşmış ve ihtisaslaşmıştır. Teknoloji çağına girdik. Toplumun sorunu ancak ilim ve teknoloji sayesinde çözülebilir. Eskiden olduğu gibi devlet, ekonomiye ve sosyal sorunlara karşı ilgisiz ve tarafsız da değildir. Aksine hepsine müdahale etmek ve ister istemez taraf tutmaktadır. Parlamantonun çeşitli alternatifler arasında tercih yapabilecek insanlardan kurulması lâzımdır. Mademki iki Meclis var; hiç olmazsa birisine böyle insanlar seçilsin ve seçim meslek ve ihtisas adamları katılabilin» diye rejimin kendi şartları içinde islâhını öngören bir fikir ortaya atsa, hemen ona :

— «Bu senin söylediğin faşizmdir» deneyecektir.

Meselâ biri de çıkıp :

— «Çok partili rejim eski model bir şeydir. Toplumun sınıf ayrılığı yapısına uygun partilerin kendi içlerinde demokratik mücadele olması yararlıdır; ama sınıfsal ayrılımları temsil eden hadsiz hesapsız partilerin serbestçe kurulup ortalağı karıştırması huzursuzluk ve karışıklık demektir. Partiler demokrasinin vazgeçilmez unsuru değildir. Hattâ bu politik örgütlenme yerine mesleklerin ve ihtisastların mükemmel şekilde örgütlenmesi ve devlet gücüne hâkim olabildiği toplumlarda tek parti bile yetişir» dese komünistliğe kadar giden suçlamalarla onun söylediklerine pişman ettirilmesi mümkündür.

Bugünkü parlamantarizm rejimine ya saplandıkları inançtan, ya da güttükleri çıkardan dolayı sınıfsız bağlı olanlar, bu rejimin nasıl işlediğini görmemezlikten gelirler. Millet irâdesini temsil edeceği iddia edilen bu insanlar nasıl seçilir? Seçildikten sonra nasıl çalışır? Parti listelerinden birini seçme zorunluğuna bırakılmış olan seçmen, bu hakkını hangi şartlar altında kullanır? Listelere girebilmek için seçilecekler ne kadar para harcarlar, ne

marifetler yaparlar? Seçildikten sonra parlamentoda nasıl iş görürler? Ve nihayet parlamento nasıl çalışır?

Memleketimizde olup bitenlere bakarak bunları cevaplandırmak güç değildir. Bu sistem, böyle kaldığı, ya da ufak tefek değişikliklere uğrayarak köklü bir reforma ulaşamadığı süre, gün geçtikçe fazlalaşacak bir huzursuzluk kaynağı olacaktır. Parlamantarizmin bu şekline karşı ileri geri birçok memlekette beliren tepkiler o kadar yayılmaktadır ki, demokrasi bu ise, o demokrasiden vaz geçme eğilimleri bile fikir ve eylem planında kuvvetli bir akım doğurmaktadır.

Bu durum, sorunları parlamento dışına atmaktadır. Şimdi hiç bir memlekette parlamento eski itibarlarını koruyarak yaşayamıyorlar. Gençlerin, işçilerin, aydınların parlamento dışında ve onu etkilemek için mücadeleye girişmiş olmaları, bu rejimi değiştirmeye zorlaması bakımından hayırlı bile olmaktadır. Önümüzde akıp giden ve çok kimseyi «Artık yeter, bunlara ne oluyor? Hukuk devleti vardır; herşey hukuk çerçevesi içinde olmalıdır» diye isyana sürükleyen olaylar, bir bünye değişimi, bir doğum sancısı alametleridir.

Mesele bu yeni devrin ne olduğunu kavramak, ve değişmek şuurunu yıkıcı ve kanun dışı taşkınlıklar ve hareketler içinde duymak, ve hareketi eylem planından fikir planına aktarabilmektir.

Gelecek yazı :

PARLAMENTO REJİMİNDE
REFORM

Bir Seminer

Teknoloji ve İktisadî Kalkınma

İktisadî Araştırmalar Vakfının düzenlediği «Teknoloji ve İktisadî Kalkınma Semineri» ni, teknoloji in- kilâbının bir ithal işi olmadığını gerçeğini ortaya at- mak ve bunu kamu oyuna duyurmak fırsatını veren ve bu bakımdan iktisadî kalkınma yolunda bir dö- nüm noktasını işaretleyen mutlu bir hareket olarak karşılıyoruz.

Yazan : Feridun AKDAĞ

İKTİSADİ Araştırma Vakfının bu yıl düzenlediği Milletlerarası büyük se- minerin konusu, «Teknoloji ve İkti- sadî Kalkınma» idi. İktisadî Araştırma Vakfı bir özel sektör kuruluşu olarak, öğünülecek başarılı hizmetler yapmakta, iktisadî sorunlarımız üzerinde ciddi ve yararlı araştırma ve incelemelerde bulun- maktadır. Şimdiye kadar yaptığı seminer-

ler, diğer toplantılar ve yayınladığı çe- şitli konulardaki incelemelerle hükümetin iktisadî çevrelerin ve kamu oyunun gittik- çe fazlaşan ilgi ve takdirini üzerinde toplamayı muvaffak olan Vakfın bu son semineri de başarılı ve yararlı olmuştur.

Seminerin açılış töreni 5 Mayıs Pa- zartesi günü saat 10 da İstanbul Belediye Sarayında yapılmıştır. O gün öğleden son-

ra başlayarak 8 Mayıs Perşembe akşamına kadar Büyük Tarabya Otelinde devam eden çalışmalara milletlerarası ve millî kuruluşları temsilen ya da şahıslar adına birçok ilim adamı ve mütehassıs kişiler katılmıştır. Başbakan sayın Süleyman Demirel ilk günü, sayın müsteşar Munis Faik Ozansoy tarafından okunan açış konuşmasında teknolojinin iktisadî gelişme üzerindeki tesirlerine değindikten sonra: «Gelişmemiş memleketlerin sanayi inkılabını ithal malı olarak dışardan getirmeleri, âdetâ bir makine parçası gibi onu anbalajından çıkarıp harekete getirmeleri bahis konusu olamaz» diyerek teknoloji transferinin basit ve kolay bir iş olmadığını, derin araştırmaları gerektirdiğini belirtmiştir. Başbakan şöyle konuşmuştur:

— «Eğer halkın çoğunluğu maddî refahı bir arzu haline getirmemişse, o toplumun teknoloji ya da diğer faktörler mevcut olsa da kalkınma dediğimiz mahsulün ham maddesi yok demektir. Bu bakımdan kültürel şartların ve müesseselerin, sınırlı bir topluma geçiş için lüzumlu sosyal değişmelerin bir memleketin teknolojik ilerlemeleri benimseyebilmesinde hazırlayıcı tesiri önemlidir. Memleketi çağdaş Batı medeniyet seviyesine çıkaracak emin ve kestirme yol, millî kültür temelî üzerinde bu medeniyetin bütün muhtevasını bir bütün olarak benimsetici bir eğitim ve kültürden geçmektir. Gerçekten gelişme hâlindeki memleketlerin özel problemleri üzerinde yeter genişlikte araştırmalar yoktur. Gelişmemiş memleketler bir yandan dünyanın ilim ve teknoloji hazinelerinden âzami faydalanırken, öte yandan bu bilgilerden verimli şekilde yararlanmaları için kendi ülkelerindeki toprağın, iklimin, müstehlik zevkinin, kültürel gelenek ve âdetlerinin özelliklerine uygun bir teknolojiye önem vermek durumundadırlar.»

ZATEN TARTIŞMALAR BU KONU ETRAFINDA TOPLANMIŞTI

Gelişmemiş memleketlerde teknoloji bir ithal malı olarak alınır ve kullanılabilir mi? Yoksa bir seçim yapmalara,

bazılarını alıp bazılarını almamaları, aldıklarını da kendi şartlarına uydurmaları, bunun için derin bir araştırma külfetine katlanmaları ve nihayet kendi teknolojilerini yaratmaya çalışmaları mı lâzımdır?

Batılılaşmaya özendiğimiz ilk günlerden beri bu soru üzerinde ciddi şekilde durduğumuzu sanmıyoruz. Batılılaşmayı Batı medeniyetini her şeyiyle topyekûn alıp ithal etmek olduğu, Tanzimattan yana birçok ileri aydınlarımızın, inkılâpçılarımızın hiçbir ispata lüzum görmeden mütearife gibi kabul ettikleri bir fikirdi. Batı'da ne varsa (Rejim, kanun, ahlâk, müessese, teknik) hepsi olduğu gibi alınmalı ve uygulanmalıydı. Ziya Gökalp gibi bu fikre tüm olarak katılmayanlar da vardı. Onlar Batı'dan kayıtsız şartsız alınacak tek şeyin teknik olduğunu, fakat ötekilerin (kültür) olması dolayısıyla olduğu gibi taklit edilemeyeceğini, kendimize uygun şekiller alacaklarını, ya da kendi kültürümüzün bağımsız olarak yayılabileceğini iddia ediyorlardı.

O zamanlar Türk toplumu -tarihsel ve sosyal nedenler yüzünden- Batı medeniyetine ve teknolojisine karşı düşmanlık beslemekte olduğundan, Ziya Gökalp'in teknik ve kültür ayırımı yaparak hiç olmazsa birincisini halka kabul ettirmek çabasından doğan bu komprimi Cumhuriyetten sonra gereksizdi. Batı'yı her şeyiyle alacaktık ve almaya başlamıştık. Bu arada almak istediklerimizin başında teknik geliyordu. Bunda bir tercih yapmayı düşünmüyorduk. Arzularımızı yalnız imkânlarımız sınırlayabilirdi. Böylelikle Cumhuriyetten bu yana kalkınma davamız makineleşme davası haline geldi. Ne bulduksa, ne alabildikse memleketeye getirdik. Anahtar teslimi fabrikalar ısmarladık! her çeşit makine, otomobil, kamyon, traktör, hattâ daktilo makinesini memleketeye soktuk. Teknoloji transferinin sosyal bünyemizde, kendi teknolojimizde, ekonomimizde buhranlar, dengesizlikler yaratabileceği, ya da bunların bazı zararlı ve tehlikeli yanları bulunabileceği aklımızdan bile geçmedi.

İşte, bizce İktisadî Araştırma Vakfı-

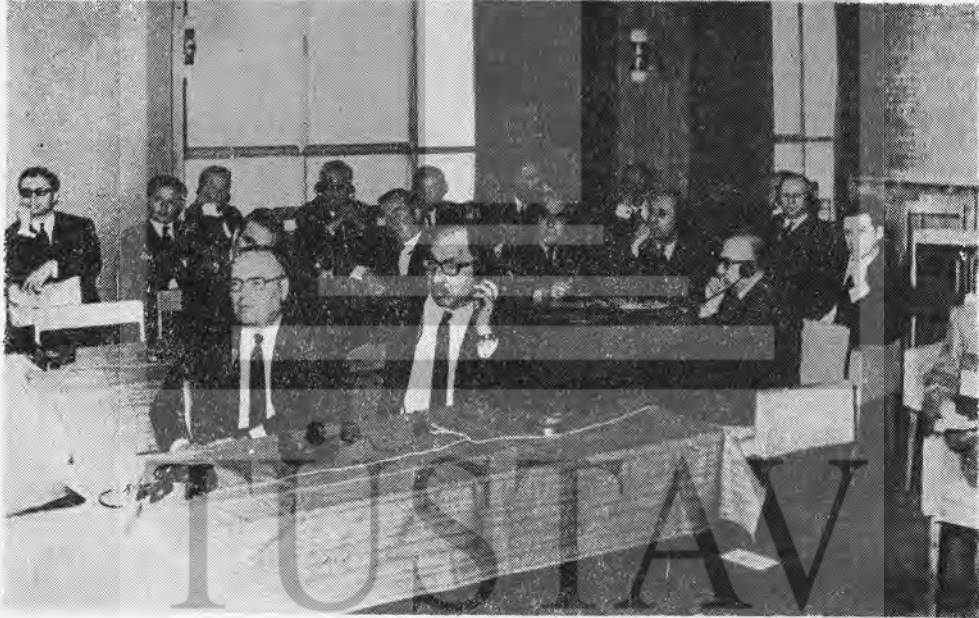
nın düzenlediği bu seminerin en büyük hizmeti, Türkiye gibi kalkınmakta olan bir geri memlekette teknoloji transferinin gözü kapalı bir ithal işi olmadığı, dünyadaki teknolojik ilerlemeleri adım adım takip ederek ve sosyal bünyemizi de gözönüne alarak derin bir araştırmadan sonra bir seçim yapmak gerektiği gerçeğini ortaya atmış ve ispatlamış olmasıdır. Sayın Başbakan açılış konuşmasında hükümet görüşü olarak «Sanayi inkılabının ithal malı olamayacağını» belirttiğine göre, şimdiye kadar birçok bunalımlara ve israflara yol vermiş olan gözü kapalı teknoloji transferi devrinin artık kapanacağı müjdesini bu seminerle almış olduğumuza rahatlıkla söyleyebiliriz.

TEKNOLOJİNİN GENEL MESELELERİ

Seminer programında ilk gün öğleden sonraki oturum «Teknolojinin Genel Meseleleri» ne ayrılmıştı. Konu, Avrupa Toplulukları Komisyonu başkan yardımcısı Dr. Fritz HELWIG tarafından sunuldu. Hem ilim, hem iş ve hem de politika hayatında uzun tecrübeleri olan bu değerli konuşmacı, meseleyi Avrupa Eko-

nomik topluluğu açısından ele aldı. Bu Topluluk, geri kalmış bir memleket olan Türkiye'ye teknoloji transferinde önemli yardımlarda bulunabilirdi. Topluluk ekonomisi şayet büyümek zorunda ise, kaynakları araştırmalı ve bunları yeni buluşlara tahsis ederek produktiviteyi arttırmalıydı. Batı ülkeleri tüm olarak Amerika Birleşik Devletleri kadar nüfusa sahip oldukları halde araştırma ve kalkınmaya ayırdıkları harcamalar onun ancak dörtte birinden ibaretti. Amerikan hükümetinin sadece temel sınaî araştırmalar için kamu fonlarından harcadığı paralar, Avrupa Ortak Pazar ülkelerinin bir araya koyduklarının sekiz mislinden daha fazlaydı. Buna rağmen Amerika Birleşik Devletleri'nde özel sektörün bu alandaki harcamaları kamu sektöründen daha çoktu.

Sayın Helwig konuşmasında, Ortak Pazarın teknolojik araştırmalarda Avrupa'nın mevcut potansiyelini kuvvetlendireceği ve aynı zamanda ortaklığa girecek kalkınmakta olan memleketlere de bu konuda daha geniş yardımlarda bulunabileceğini anlattıktan sonra Amerika ile Avrupa, Avrupa ile gelişmekte olan memleketler arasındaki teknolojik açığın kapan-

Semineri ilgiyle izleyenler ve Silahlı Kuvvetler temsilcileri

ması yolu üzerinde durmuştur. Bu sonuncu memleketler için Japon örneğinden yararlanmak lâzımdır. Japonlar, gayretlerini çok geniş bir mal grubu etrafında toplamak yerine, transistör ve elektronik cihazlar üretimi, hassa aletler, gemi yapımı ve optik sanayi gibi belirli sektörler üzerinde ihtisaslaşmışlar ve bu sayede şöhretlerini sağlamışlardır. Konferansçıya göre, gelişen bir ülke ilk aşamada başka yerlerde geliştirilmiş olan denenmiş bir tekniği bölgesel şartlar açısından en uygun düşecek belirli sektörlerle uygulamakla yetinmelidir. Bu ülkeler araştırma gayretlerinde de gerçekçi olmak ve israfçı olmamak zorundadırlar. Şüphesiz pazar küçüklüğü dolayısıyla büyük masraflı araştırmalara girişemezler, fakat dünya ölçüsünde etken bir patent himayesi sağlamak ve araştırma faturasının önemli bir kısmını bu uğurda harcamak suretiyle eksikliklerinin tamamlayabilirler.

Gerekli tedbirler alınmazsa gelişmekte olan ülkelerdeki bilim fakülteleri saf bilimsel ve teorik araştırmalar üzerinde yoğunlaşır. Dolayısıyla parlak bir mezun «Pür» bilim adamlarına has olaylara milletlerarası açıdan bakma niteliğini kazanmaya çalışır ve bir Türk bilim adamından ziyade dünya çapında ilmi bir topluluğun üyesi olarak düşünür.

Konferansçı tahlilinde şu sonuçlara varmaktadır :

— «Maalesef gelişmekte olan ülkelerde hükümetler kendi bilim adamlarına güvensizlik eğilimindedirler. Öyleki, bu bilim adamları kendilerini aşırı derecede ve açıkça düşman tavırlı bir ortamda bulmaktadırlar. Bu, onları cesaretsizliğe düşürecek ve yurt dışına kaçıracaaktır. Sonra bu hükümetler, açığı kapatmak için, büyük masraflara katlanarak gelişmiş ülkelerden uzman getirtmek yoluna giderler.»

Avrupa Ekonomik Toplulukları Komisyonu başkan yardımcısına göre, yüksek derecede sanayileşmiş memleketler, az gelişmiş ülkelerin teknolojik araştırmalarına, bir yılda üç milyondan fazla olan bilimsel yayınlar ve ayrıca patentlerle yardımcı olabilirler. Dünyadaki tekno-

lojik gelişmeleri, Ortak Pazara bir üye olarak girmeye hazırlanan Türkiye bu kanalla sağlama fırsatını kazanmıştır. Teknoloji transferi ve uygulaması ise Türkiye'nin kendi şartlarına ve ihtiyaçlarına göre ayarlayacağı araştırmalarla mümkün olur.

TENKOLOJİNİN İKTİSADİ MESELELERİ

Seminerin ikinci günü öğleden evvelki birinci oturumunda «Teknolojinin İktisadi Meseleleri» konusu ele alındı. Robert Kolej iş idaresi ve iktisat bölümü öğretim üyesi Prof. Demir Demirgil tarafından hazırlanmış rapor, özel bir ilgi çekti.

Teknolojik değişimde gelişmiş memleketlerle gelişmekte olan memleketler arasında sosyal ve iktisadi şartlar arasında büyük farklar vardır ve bunlar mutlaka gözönünde tutulmalıdır. Aksi takdirde büyük hatâ işlenmiş olur. Konferansçıya göre, teknoloji transferi az gelişmiş memleketlere özgü şu problemlere çözüm getirmemektedir :

- 1) Faktör oranlarına eşit üretim faktörleri kullanan teknolojileri geliştirmek,
- 2) Mevcut piyasa genişliğine uygun teknolojileri geliştirmek,
- 3) Transfer edilen teknolojileri memleketin şartlarına uydurmak,
- 4) Yukardaki üç noktanın bir ön şartı olarak, teknolojik problemleri ve imkânları sistemli bir şekilde teşhis edebilecek kapasiteyi geliştirmek.

Kalkınmakta olan memleketler kendi teknolojilerini geliştirecekleri yerde, yabancı teknolojilere bağlı kalmakta devam ederlerse dünya piyasalarında rekabet durumlarının düzelmesine imkân yoktur. Bu memleketler kendilerine has problemlere çözüm getirememiş, ve üstelik teknoloji transferini geliştirecek ve düzenleyecek bir mekanizma da kuramamış olurlarsa, ileri memleketler ve özellikle Amerika ile aralarındaki teknolojik açık yüzünden çok zarara uğrarlar. Sanayileri dışa bağı kalır; ilim adamları ve mühendisler dışta iş bularak ayrılırlar. Bu su-

retle önemli yatırım malları kaçmış, kaybolmuş olur.

Prof. Demirgil de gelişmekte olan memleketlerde teknolojinin o memleketlerin şartlarına ve ihtiyaçlarına uygun bir seçim konusu olduğu fikrindedir. Tebliğinde bu seçimi etkileyen çeşitli sorunlar üzerinde durmuş ve Türk müteşebbisleri Amerikan veya Alman üretim tarzının en iyi olduğunu ve bunun yüksek sermaye-Emek oranları getirdiği kanısında olduklarını ve bu görüşün tek taraflı olduğunu belirtmiştir. Fabrika mühendisleri Batı tekniğine candan hayran olduklarından, başka alternatiflere ilgi duymayabilirler. Sermaye yoğunluğu fazla olan makinelerin psikolojik bir cazibesi vardır. Öte yandan döviz ve kredi imkânları da bu memleketleri bazı zorunluluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Nereden kredi bulmuşlarsa makineyi oradan alırlar. Transfer edilen her yeni ileri teknoloji, memlekette mevcut eski teknolojiyle çatışır; bu yüzden iktisadî ve sosyal birçok meseleler çıkar. «İki sektördeki farklı üretim fonksiyonlarını gözönünde bulundurarak teknolojik dualizmin gelişmekte olduğu ekonomilerde istihdam meseleleri kritik» hâle gelir. Modern sektörde teknolojik ilerleme sermaye yoğunluğu yüksek teknikleri geliştirdikçe istihdam imkânlarını artırmak güçleşir; hatâ gelişme bu imkânları daraltır.

Problemin bir başka açıdan görünüşü şudur ki, dünyadaki teknolojik ilerleme, bugüne kadar gelişmemiş memleketlerin aleyhine olmuştur. Bir yandan son yarım yüzyılda gelişmemiş memleketlerin geleneksel ihracat mallarına karşı talep hızla azalmış; diğer yandan bu memleketlerde nüfus hızla artmıştır. Bölgesel ve mahalli şartlar gözönüne alınır ve teknoloji transferlerinin doğuracağı ekonomik ve sosyal problemlerin çözümüne de istenirse Emek-yoğun, Sermaye-yoğun teknolojileri arasında bir tercih yapma zorunluğu kendiliğinden ortaya çıkar.

Konferansçı tartışmalar sırasında yaptığı konuşmada, mübâdele ekonomisine giren mallar için Sermaye-yoğun teknolojisine, yollar, orman ve bu gibi iş-

lerde Emek-yoğun teknolojisine taraftar olduğunu söylemiştir. İş gücünü işinden eden makineler sayesinde verimlilik artarsa, işsizlik de artar. Zaten Beş Yıllık Planın iki dilimi de Emek-yoğunluğu yüksek olan teknolojileri tercih etmiştir. Teknolojik gelişme özellikle işgücünden tasarruf sağlayan cephesiyle arzu edilmeyen şeydir.

Şu halde teknoloji seçimi en önemli problemdir.

BU SEÇİM NASIL YAPILMALIDIR?

«Az gelişmiş memleketlerde sosyal politikanın seyri iktisadî büyümeden daha hızlı gelişmektedir. Etraflı sosyal politika ile ilgili kanunlar ve hükümet tarafından desteklenen sendikalizm hareketleri, birçok hallerde, iktisadî kalkınmanın eşliğinde bulunan, nüfus yoğunluğu yüksek ve kişi başına düşen geliri düşük olan memleketlerde görülmektedir. Ücretleri yükseltmek amacı güden bu nevi usullerden ancak daha ileri ve iyi teşkilatlanmış sektörlerde yer vardır. Bu bakımdan yeni sanayi projeleri el sanayiinde ve tarımsal sektörlerde câri olan ücret hadlerinden daha yüksek hadleriyle karşılaşabilirler ve bu itibarla farklı faktör oranları kullanmak durumunda olabilirler.»

İşçi ücretlerinde memleketin milli gelir seviyesini aşan yükselmelerin Sermaye-yoğun teknolojileri transferini zorlayacağı, ithal malı sermaye talebini arttıracığı, ödemeler dengesini bozacağı ve enflasyonu körükleyeceği gibi düşüncelerle problemin olumlu bir çözüme bağlanması kolay olmayacaktır. Sayın Demirgil'e göre «Gelişmemiş memleketler, gelişmiş memleketleri daima geriden takip edeceklerdir. Son onbeş sene göstermiştir ki, şuurlu gelişme çabalarına rağmen, birçok az gelişmiş memleketlerin durumu hem nisbi ve hem de mutlak olarak bozulmuştur. Gelişmemiş memleketlerin yaptığı sıçrama hiç olmazsa en ileri dallarda en ileri teknolojik seviyeye erişmelerine imkân verecek kadar büyük ise, kalkınma gayreti kısır kalacak ve daha

fazla gelişmemişlikler yaratacaktır.»

Konferansçının uzun tebliği bir sonuçlar ve tavsiyeler bölümüyle bitmektedir. Bunların arasında, değişmeye uygun olmayan sosyal ve ekonomik yapıların değişmesi de vardır. Bu yapıların en önemlisi toprak reformu, idarî reformlar ve sosyal enfastrüktürdür. Tavsiyeler arasında el sanatlarının kredi yoluyla desteklenmesine son verilmesi gibiler de yer almıştır.

Sayın profesörün tebliğine sonuçlar ve tavsiyeler bölümünü eklemesi hiç iyi olmamıştır. Çünkü dikkate değer görüş ve fikirleri yansıtan rapor, bu kısım la hayli zayıflamıştır.

TEKNOLOJİ EĞİTİM VE ÖĞRETİMİ

Seminerin ikinci günü öğleden son raki oturumu teknik meselelere ayrılmıştır. Bu oturumda Birleşmiş Milletler Atom Enerjisi Dairesinin Londra teknik müşaviri Dr. M. Davis ile, İstanbul Teknik Üniversitesi Nükleer enerji enstitüsü müdürü Prof. Nejat Aybers tarafından hazırlanan tebliğler görüşülmüştür.

Üçüncü günü öğleden evvel teknoloji eğitim ve öğretimi konulu konferans dinlenmiş ve tartışılmıştır. Londra Sınai eğitim ve araştırma vakfı müşaviri sayın Frank Brodway tarafından verilen bu konferansta, kalkınmakta olan ülkeler açısından teknik eğitim ve öğretimin önemine işaret edilmiş; bu konuda gösterilecek kifayetsiz çabaların sanayi planlamasını altüst edeceği belirtilerek, iyi planlanmış bir eğitim programının kalkınma planıyla tamamlanması tavsiye edilmiştir. Bu eğitim ve öğretimin millî olması zorunluğu vardır. Kalkınmakta olan ülkelerde eğitim programları geniş çapta yaygın ihtisaslara dayanmalıdır. Teknolojinin teknik imkânların aktarılmasında Milletlerarası büyük sanayi şirketleri çok önemli bir rol oynarlar. Kalkınmakta olan bir ülke kendi sınırları içinde çalışan yabancı şirketlerden eğitim sahasında azamî yardım almaya çok dikkat etmelidir. Bu ülkeler yüksek seviyeli eğitim gelişmesin-

Fransa'da İsyancı öğrenciler askere alınıyor..

Bizde olduğu gibi Fransa'da da yüksek öğrenim yapan gençlerin askerlikleri geri bırakılıyor. 23 Ocak'ta Paris üniversitesi rektörlük binasını işgal etmiş olan II öğrencinin derhal askere alınmasına karar verilmiş, ve bu karar uygulanmıştır. De Gaulle istifa etmemiş olsaydı, bu usulün isyancı bütün öğrenciler için uygulanması düşünülmekteydi. Bununla beraber ayaklanmaları önleyici kesin bir tedbir olarak bu konudan vazgeçilmiş değildir.

Grevlere, boykotlara, gösteri yürüyüşlerine her yerde katlanmak gerekiyor. Ama işgaller ve kanun dışı zorlamalar karşısında galiba bu tedbir bizim için de düşünülecek birşey olmalı.

de denge sağlamak istiyorlarsa, belirli çapta araştırmalara girişmelidirler. Bu araştırmaların, ileri sanayi ülkelerin ilmi çabalarına gereği kadar yer verilmeden kalkınmış olan ülkelerin özel problemlerini kapsamaması gerekir.

Konferansçı bizim için bilinmeyen birşey söylememiştir. Ancak bu münasebetle tartışmacılar konferansçı tarafından değinilmemiş önemli konuları dile getirmek fırsatını bulmuşlardır. Eski plançılardan ve şimdi Orta Doğu Teknik Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Nejat Erner, eğitim ve öğretim teknolojisinin ithal edilemeyeceğini ve bizim bu konuda ithalâtçı durumda olduğumuzu belirterek, yalnız dış memleketlerin eğitim teknolojilerini değil, ideolojilerini de aldığımızı iddia etmiştir. Türkiye'de eğitim planlaması israfıdır; milletlerarası yardımlardan yararlanabilmemiz için as-

gari bir araştırma kapasitesine ihtiyacımız vardır ve bu yönde bir çabamız da yoktur. Sayın Erner, Amerika'daki tecrübelerine dayanarak, Menejerin okuldan yetişemeyeceğini, özellikle karma ekonomi rejimi içinde devletin iyi Menejer yetiştirecek ve bunları koruyacak yönde olacağını söylemiştir.

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi profesörlerinden sayın bayan Gülten Kazgan ise, memleketimizde çalışan ecnebi şirketlerin birşey öğretmediklerini, sadece reklâm ve anbalâj teknolojisini sokarak üretimde tüketici harcamaları çoğalttıklarını iddia etmiştir.

İstanbul Teknik Üniversitesi İktisat Profesörü Haydar Kazgan ise, en ileri teknolojiyi temsil eden Amerikan eğitim sisteminin ve kitaplarının bize uymadığına dair bir iki örnek vermiş; bu kitapları okuttuğumuz zaman Türkiye'nin değil, Amerika'nın işine yarayan insanlar yetiştirdiğimizi ileri sürmüştü; fakat durum böyle ise neden bizim profesörlerimizin ve eğitimcilerimizin bu kitapları bize adapte etmeye çalışmadıkları ve mutlaka Amerika'lılardan bize uygun kitap hazırlamalarını beklediklerini söylememiştir.

— «Tekniği almak kolay, fakat kullanmak güçtür. Bir bilyalı yatağın olmaması yüzünden koskoca bir çimento fabrikası sekiz ay çalışmamıştır.» Bu bilgiyi de İzmir Üniversitesinden temsilci olarak gelen bir Doçent vermişse de, bunun neresinden eğitimle ilgisi olduğu meçhul kalmıştır.

BAŞKA MESELELER VE SEMİNER'İN SONU

Harvard Üniversitesi İş İdaresi Yüksek Okulu öğretim üyesi Doç. Dr. Wells'in teknolojinin milletlerarası mubadelesi konusuna değinen tebliği seminerin beşinci oturumunda görüşüldü.

Konferansçı, dışardan en iyi teknolojiyi elde edebilmek için çeşitli varsayımlar olabileceğini, kendisinin de bu konuda incelemeleri olduğunu, fakat şimdiye kadar ideal bir çözüm yolu bulunamadığını, bundan sonraki araştırmalarda da

olumlu sonuçlara varılacağına henüz ümit edilemeyeceğini, araştırmaların devam etmesi gerektiğini belirtmiş ve şu sonuca varmıştır :

«Gerekli teknolojilerin hangi şekilde elde edilebileceğinin tesbiti, faydalı bir ön adımdır. Malûm konjüktör modeli de, bu tesbit için faydalı bir kavramdır. İkinci adım sermaye, işletme v.b. gibi çeşitli transfer araçlarıyla birlikte gelecek çıkarların, ülke bakımından önemlerinin sıralanması veya ölçülmesi olabilir. Üçüncü adım, maliyetlerin benzer bir sıralanması sayılabilir. (Ödemeler dengesi etkilerindeki belirsizlik, doğabilecek ihracat fırsatlarının kaybı edilmesi gibi). Dördüncü adım, ülkenin pazarlık gücünün dürüstçe değerlendirilmesi olabilir. Yabancı yatırımcı için bu ülke ne derece çekicidir? Son adım, hüküm vermek için büyük tecrübeyi gerektirmektedir. Bir ülkenin gelişmesindeki önemli bir nokta da, makul bir programa ulaşabilmek için maliyetler, çıkarlar ve pazarlık güçlerinin dikkatle ölçülmesi şarttır.»

Seminer'in dördüncü ve sonuncu gününü öğleden önceki oturumunda, «Türkiye'ye teknolojik transferinin hukukî meseleleri» İstanbul Hukuk Fakültesi profesörlerinden sayın Reha Poroy tarafından derin bir tetkik sonunda hazırlanmış raporu okundu ve tartışıldı. O gün öğleden sonra da The Financial Times'in eski ilmi editörü bay Boltz konuşulanları ve alınan sonuçları özetleyen bir konuşmasıyla seminer son buldu.

SONUÇ

Biz, önce bu derece mükemmel bir seminer düzenlemiş olduğu için İktisadî Araştırmalar Vakfını tebrik ederiz. Seminere katılan ecnebi iştirakçilerin de belirttikleri gibi, Batı'da aynı nitelikte düzenlenen her hangi bir seminerden ter-tip, idare ve iştirakçilerin nitelikleri bakımından aşağı değildi. Bu başarıda vakfın dinamik iki yöneticisinin, başkan sayın İhsan Soyak ve ikinci başkan sayın Dr. Cihan İren'in büyük şeref payları vardır.

Ancak, kapanış günü bir konuşmacının da söylediği gibi, biri iştirakçilere ve öteki de programa değinen iki eksiklik üzerinde biz de durmak istiyoruz. Seminerin konusu «**Teknoloji ve İktisadî Kalkınma**» olduğu halde iştirakçiler arasında sanayiimizin önde gelen simalarından da hemen kimseye rastlayamadık. Ara sıra gelip bir iki oturumda bulunanlardan hiç biri konuşmalara ve tartışmalara katılmadı. Oysaki konu en çok onları ilgilendiriyordu. İş adamlarımızın büyük çoğunluğu memleket idaresini politikacılar, ekonominin idaresini de memurlara ve nazariyecilere bırakarak, vazifelerinin yalnız para kazanmaktan ibaret olduğunu sanmaktadırlar. Bu tehlikeli anlayıştan sıyrılmalarını beklemekteyiz. İktisadî Araştırma Vakfını kurup yönetenleri bu konuda tenkide hakkımız yoktur. Onlar ellerinden geleni yapmakta ve durumun böyle olmasından şüphesiz bizden fazla müteessir olmaktadır.

İkinci tenkit ettiğimiz nokta, seminerde en önemli konunun programa alınmamış olmasıdır. «**Teknoloji ve İktisadî Kalkınma**» denince ilk önce akla bu fenomenin sosyal cephesi gelmeliydi. Biz Batı teknolojisine karşı düşman olarak uzun bir tarihî devre yaşamış bir toplumuz. Matbaayı bile yüzlerce sene sonra alabildik. Ölüm-kalım dâvâımız olmasına rağmen harp teknolojisini bile almak için kanlı ihtilaller geçirdik. Bisikletin, gramofonun, hattâ çatal-bıçak kullanmanın günah sayıldığı günleri yaşlı olanlarımız hatırlar. Teknik ziraatin köylülerimiz arasında yayılması uzun seneler ciddi mukavemetlere uğradı. Tarihî gelişmesi böyle olan bir toplumda bugün köylü, kentlisi, devletçisi, özalcisi herkes Batı teknolojisine susamış, hepsini kayıtsız şartsız alma özlemi içine girmiştir. Çok önemli olan bu sosyal gelişimin doğurduğu ve doğurabileceği bunalımlar ve sonuçlar üzerinde durmak, seminerin en başlıca konusu olmalıydı. Bunun ayrı bir seminerde başlı başına bir konu olmasını dileriz.

İktisadî Araştırmalar Vakfının düzenlediği bu çok başarılı seminer'i «**Türki-**

ye'de Teknoloji transferleri» ya da Başbakanın deyimiyle «**Sanayi inkulâbı bir ithalât işi değildir**» gerçeğini doğrulamaya ve kamu oyuna duyurmaya vasita olması bakımından iktisadî kalkınmamızda ve iktisadî politikamızda mutlu bir dönüm noktası olarak karşılamaktayız.

Bu haber doğru olmaz

Ankara (THA) — Mütercim Arif Gelen, Lenin'in yazdığı proleterya ihtilâli ve dönek Kausky çevrisinden ötürü, komünizm propagandası yaptığı iddiasıyla, dün nöbetçi sulh ceza yargıçlığı tarafından tutuklanmıştır. 23 Mayıs 1969

Bu haber doğru olamaz. Mütercim Arif Gelen tutuklanmıyorsa mutlaka bunun başka bir sebebi olacaktır. Lenin'in bundan aşağı yukarı yarım yüz yıl evvel yazdığı bir kitabı tercüme eden adam ne diye tutuklanmıştır?

Eğer bu ajans haberi dünyaya da yayılmışsa, Türkiye'nin modernleşmiş görünüşüne rağmen fikir özgürlüğü bakımından henüz Ortaçağ'ı yaşamaktan kurtulamadığının en kesin delilini vermiş oluyoruz demektir.

Bir ideoloji tartışması yapılıyor. Bunun neresi komünizm propagandasıdır?

Bugünkü Türkiye'de bir ilmi eseri tercüme etti diye kimsenin tutuklanabileceğine ve ceza göreceğine aslâ ihtimal vermiyoruz. Ancak böylesine bizi küçülten bir haberin yetkililer tarafından nasıl tekzip edilmediğini de bir türlü anlayamıyoruz.

Yoksa bu haber doğru mu? Eğer doğru ise, mütercime acıdığımızdan değil, memlekete acıdığımızdan dolayı ızdırabımız sonsuz olacaktır.

Açık Oturum..

62. Oturum

Neden geri kaldık ?.

OTURUMA KATILANLAR : **Biz — Fİlesof — Sosyolog — Sosyalist Ya-**
zar — Tarihçi — İdareci — Sosyalist Pro-
fesör — İktisatçı — Sosyoloji Doçenti —
İktisat Profesörü — İlimci Profesör..

BİZ — Türkiye'nin neden geri kaldığı, nedenle vaktinde prekapitalist bir üretim düzeninden Merkantilist bir aşamaya geçemediği, neden sanayileşemediği ve batılaşamadığı sorunları son zamanlarda ortaya atılmakta ve bunlara cevaplar aranmaktadır. Fikir hareketleri bakımından ümit verici bir gelişme içinde olduğumuzu memnurlukla görüyoruz. Bu

hareketlere, özellikle, sol eğilimli yazarlar önyak oluyorlar. Bildiğiniz gibi geçen Oturumumuzda sosyalist yazar Doğan Avcıoğlu'nun «Türkiye'nin Düzeni» adlı kitabını eleştirmiş ve vaktimiz dolduğu için tartışmaların devamını başka bir Oturumuza bırakmıştık. Bu arada konu başka yazarlar tarafından da ele alınmış ve cevaplandırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca Ant Dergisinde «Türkiye'nin Düzeni» konusu Demirtaş Ceyhan tarafından ciddi bir incelemeden geçirilerek Avcıoğlu'nun savunduğu doktrine karşı tezler ortaya atılmıştır.

Sosyalist yazar ve düşünürlerimizin yarattıkları bu fikir hareketine onlar gibi düşünmeyenlerin ilgisiz kalmaları, söyle-

diklerini mühimsememeleri, ya da belirli maksatlara yormaları kanaatimizce doğru ve yerinde bir davranış olamaz. Ortaya atılan meseleler, fikir hayatımızda şimdye kadar henüz ele alınmamış ve üzerinde durulmamış şeylerdir. Bu bakımdan geçen ay yaptığımız Oturumun devamı olarak bugünkü toplantımızı aynı konulara ayırdık.

FİLESOF — Usul üzerinde konuşacağım. Konu çok geniş ve yayılmaya müsaittir. Yüzlerce sayfa kitaplar yazılsa, günlerce, aylarca konuşulsa yeridir. Böyle bir konuyu nasıl olur da bir Oturumumuzda bir sonuca vardırabiliriz? Son iki Oturumda bir hayli konuşuldu ve bir açığa göre bazı belirli yönler açıklığa kavuşuldu. Acaba bunlarda şematik bir ayırım yapılarak, bugünkü Oturumda ele alınacak konular sınırlandırılmaz mı?

Bence konunun en önemli yanı, Osmanlı döneminde toplumun ekonomik yapısıdır. Zaten solcu yazarlar en çok bunun üzerinde duruyorlar.

Osmanlı İmparatorluğunun feodâl bir devlet olduğu, sermayecilik devrini de yaşadığı, şimdi sosyalizme geçecek şartları tamamladığımız iddiaları var. Sosyalizmi emekçi kütlelerin kuracağını savunanlarla, bunun redederek milli devrim yoluyla geniş halk hareketleri sayesinde bu rejimi kurma yolunda olanlar birbirleriyle mücadele etmektedirler. Bana kalırsa asıl bu konular üzerinde durmamız faydalı olur.

SOSYOLOG — Konuyu belirli çerçe- ve içine sokmak ve orada tıkanıp kalmak doğru olmaz. Herkes istediği gibi konuşmalıdır. Ancak böyle olursa olumlu bir sonuç alabiliriz. Meselâ, sayın «Türkiye'nin Düzeni» yazarı kitabında «Emperyalizmin boyunduruğunda Türkiye» bölümünde (sahife 50): «Türkiye, İngiltere'nin bağımlı tarım ülkesi haline gelmiştir, kapitalist gelişme yolunun açılması için reformlar yapılmış, fakat Avrupa devletlerinin ağır baskısı altında bunda da başarıya ulaşamamıştır. Kapitalizmin bu taarruzu karşısında, Türkiye'nin jeopolitik durumu dolayısıyla Japonya gibi di renmesi de mümkün olamamıştır» demektedir.

Sayın yazar, Türkiye'nin sanayileşme- mesi, kapitalist döneme geçememesinin bütün sebeplerini dış baskılarda bulmak- tadır.

SOSYALİST YAZAR — Yalnız onda değil, aynı zamanda Yeni Kıt'aların ve yeni deniz ticaret yollarının keşfi, müstemlekecilik gibi sebepler de vardır.

SOSYOLOG — Onu da okudum. O ko- nuda yanlış yargıya varmışsınız. Yeni kıt'a- ların, yeni deniz ticaret yollarının keşfi, müstemlekeler elde ederek onların sömü- rülmesi, Batı'da kapitalist kalkınmanın nedeni değildir. Asıl neden, bir burjuva sınıfının yetişmiş, devletlerce desteklenmiş ve önüne serilen fırsatlardan lâyık gibi yararlanmasını bilmiş olmasıdır.

SOSYALİST YAZAR — Evet ama, Ye- ni kıt'alar ve yeni deniz ticaret yolları keşf edilmese ve dünyanın büyük kısmı batılı devletlerin sömürgeci olmasaydı, burjuva ne yapabiliirdi?

BİZ — Rica ederiz; karşılıklı diyalog-

dan vaz geçiniz. Konuşmacılar tezlerini tüm olarak açıklama fırsatını bulsunlar.

SOSYOLOG — Belki usule uymadı ama karşılıklı konuşmalarda konunun en can alacak noktasına değindik. Böyle- ye sayın sosya- list yazarın süb- jektif görüşleri- nin bilim ve gerçek dışı ol- duğu ortaya çıkmış oldu.

Kapitalizm ve emperyalizm a- dı verilen son Batı medeniyet düzeni, şüphe- siz XV ci asırdan başlayarak XIX ci asra hattâ Birinci Dünya Harbine kadar sü- ren ve insan kafasında, toplumun kendi içinde ve dünya üzerinde devamlı olarak belirmiş birçok değişimlerin, olguların sonucudur. Rönesans gibi kıt'aların ve deniz yollarının keşfi, müstemlekecilik, buharın keşfi, sanayi inkılabı, liberâliz- min doğuşu ve diğer birçok olaylar bu arada zikr edilebilir. Eğer insan faktörü birinci planda gözönüne alınmadan, sos- yal değişimlere bu olaylar sebep oldu yargısına varırsak, basit ve yanlış düşün- müş oluruz. Örnek vereyim: Yağmuru yeterli, havası uygun, toprağı bereketli, madeni de çok olan bir memleket zengin olur diye bir kural olduğu söylenebilir mi? Aynı iklim şartları içinde bir memle- ket zengin, bir başka memleket fakir ise, demek böyle bir kural sözkonusu ola- maz.

Yeni kıt'alar ve yeni deniz yollarının keşfi, müstemlekecilik kapitalist ve emperyalist dünya medeniyetinin doğmasına sebep değil, vasıta olmuştur. Nitekim ye- ni kıt'alar ve yeni deniz yollarını keşf eden, her devletten evvel dünyanın bir- çok yerlerini müstemlekesi haline koyan İspanya ve Portekiz bu medeniyet düze- nine katılamamış da, önceleri hiç bu ke- şiflere karışmamış ve bir karış dahi müs- temleke edinmemiş İngiltere sonra ka- pitalist ve emperyalist medeniyet zinciri- nin temel halkasını teşkil etmiştir. Hol- landa'ya bakınız, bir avuç insan dünyanın

efendisi olduğu devirler yaşamıştır. Hattâ hiç keşiflere karışmamış, hiç bir müstemleke elde edememiş memleketler, mese-lâ İsveç, bu düzenin içinde yer almıştır.

Söylediğim gibi sayın sosyalist yazarın bağlandığı ve savunduğu tez temelden yanlıştır. Türkiye neden kapitalist düzene katılamadı? Neden sanayileşemedi? diye araştırma yaparken, dış baskıları ve emperyalizmin Türkiye'yi sömürmesini tek sebep olarak gösteriyor. Tek sebep Osmanlı İmparatorluğu zamanında bir burjuva olmayışıdır.

İDARECİ — Bir sorum var. İspanya ve Portekiz, hem Amerika'nın ve Yeni Dünya'nın keşfinde, hem de deniz yollarının açılmasında

ve müstemleke e-
tmekte önyak
olmuşlar ve arslan
payını almışlar, fakat kapitalist düzene karışmamışlar diyorsunuz. Acaba

bunun nedeni o memleketlerde burjuvanın olmaması mıdır?

İKTİSATÇI — Kısaca buna ben cevap vereyim. Evet; burjuvaları olmamasındandır. İspanya ve Portekiz Ortaçağ'dan modern çağa atlayamamışlar; bunun bütün yollarını tıkamışlardır. Bu bakımdan durumları bize benzeyebilir. Bu memleketlerde, feodalle kilisenin egemenliği bütün tarihleri boyunca devam etmiş; bu iki egemen sınıf kendilerini yarın iktidardan atabilecek olan burjuva sınıfına düşman olmuş ve onu tasfiye etmiştir.

SOSYALİST YAZAR — Sınıf deyimini yanlış kullanıyorsunuz. Feodâl sınıf ama, kilise sınıfı değildi.

TARİHÇİ — İşi termonoloji tartışmasına dökmemenizi tavsiye ederim. Çünkü konu buraya gelirse, alacağınız cevaplardan sonra söyleyecek söz bulabileceğinizi sanmıyorum.

BİZ — Yönetimde bize yardımcı olacak yerde metod dışına çıkıyorsunuz.

Sözlerin kesilmemesini tekrar rica ediyoruz.

İKTİSATÇI — İspanya'da burjuva sınıfını müslümanlarla yahudiler teşkil ederdi. Feodâlin ticaret yapması, çiftlik

işletmesi ayıptı. İspanyol asıllı zâdeleri, bunları yahudilerin, arapların yapacağı sefilâne iş sayarlardı. Burjuvayı içinde barındıran iki kütle de millî değildi; İspanyol'a ve İspanya'ya düşmandılar. Bildiğiniz gibi her ikisi

de kanlı şekilde tasfiye edildi. Burjuvası olmayınca ve bu sınıf devlet tarafından desteklenmeyince, müstemlekecilik devrine karışmış olmak İspanya'ya hiçbir şey kazandırmadı. Amerika'dan sadece altın toplayıp memleketlerine getirmesini bildi'ler. Bu da onların ekonomikman büsbütün batmalarına ayrı bir sebep teşkil etti. Buna bir faktör daha eklemek lâzım. Klisenin feodal oluşu ve yaptığı büyük baskı.

Eğer İspanya'da feodâl, İngiltere'de, Almanya'da, şimal memleketlerinde olduğu gibi ekonomiye doğrudan doğruya karışmış olsaydı, burjuvalaşırdı. İngilterede büyük ticaret şirketlerini gemi kumpanyalarını, bankaları, fabrikaları kuranlardan çoğu eski feodâllerdir. Zâten İngiliz feodâli işinin başından ayrılmamıştı. Almanyada da durum böyleydi. Oysaki Fransa'da ve İspanya'da feodâl çiftliğini kâhyalarına idare ettirir; oralara yalnız av için giderdi.

Bizde de Osmanlı, ticaret, san'at ve ziraat işleriyle uğraşmayı ayıp sayarlardı. Esnefa, tüccara hiç bir İstanbullu, kız vermezdi. Bir kâtip, bir zabıt olan, herkesin kızını alabilirdi.

SOSYOLOJİ DOÇENTİ — Bir memlekette burjuvanın olması tek başına kapitalist düzene geçebilmek için yeterli de-

ğildir. Aynı zaman-
da burjuvanın ör-
gütlemiş ve bi-
linçleşmiş siyasi ik-
tidarca desteklen-
miş ve siyasi şuu-
ra kavuşmuş olma-
sı lazımdır.

Bu şartlardan herhangi biri ek-
sik olursa, kapita-
list medeniyet âle-
minin içine bir
memleket karışsa bile uydu olmaktan,
sömürülmekten kurtulamaz. Bu gibi mem-
leketlerde burjuva dış kapitalizme aracı-
lık yapan sömürücü bir unsurdur. Bir-
çok sömürgelerde burjuvanın durumu
böyle olmuş, ve bu yüzden o memleket-
lerde milli bağımsızlık savaşları burjuva-
ya karşı bir hareket hâlini alarak, kapi-
talist aşama atlanarak sosyalizme geçil-
miştir.

Bu gibi memleketlerde burjuva, mil-
liyetçi olmadığı gibi hürriyetçi de değil-
dir. Devrimci olması ise hiç söz konusu
olamaz. Oysaki eski sömürgeler, ya da
bizim gibi sömürge olmadıkları halde ge-
ri kalmış olanlar milliyetçi, hürriyetçi ve
devrimci ilkeler etrafında bağımsızlıklarını
kazandıktan sonra, kalkınmaya giriş-
mek ve onu tamamlamak zorundadırlar.
Bunda Batıdaki evrim prosesine göre
burjuva önderlik edecektir.

Cumhuriyetten sonra bizde hemen
hepsi iç sömürmelerle bir burjuva sınıfı
yaratılmıştır. Fakat tarihi köklerden yok-
sun olan bu sınıf örgütlemiş, bilinçleş-
miş ve siyasi şuura kavuşmuş değildir.
Üstelik Osmanlı devrinden 1950'ye kadar
süren Cumhuriyet devrinde devlet tara-
fından da desteklenmemiştir.

Bizde burjuva köksüz, türedi, sonra-
dan görmüş olmanın birçok özelliklerini
kendi içinde saklar. Yüz milyonluk adam
vardır ki, memleket sorunlarına değinen
hiç bir yazı okumaz; toplum çalışmaları
onun için işini bozacak, değerli vakit ve
nakitlerini boşboşuna akıtacak işlerdir.
Kendi isteyerek örgütlere girmez. Ticaret
Odalarına bile kanunla zorlama olmasa

kayı olmayacaktır. Sendikalar, toplu söz-
leşme grev ve lokavt kanunu işverenleri
de sendikalar kurmaya zorluyor. Çok bü-
yük firmalar ateş kendi bacalarını sar-
madan işveren sendikalarıyla ilgilenmedi-
ği bir vâkiadır. Sayın Biz'den soruyorum.
acaba özel teşebbüse dayanan demokra-
tik bir rejim uğruna yaptığı bunca çalış-
malarda bizim ileri sınıftaki burjuvalar-
dan destek görüyor mu?

BİZ — Sayın Doçenti ileri sürdüğü
tezinde doğrulamak için söyleyelim : İçle-
rinde gereği kadar olmasa bile çalışmalara-
mızla ilgilenenler var ama, genel ola-
rak burjuvamızın, hele ileri planda olan-
lardan önemli bir kısmının memleket so-

İSTANBUL BANKASI

SERMAYESİ 20.000.000 Lira

HALKIN, TÜCCARIN VE
SANAYİCİNİN HİZMETİNDE

İKRAMİYELİ TASARRUF
HESAPLARI

HER ÇEKİLİŞTE

100.000 Liralık

50.000 Liralık

İKRAMİYELER

DÜNYANIN HER TARAFINDA
MUHABİR, İTHÂLAT VE İH-

RACAT AKREDİTİF

MUAMELELERİ

Ciddiyet, Sür'at ve Kolaylık

İSTANBUL
BANKASI

(Barış : 201)

runlarına karşı durumları pasiftir. Milyonerlerimizden yılda 24 lira vermemek için mecmuamızı kabul etmeyip geri yollayanlar oluyor. Fakat biz bundan üzülmiyoruz. Çünkü başka türlü olsaydı, tarihsel tezimizin biraz sarsılması gerekirdi.

İDARECİ — Bu, memleketin her yerinde böyle mi? Yoksa yalnız İstanbul'a mı mahsus?

BİZ — Meselâ İzmir'de böyle değil. Orada burjuva daha uyanık, daha bilinçli. Fakat bu konu üzerinde fazla durmamızı rica ederiz.

SOSYALİST YAZAR — XVI'cı yüzyılın başlarına kadar Türk toplumu en ileri bir uygarlık düzeninde bulunuyordu. Gerçi üretim düzeninin Batı'dakinden pek farklı olduğu söylenemez. Her ikisinde de üretim güçleri toprağın ufak ölçüde ve ilkel olarak işlenmesi olanağına dayanır. Üretim pazar için olmaktan çok,

kişisel ihtiyaçlar için ve köylü ailesinin ekip biçtiği ufak işletmelerde yapılmaktadır. Asıl zenginlik Anadolu'nun bir nakliyecisi ve tüccar memleket durumuna gelmiş olmasındandır. Herşeyden önce Osmanlı - Türk devleti, Doğu

ile Batı arasındaki tarihi ticaret yolunun (İpek yolu'nun) geçtiği topraklar üzerinde kurulmuştur. Daha Selçuklular zamanından başlayarak hanlar ve kervansaraylarla donatılmış geniş bir yol şebekesi, yaygın bir posta ve güvenlik sistemi Anadolu'yu kaplamıştı. Bu durum geniş bir şehirlerarası iş bölümüne, yani uzlaşmaya yol açmıştı. Sanayiın tarımdan ayrılması ve şehirlerarası ticaret aracılığıyla zanaat ve ticaretin birbirinden kopması gibi, Ortaçağ düzeninden modern çağa geçişde önemli rol oynayan iki evrimi gerçekleştirme yolunda büyük mesafe almıştı.

Demek ki XVI'cı yüzyıl öncesi Türk köylerinin birçoğu, çağın şartları gereğince, kapalı üretim hâkim biçim olmakla birlikte, ticarete bir hayli açılmışlar ve

ticarî hayata azçok entegre olmuşlardı. Köyler çok büyük ve birbirine yakındı; sular zaptı-rapta alınmıştı. Küçük ve kesif ziraat yapıyordu. Toprak iyi işleniyor ve her türlü mahsul alınıyordu.

Bu durumda Osmanlı toplumu, daha ileri bir toplumsal kuruluşa, yani kapitalizme kendi iç evrimiyle neye geçemedi?

Önce tarım düzeni bozuldu. Çoğu memur sıfatını taşımakla birlikte aslında eşkiyayı andıran derebeyleri, tarımsal gelişmeyi yocketme bahasına, topraklara el koydular. Türkiye'de bu sıralarda tehlikeli bir hâl alan faizcilik şekilleri köylünün zaruret halini istismar ederek, mahsulünü daha tarlada iken ucuz fiatlarla satın almak şeklinde yapılan kredi avansları, alınan borç para, borçlar ödenemeyince tarlalara elkoyma ve köylüyü ortakçı olarak çalıştırma, sonra bu toprakların büyük çiftlikler haline getirilmesi Türkiye'nin ananevi ziraat nizamını altüst etti.

Bunun yanı sıra Celâli eşkiyaları ve can ve mal emniyetinin ortadan kalkması da köylüyü işini gücünü bırakıp şehirlere akın etmeye zorladı.

Sonra endüstri düzeni bozuldu. Batı sanayili karşısında bizim el tezgâhları birbir kapandı ve Batı Türkiye'yi bir açık pazar olarak sömürmeye başladı. Olanları hepimiz biliyoruz. Türk toplumu, zamanına göre, en iyi bir gelişme düzeyinde bulunuyordu. Batı toplumlarından daha önce sınıf kapitalizm yoluna girmesi imkânsız değildi. Bu, gerçekleşmediyse, nedeni, bizim dışımızdaki bir takım tarihsel olaylar dizisidir, ki Batı'nın prekapitalist düzenden kapitalist düzene geçişte ön almasını sağlamıştır. Okyanuslara açık coğrafi mevki ve onu Doğu zenginliğine muhtaç kılan fakirliği, Batı Avrupa'yı denizlerarası keşiflere zorlamıştır. Bunu izliyen sömürge talanı, tüccar elinde önemli sermayenin toplanmasına yol açarak, sermaye birikimini hızlandırmıştır.

Bu gelişme süreci içinde Doğu-Batı toplumları arasındaki kuvvet ilişkileri bozulmaya yüz tutmuş ve Doğu'nun üstün yerini Batı almıştır. Anadolu'dan geçen

kârlı bir iş olmaktan çıkışı, Batı'daki fiat yükselmelerinin yarattığı sarsıntı ve Avrupa ile yeni tip ticarî ilişkilerin teşekkülü gibi nedenlerle başgösteren buhran, toplumun normal gelişmesini önlemiştir.

Batı etkisiyle çıkan bu buhrandan, çeşitli bocalamalardan sonra kurtulmak ve sınaî kapitalizme geçmek mümkündür. Ne var ki, daha XVIII. yüzyılda Batı baskısıyla tökezleyen Türk toplumu, emperyalist aşamaya doğru yol alan Batı kapitalizmi karşısında bağımsız gelişme olanağını elde edemedi; sömürge alanı oldu.

Demek ki Türkiye, geri kalmış değil, emperyalizmin geri bıraktığı bir memleketir.

İKTİSAT PROFESÖRÜ — Osmanlılarda kapitalist öncesi bir üretim düzeninden ya da biçiminden merkantilist bir aşamaya neden geçilemedi? Tarih, Osmanlılar için XVI. yüzyılın ikinci yarısında ve XVII. yüzyılda neden sanki geriye doğru işlemiştir?

Sanırım ki bu soruları cevaplandırmak,

Sosyalist yazar, kitabında bu konunun üzerinde önemle durmaktadır.

konumuzu aydınlatmaya yeter. Bu, bençe, şu nedenlere bağlı :

1) Toprak, üretimin asıl aracıdır. Fakat işleme ve sulama işlerinde çağına göre ileri bir teknolojik seviyeye ulaşılamamıştı.

2) Lonca sisteminde ve mevcut imalâthanelerde kullanılan araçlar, çağına göre ilkeldi.

3) Tarımdan alınan artık ürünün yine tarımda randıman arttırıcı, hattâ mevcut üretime güçlerini muhafaza ettirici yatırımlara tahsis edilmemesinden, ve biraz sonra anlatacağım başka nedenler yüzünden prekapitalist üretim düzeninden merkantilist bir aşamaya geçilememiştir.

Artan nüfusla beraber toprakların verimliliği düşmüş, köylüler çift bozarak köylerini bırakmışlar; ya da şehirlere göçmüşler, ya da eşkiyalığa yönelmişlerdir.

Bir uluslararası ticaretin ve bundan dolayı ticaret sermayesinin varlığından şüphe yok. Yalnız iç mubadele o derece önemli değil. Eğer bu mubadele genişletilebilseydi, ticarî ve tefeci sermaye mevcut manifaktürü genişleterek sanayi sermayesinin birikimine yol açabilirdi. Fakat Osmanlı bürokratinin, ya da kapıkulu'nun artık üründen aldığı dilimi kaybetmemek ve onu arttırmak için birbirleriyle rekabet hâlinde olmaları, birikmiş servetleri gasp ve müsadere etmeleri, Celâli eşkiyalarının huzur ve asayişini ortadan kaldırması buna imkân bırakmadı. Ticareti ve tefeci sermaye, imalât sanayiine akamadı; böylece sermayeye sahip bir burjuva sınıfı doğamadı.

Tarihî gelişme süreci hepimizin bildiği şeydir. Osmanlı döneminde merkantilist aşamaya geçilemediği gibi, sonra bu aşamayı yaşamadan kapitalist aşamaya geçilmesi söz konusu olamazdı. Batılaşmadan yana olanlar, padişahları yenilik diye kapitalizmin baskısı altında Batı'nın üst müesseselerini almaya zorladılar. Bu durum Osmanlı ülkelerini kapitalizm ve emperyalizme daha açık hâle getirdi. Emperyalist ilişkiler, Tanzimat ve Birinci, İkinci meşrutiyet bürokratlarıyla kurulmuştur.

İLİMCİ PROFESÖR — Şimdi kendilerini dinlediğimiz iki sosyalist konuşmacı acaba Osmanlı döneminde burjuva sınıfının hiç mevcut olmadığını mı, yoksa var iken sonra yok olduğunu mu iddia ediyorlar?

SOSYALİST YAZAR — İpek yolu üzerinde bulunuşumuz dolayısıyla milletlerarası ticarete şu ya da bu şekillerde karışmış bir burjuva sınıfının mevcut olduğuna şüphe etmiyorum. Bu yol kapandıktan sonra bu sınıf da çözülmeye mahkûm kaldı.

İKTİSAT PROFESÖRÜ — Bu, burjuva demek değildir. Topraktan, tefecilikten ve ticaretten birikim yapmış ve bunları da manifaktürde yatırım sermayesi olarak kullanmış bir burjuva sınıfı yoktu.

İLİMCİ PROFESÖR — Misafirimiz her iki sosyalist konuşmacının bu konu-

da yazdıkları iki kitabı da okudum. Tarihi olayları istedikleri kalıba sokarak öngördükleri hedefe uygun sonuçlara varmaya çalıştıklarını sanıyorum. Bu açıdan analizlerinde yetersiz ve tutarsız taraflar çoktur. Bunları birbir ortaya koymaya ve tartışmaya vaktimiz müsait de-

gildir. Bence bütün mesele Osmanlı devletinin sınıfsal yapısında toplanmaktadır. Bu devlet, Batı'da olduğu gibi üretim ilişkilerine bağlı sınıfların elinden çıkmış; sayın Biz arkadaşımızın kapıkulu adını koyduğu, sosyal sınıflara düşman bir yönetici ve sömürücü sınıfın egemenliği altına girmiştir. Batı'da ne feodâlde, ne de bunların üstünde merkantilist devlette burjuva düşmanlığı yoktur. Her ikisi burjuvayı desteklemiş; onlara iktidarın yolunu açmıştır. Bizde kapıkulu, burjuvaya karşı çıkmıştır. Osmanlı kapıkulu devleti, Türk toplumunun tarihi aşamaları atlaması olanakını önlemiş ve evrimi durdurmuştur. Oysaki bizde burjuva Batı'dakinden çok önce varlığını duyurmuş ve iktidara doğru yönelmişti. Burjuva halktan yana, kapıkulu da halka karşıydı. Batı'da üretim ilişkilerine bağlı sınıfsal nitelik taşıyan iktidarlar, ekonominin gelişmesine çalışmışlar; bizde ise dışta ganimetler, içte de ağır vergiler ve talanlarla gelir sağlama ve bunu aralarında paylaşmadan başka hedefi olmayan bir sınıf, ekonomik gelişmeyi kösteklemiş ve Osmanlı toplumu dünya ve ekonomiyle bütün ilişkilerini keserek kendi kabuğu içinde büzülmüş ve serpilmekten alıkonulmuş, kendi kanını emerek beslenen bir yaratık durumuna düşmüştür. Sayın sosyalist düşünür ve yazarlarımızın, tarihi mize yön veren tek hâkim faktörü bir yana bırakarak, Batı toplumlarına özgü marksist teoriye uygun düşecek analizlerle yetinmeleri ve devlet kuruluşunu ve devletin sınıfsal niteliğini ihmal etmeleri kendilerini yanlış yargılara ve sonuçlara

sürüklemekte ve böylelikle savundukları tezleri havada ve dayanıksız kılmaktadır.

TARİHÇİ — Sayın ilimci profesör üstadımız, konunun en can alıcı noktasına dokundu. Ben de aynı kanaattayım. Avrupa'da burjuva, şehirlerin idaresini ellerine aldığı, dünya ticaretine karışması için feodâller ve krallar tarafından büyük destek gördüğü, merkantilist ve kapitalist aşamalarda devlet tarafından kendilerine

her türlü yardım ve koruma yapıldığı devirlerde Osmanlı kapıkulu devleti, burjuvaya, sermaye sahibine, zengine, halkın etrafında toplandığı toprak ağasına, dış memleketlerle ilişkiler kurmuş tüccara, şehir ve kasabalarda örgütlenmiş esnafa karşı kırasıya mücadeleye girişti ve mücadelenin sonunda burjuvanın bütün kâhıntılarıyla köküne kibrit suyu döktü. XV ve XVI'cı yüzyıllarda esnaf memleketin her tarafına yayılmış mükemmel teşkilâtı sayesinde şehir ve kasabalarda belediye işlerini bile görürlerdi. Yani o asırlarda, Flandr kıt'asında olduğu gibi, şehirlerin idaresini burjuva eline almış sayılabilirdi. Bizde esnaf teşkilâtı -ki, dinî bir kisveye bürünmüştü ve esasında Batı'da da böyle idi -. Sosyal ve ahlâkî ilkelere de bağlıydı. Okuyup yazma, bilgilerini arttırma, kimseye muhtaç olmadan durmadan çalışma, servet birikimini kamu işlerine veya zanaatı ilerletmeye tahsis etme onların bağlandığı başlıca ilkelerdi. Padişah ve Bey nüfuzunun dışında kalmışlardı. Ahilerin kitabı olan Fütüvvetnâmelerin hiç birinde Padişaha ve Beye ait en ufak bir methiye yoktur.

Ahilerin, zâviyeleri (yani kulüpleri), tarlaları, hamamları, imaretleri, hanları, dükkânları, camileri vardı. Hiyerarşik örgütleri son derece mükemmeldi. Şeyh, nakip, duacı, çavuş, yiğitbaşı, kethüda adlarını taşıyan reisleri vardı. Esnaf zaviyeleri...

İKTİSAT PROFESÖRÜ — Loncalar demek istiyorsunuz.

TARİHÇİ — Bunda da yanlışınız var, sayın profesörüm. Yazılarınızdaki Lonca ve Reâyâ terimleri yerinde değildir. Loncalar XVII ci yüzyıldan sonra olmuştur. Bu zamana kadar bu örgütün adı Zaviye idi. Reâyâ terimini de müslim ve gayri-müslimler için mutlak olarak kullanıyorsunuz. XVIII ci yüzyıla kadar bu böyle idi ama, sonra yalnız gayri müslimlere Reâyâ dendi.

BİZ — Vaktimiz hayli daralıyor. Terimler üzerinde durmayalım. Tarihçi üstadımız, lütfen konuşmanıza devam ediniz.

TARİHÇİ — Osmanlı, Anadolu'da kendinden evvel kurulmuş olan Türk toplum geleneklerine uygun düzeni kökünden yıkmak için çalıştı. Kızan kızsın, ben kesin inancımı söylüyeyim: Osmanlı Anadolu'da Türke düşmandı; Beyine, ulemasına, esnafına, toprak ve mal sahibine, devlet kapisına bağlı olmayan her Türke düşman. XIV ci yüzyılda Beylerin idaresinde hepsinin yanında değerli ilim adamları vardı. Beyler aynı zamanda Ahi reisleriyle müşavere ederler, onların sözlerini dinlerlerdi. Törenlerde Beyin sağında en büyük ilim adamı, solunda da en yüksek dereceli esnaf temsilcisi bulunurdu.

Beyler ziraate, sanayi ve ticarete büyük önem verirlerdi. Kervansaraylar, yollar, depolar, limanlarda yükleme boşaltma vasıtaları, deniz kıyısında olanların ticaret filoları ve donanmaları vardı. Anadolu'da işlenmiş ya da ham olarak dış memleketlere önemli mal ihraç edilirdi. Her çeşit dokuma, kumaş, ince yüp iplik, Kastamonu sahtiyanları, Antalya'dan ve Batı Anadolu limanlarından ihraç edilen kırmızı sahtiyan, kereste, pamuk ve pamuklu eşya, susam, nohut, safran, pirinç başlıca ihraç mallarıydı. Sivas, milletlerarası bir pazardı. Mezopotamya müslüman tacirleriyle, ki, Hint mallarını getirirler ve halde olduğunun çok kısa bir şemasını ve Venedik Hristiyan tacirler burada toplanır, alış veriş yaparlardı. Ulaştırılmada nehirlerden de istifade edilirdi. XIV ci yüzyılda Büyük Menderes nehri üzerinde

gemilerle yolcu ve eşya taşınırdı. Kütahya şarapları nehir yoluyla Ayasloğ'a ve Palatiya'ya gönderilirdi. Denizli (Kermiyan) ve Alaşehir'in kırmızı kumaşları ve beyaz renkteki sarık tülbentleri meşhurdur ve her yere ihraç edilirdi. Kermiyan-oğlu, kızını Osmanlı padişahına verirken, hediye olarak bu nâfide kumaşları yollamıştı. Kermiyan askerleri kırmızı atlas-tan elbise giyerlerdi. Halı, kilim, mazi, rejine, hayvan, gemi kerestesi, şap, bakır, gümüş başlıca ihracat maddeleri arasındaydı.

Osmanlılar Beyliklerini kaldırarak, Anadolu'da Türk birliğine ve Türk uygarlığına en büyük darbeyi vurdular.

İKTİSATÇI YAZAR — Benim ötedenberi kafamı kuralayan bir konu olduğu için müsaade ederseniz bir noktada aydınlanmak istiyorum.

Bütün Türk tarihçileri Osmanlıların Anadolu'da Beylikleri kaldırarak millî birliği kurduklarını söylerler ve bu hareketi alkışlarlar. Ben düşünür dururdum: Nerede bu millî birlik? Çünkü Beyliklerden sonra halk büsbütün parçalandı. Anadolu'da büyük bölgeler, dar hõlgeler, hattâ köyler bile birbirinden ayrıldı. Millet hâlinde cemaat ve kabile hâline geldik. Ben bunu bir türlü anlayamamıştım. Şimdi sayın tarihçinin beni bu konuda biraz aydınlatmasını rica ediyorum.

TARİHÇİ — Beyliklerin kaldırılması, demin de söylediğim gibi, Türk birliğine, Türk varlığına vurulmuş en büyük darbedir. Beyler zamanında Anadolu'da 10 dan fazla devlet, fakat bir tek millet vardı. Osmanlılar zamanında bir tek devlet, fakat yüzlerce, hattâ binlerce millet oldu. Size Beyler zamanında Anadolu'nun ne halde olduğunun çok kısa bir şemasını çizmek isterim.

BİZ — Bu konuya geçerseniz söz çok uzar. Vaktimiz de tamamlandı. Çok kısa

olarak bir sonuca varmanızı rica ediyorum.

TARİHÇİ — Anadolu halkı Osmanlıdan aslâ memnun olmadı ve bu devleti hiç bir zaman kendisinden saymadı. Yıldırım Bayazıt'ın 1402'de Ankara'da Timurlenk'e yenilmesinden sonra Osmanlı tahakküm idaresi sarsıldığı için yarım asır Anadolu halkı nisbî bir sükûn ve huzura kavuşmuştu.

Sayın yöneticiden soruyorum. Sözümler bitmedi, henüz başladı. Acaba tamamlanmaya vaktimiz var mı?

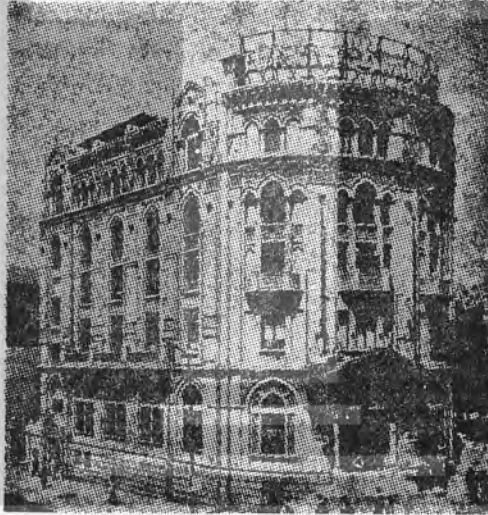
BİZ — Maateessüf yok. Gelecek Oturumumuzu bu konuya ayırmak bilmeyiz ki muvafık mıdır?

HERKES — Muvafık.

BİZ — Bu Oturumumuz da çok yararlı oldu. Hepinize ve özellikle misafirlerimize teşekkür eder ve Oturumu kaparız.

Gelecek Oturum
Bu konunun devamı

BİLÜMUM BANKA MUAMELELERİ İÇİN
TÜRKİYE İŞ BANKASI
hizmetinizdedir

Umum Müdürlük - Ulus Meydanı (Ankara)

CAM HESAPLAR • HAVALE • TİCARİ SENETLER • KREDİ MEKTUPLARI
• KEFALET MEKTUPLARI • DÖVİZ ALIM VE SATIMI • SEYAHAT
ÇEKLERİ • İTHALAT AKREDİTİFLERİ • KIRALIK KASALAR • v. s.

DÜNYANIN HER TARAFINDA MUHABİRLERİ VARDIR

(Barış : 202)

Millî olmak vasfı

Yazan : Şevket Süreyya AYDEMİR

Millî Olmak Vasfı konusunda ilk önce iki Kavram üzerinde durmalıyız. Bunun birincisi Millet kavramıdır. Millet kavramı üzerinde mutabık kalmalıyız ki, Millî olmak vasfı, yani Millet temeli üstündeki bir karakteristik unsur teşekkül etsin, canlanabilsin.

Bu iki Unsuru işlemek, bir senteze varabilmek için de, evvelâ ve tabiatı ile, bir tarihi bakış şarttır. Çünkü Millet dediğimiz kategori, Millet dediğimiz Sosyal Topluluk, herşeyden önce tarihin, yani tarih içinde bir oluşun, bir gelişmenin mahsulüdür. Millet denilen varlığı tarihinde tecrid edin; ortada millet kalmaz...

Hem o kadar da değil. Millet, hem tarih içinde bir gelişme, hem tarih boyunca ve durmadan sürüp giden bir oluş, bir gelişmedir. Yani millet, durmadan oluyor, durmadan şekilleniyor, durmadan şekillenecektir. Kısacası Millet kavramı, durmuş, donmuş bir kavram değil, Dinamik bir kavramdır. Kaldı ki milletler doğarlar, yaşarlar. Hattâ eğer milletler kendi varlıklarını, kendi aslı vasıflarıyla korumsını, geliştirmesini bilmezlerse, hattâ ölürlere de... Nerede Hunlar, nerede Avarlar, Nerede Kummanlar? Hattâ nerede İnkalar? Aztekler? Nerede Hint Moğolları dediğimiz Türkler?

Kısacası, millet denilen toplum, tarihin içinden gelen, daima yoğurularak, daima teşekkül ederek, daima yeni kanlarla karışarak gelen sosyal bir hâsladır. Daha doğrusu Jeopolitik, Geo-historik bir mahsulüdür.

Meselâ Amerika'yı alalım:

Amerika millî değil, coğrafi bir kavramdır. Bir Irka, bir millete değil, bir şahsa, yani Amerika'yı bulanlardan birine,

Amrigo Vespuçi'ye bağlı bir addır. Hulâsa Amerika bir ülkedir. Ama ya Amerikan milleti? Evet, daha düne kadar bir Amerikan milleti yoktu. Ama bugün bir Amerikan milleti var mıdır? Evet! Teşekkül halinde bir Amerikan milleti vardır. İngiliz adaları halkı ile, Hollanda, Alman, Fransız, İtalyan, Yunan, hattâ Ortadoğu halkları ile Zencilerinin karışımından hamurunu yoğuran ve yoğurmaya devam eden bir Amerikan milleti teşekkül halindedir. Eğer bir Abraham Linkoln, bir Vaşington ve kısacası merkezî bir Amerikan Birleşik Devleti olmasaydı, biz Amerika'da, Amerikan milletine değil, ama tıpkı Güney Amerika'da olduğu gibi, Amerikan milletlerine şahit olacaktık. Nitekim bugün Knada'da, hâlâ ülke içi istiklâl mücadeleleri vardır.

O kalde şimdi, daha yakınlarla gidelim. En sonunda da, Millet kavramını, mutlak olarak değilse de, yakınlıkla, daha doğrusu milleti teşekkül dinamizmi içinde tarife çalışalım. Bu yakın misal de Türk milleti olsun. Yani bizim milletimiz. Biz, ki bir milletiz. Ama tarih içinde teşekkül ettik. Ve tarihin akışı içinde, bugün de hali teşekküldeyiz. Niçin böyle? Aşağıda göreceğiz. Ama gerçek olan, kaçınılmaz olan ve doğru olan şudur ki, milletlerin tarih içinde millet olma ve millet olarak gelişme kanuniyetine, biz de tabiiiz. Ama şu farkla ki, Amerika henüz bir coğrafi tabir olmak vasfını galip olarak muhafaza ettiği halde, biz Türk milleti, bir yurda, bir tarihe, bir dil birliğine çoktan erişmiş, devletimizi de teşkil etmişiz.

Ama burada gene bir soru meydana çıkar: kıyor:

— İrk ve Millet kavramları arasında ilişki? Yani, millet irki bir varlık mıdır? Yoksa tarih içinde gelişen Sosyo-Historik, yahut Jeopolitik bir varlık mı?

Bunun cevabını şöyle kolaylaştıralım ve iki kavramı, hemen ortaya koyalım. Evvelâ irk vardı. Sonra millet oldu. Millet'in hamuru, irkin özellikleri ile yoğuruldu. Ama bu hamura, daha nice kanlar karıştı. Kırsacı ve herkesin bildiği gibi, bugün dünyada saf irk yoktur. Cermenler de, Ruslar da, İtalyanlar da, hattâ Yunanlılar da âridirler ama, aralarında hiç vasıf bütünlüğü var mı? Meselâ Biz Türklerle Macarları alalım. Bizler de aynı irktiz. İrkdaşız. Ama hem Türkler, hem Macarlar, ayrı iki milletlerdir. Neden? Şunun için:

İrk, antropolojik bir kavramdır. Yani iskelet ve kafatası ile vücut ve menşe esaslarına göre yürütülen bilimsel ayrılıklardır. Evet, ırklar vardır, irk gurupları vardır. Ama bu irk kolları, millet demek değildir. Kaldı ki, bu irk gurupları da dünyada, durmadan birbirleri ile karışırlar. Ve saf irki bilginler, galiba biraz yakın olark, Orta Afrika Büşmanlarında bulmuşlar. Ama bu neydiği tayin edilemeyen kabileleri de, tâ eski Atlantid efsanesine kadar götürülenler var.

Bize gelince, biz de bir irk kaynağından geliriz. Ama tarih içinde çeşitli vatanlarımız, çeşitli komşularımız olmuş. Meselâ bir zaman Çinlilerle komşuyduk. O komşuluğun Mongoloit vücut ve yüz vasıfları, bugün de Doğu kardaşlarımızda, birer irki karışma nişanesi olarak halâ yaşar. Ama bu hatlar bizde yoktur. Çünkü Çin'den sonra Farslarla, Bizanslılarla, Balkanlılarla, Orta Avrupa halkları olan Romenler, Macarlar, Germenlerle karışmışız. Bu karışmadan da biz galip çıkmışız. Çünkü daha sağda değineceğimiz gibi, millet'in aslı unsurlarından biri olan DİL'i, muhafaza etmişiz. O halde şimdi artık MİLLET'in, tarifine geçebiliriz. Çünkü millî olmak vasfı, bu temele dayanacaktır.

Ama burada da bir güçlük var. O da şudur ki, millet tarifi üzerinde de milletler ve bilginler mutabık değildir. Onun içindir ki Fransa'da Breton'lar, Belçika'da Flamanlar, İspanya'da Basklar, İngiltere'de Skoçlar, hâlâ kendi devlet ca-

mialarından ayrılmak isterler. Bu arada şunu da belirteyim ki, yakın zamana kadar milletler değil, krallıklar, imparatorluklar vardı. Meselâ biz düne kadar kendimizi Türk değil, Osmanlı sayıyorduk. Osmanlı milleti, Osmanlı devleti, Osmanlı ordusu, Osmanlı edebiyatı. vs...

Ama ben işi uzatmamak için, kendimce doğru bulduğum bir millet tarifini burada vereceğim. Kabulde muhtarsınız. O da şudur:

Millet demek :

— Tarih Birliği,

— Dil Birliği,

— Dilek Birliği,

demektir. Ve kabul ediyorum ki bu tarif te noksandır.

Evet ve çünkü, millet sözü, bugün anladığımız mânada yenidir, yerleşmektedir. Ama durmadan da işlenmektedir. Fakat biz Türk milleti, daha doğrusu bugünkü Garp Türkleri bu tarife, bir de:

— Yurt Birliği,

unsurunu ilâve edebiliriz.

Millet kavramının henüz yeni ve teşekkül halinde olduğunu belirtmek için millet ve milliyet kelimesinin bile Fransız Ansiklopedisine, ancak 1835 te girmiş olması, bir tesadüf değildir.

Ama bu Ansiklopedi işini bir tarafa bırakarak, daha önce verdiğimiz Millet olma unsurlarını ele alır ve:

— Tarih Birliği,

— Dil Birliği,

— Dilek Birliği,

— Yurt Birliği,

temellerine ulaşmış olan biz Türkiye ve Türk milletinin dâvâları bakımından millî olma vasfı esaslarına gelirse, artık bazı esasları belirtebiliriz. Ama bu esasları saymadan önce, biraz da yakın tarihimizi içine alan bir gelişmeye kısaca gözatmalıyız. Bu gelişme şudur:

Biz Türkiye türklerinde milliyetçilik cereyanının, ancak ve nihayet 50-60 yıllık bir mazisi vardır. Ve bunda şaşacak hiç birşey yoktur. Çünkü, dah önce de kaydettiğimiz gibi, biz ondan önce Osmanlıydık. Yahut ta İslâm'dık. Milliyetçilik cereyanı bize Meşrutiyetten sonra, yani 1908 den

itibaren, daha doğrusu 1910-1911 de Türk Ocağı ve Türk Yurdu hareketi ile girdi. Ama daha önce ve bilimsel açıdan, Türkler konusu ve dili üzerinde araştırmaları daha ileriye, meselâ Ahmet Vefik Paşaya götürebiliriz. Ama bilimsel dil ve ırk araştırmacılığı başka, müstakil ve bir cereyan olarak milliyetçilik gene başkadır.

Gerçi Vatan anlamı, millet anlamı, meselâ Namık Kemal'le edebiyatımızda ateşli bir yer alır. Mustafa Kemaller neslini besleyen vatanseverlik aşkı ve millet sevgisi, Namık Kemal'in şiirleri, eserleri ile başlar. Ama Namık Kemal'de Vatan ve Millet Kavramı da birer Osmanlı vatan ve milletçiliği idi. Gerçi çok faydalı oldu. Kahramanlar yetiştirdi. Kurbanlar götürdü. Ama gerçek te buydu.

Meselâ şiirlerinden şu mısraları verelim:

«Git Vatan, kâbe'de siyaha bürün,
Bir kolun Ravza-i Nebiye uzat,
Birini Kerbelâ'da Meşhed'e at,
Kâinata bu heyetle görün...

De ki Yarab, bu Hüseyin'dir,
O mübarek habib-i zışanın,
şu kefensiz yatan şühedânın;
kimi Bedr'in, kimi Hüneyin'indir...

Tazelensin mi kanlı yarelerim,
Haç dikilsin mi kabri eshâba,
Yakışır mı Sanem bu muhrâba...»

Bu satırlarda, bir Osmanlı-Müslüman devletinin ve milletçiliğinin, bütün unsurları dile gelir. Namık Kemal:

DÜNYANIN EN MÜKEMMEL ÇAMAŞIR MAKİNASI VE ELEKTRİK SÜPÜRGESİ

Mataş Ticaret A.Ş. Halaskârgazi Cad. 133 Pangaltı - İstanbul

Telefon : 47 44 30 — 47 96 82

Tünel karşısı Hoover mağazası

Telefon : 49 77 77

M 1956

(Moran: 1013)

«Ölürsem görmeden Millette ümit ettiğim
feyzi

Yazsın senk-i kabrimde, vatan mahzun,
ben mahzun...»

derken de, devri ve kendisi için çok şerefli bir duyguyu dile getiriyordu. Ama işte bu aradaki millet anlamı varya, işte o, Osmanlı milleti idi. Bunun bin misalini verir. Meselâ gene milleti tarif ederken:

«Biz ol nesl-i necib-i tûde-i Osmanıyanız
kim,
Muhammerdir serâpa mâyemiz hûn-i
hamiyetten.»

derken, biz bir «Osmanlı Tûdesi» yani toplumu olarak alınıyorduk. Onun içindir ki, ilk defa ve 1897 de Mehmet Emin bey Yunan Harbi sırasında:

«Ben bir Türküm, dinim, cinsim uludur,
İnsan olan vatanımın kuludur,»
diye yazdığı zaman yağdırmıştı. Şair sayılmadı. Hattâ 1908 den sonra bile ve milliyetçi cereyana karşı çıkılıyordu. Meselâ şair Mehmet Akif:

«Fikr-i kavmiyeti telin ediyor Peygamber»
diye yazıyor, İslâm birliği savunulurken, milliyet fikri ağır töhmetleniyordu

Bu kısma da son verirken tabii ayrıca işaret etmeliyiz ki, Meşrutiyet devrinin önder milliyetçisi Ziya Gökalp'di. Ama onda da milliyetçiliğin, ırkçılık esasından alındığını biliyorsunuz. Meselâ:

«Vatan ne Türkiye'dir Türklere, ne Türkistan,
tan,
Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir Turan...»

mısraları onundur. O Ziya Gökalp ki, bu Turan anlamının bütün dumanlılığına rağmen, bizim neslimiz, ona çok şeyler borçludur...

Millet Kavramı üzerindeki bu izahlardan sonra, şimdi Millî Olmak Vasfını derlemek, artık kolay olacaktır. Çünkü bilhassa bizim için, mademki Millet:

- Tarih Birliği,
- Dil Birliği,
- Dilek Birliği,
- Ve Yurt Birliği,

anlamına gelir. Mademki biz, Millet olarak

ve unsurların herbiri üzerinde, gittikçe daha iyi yerleşmek suretiyle, temelimizde bu unsurlara malikiz. Hattâ bu Dilek Birliğini, Kader Birliği ile tamamlarız. O halde, bu temel üzerinde yerleştirilecek ve korunacak müesseseler, bize Millî Olmak vasfını verir. Bu müesseseler nelerdir?

Başlıcalarını sayalım. Çünkü Millî Olma vasfı da, tıpkı Millet olma vasfı gibi, öyle bir temel teşkil eder ki, biz bu temelle yapışıp, varlığımızı onun üzerinde ve ona bağlı olarak inşa etmek esasına bağlı kaldıkça, millî yapımızı kimse sarsamaz. Bu esaslar şunlardır:

- 1 — Millî Devlet
- 2 — Millî Bağımsızlık
- 3 — Halk hakimiyeti, yahut millî Güç
- 4 — Millî Ordu
- 5 — Millî İç ve dış siyaset
- 6 — Millî Seciye
- 7 — Millî Siyaset ve Millî Ekonomi
- 8 — Millî Gaye
- 9 — Millî Eğitim
- 10 — Millî Gurur, Millî haysiyet...

Bu 10 esas, Millet varlığında Millî olmak vasfının 10 tartışma kabul etmez esasıdır diyebiliriz.

Millî devleti tarife hacet var mı? Millî devlet, çarkları halkın hayrına işleyen devlet demektir. Mutlu bir azınlığın, zümrelerin, hâkim ve azınlık bir sınıfın, iktisadi, siyasi veya askerî bir oligarşinin iradesinde olan ve bunların menfaatına işleyen bir devlet nizâmı, Millî değildir. Güney Amerika oligarşilerinde olduğu gibi.

Millî Bağımsızlık ise, Millî devletin, kendi varlığı ve devamı üzerinde, karar ve teşebbüs gücünü, kendi elinde tutması demektir. Eğer Devletin varlığı ve devamı üstünde Karar ve Teşebbüs gücü başkasının elinde ve mürakabesinde olursa, o devlette Millî Bağımsızlık yoktur. Her devlet zamanımızda Milletlerarası ittifaklar yapabilir. Ama eşit şartlarla ve teşebbüs gücü kendi elinde kalmak suretiyle. Yoksa hiçbir devlet, bir başkasının elinde Piyon olarak kullanılmayı istemez. Hiçbir Devlet te, istilâya uğradıktan sonra kurtarılmayı istemez.

Halk hakimiyeti, halkın İdareye iştirâkidir. Ve bu iştirâk sembolik temsillerle olmaz. Demokrasi bir rejimdir ki, o rejimde hükümet, halk içindeki tezatları, çeliş-

meleri ' aıkır yararına olarak düzenlemeyi başaramazsa, milleti temsil etmek gücünü çok kaybeder.

Millî Ordu, Millî devletin, kayıtsız şart-sız emrindeki Ordu demektir. Ama bu Ordu millî ve askerî bir tekniğe dayanmazsa, hareket istiklâlini zaten ve önceden kaybetmiş olur. Askerî yardımlaşmalar, hazır ve ikmâlî başkasının emrinde silâhlardan önce, as ¹ sanayiî tesis yoluyla olmalıdır. Biz bu hususta, meselâ 1945-1949 arasındaki Çin durumundan, çok enteresan misaller bulabiliriz.

İç ve Dış siyasette Millîlik, Millî seciye, Millî siyaset ve Millî ekonomi, Millî gaye, Millî eğitim ve nihayet Millî haysiyet ve gurur meseleleri üzerinde ne kadar iş-lense azdır.

Millî ekonomi bahsında biraz durma-

lıyım : Ekonomi kısaca, tekniğe sahip olmak ve insanlarla insanlar arasında teknik münasebetler yaratmak ve onu düzenlemek demektir. Ancak tekniği, İstihsal araçları ve vasıtaları şeklinde alırsak, tekniğin milliyeti yoktur. Ama tekniğe sahip olmak ve onu düzenlemek usulleri olarak alırsak, bunun hem rejimleri vardır, hem milliyeti vardır. Teknik, ya sınıflar, zümreler elinde sahiplenir. Yahut ta o, millet için ve millet yararına işler. Topraktan, elektronik sanayine kadar bu kaide böyledir. Biz Millî ekonomi deyince, elbette ki, şahıslar, zümreler, sınıflar elinde merkezleşmiş tekniği değil, millet elinde ve millet yararına olan tekniği ve buna göre düzenlenmiş teknik münasebetleri kastediyoruz. Ve sanıyorum ki bu konuda da millî olmak vasfı, bize yol gösterecek, en rasyonel ve haklı bir vasıftır.

M·A·N

DIESEL
KAMYON — OTOBUS

Geugeot

OTOMOBİL — KAMYONET

Türkiye Distribütörü

ERCANLAR Ticaret Ltd Şti.

Büyükdere Cad. 133A
Mecidiyeköy - İstanbul

Tel: 47 98 50
47 98 51

(Barış: 203)

Tek meclis mi ?

Çift meclis mi ?

Atatürk Tek Meclis sisteminin başka demokrasi-
ler için de örnek olacağı görüşündeydi, ve «Biz bize
benzeriz» vecizesini asıl bunun için ortaya atmıştı.

Yazan: Selahaddin DEMİRKAN

Yillardan beri üzerinde ciddi bir in-
celeme yapılmamış olan Atatürk'ün
«Biz bize benzeriz» sözünü ne va-
kit, ne vesileyle söylemiş olduğunu geçen
yazımda göstermeye çalışmıştım (1).

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi-
nin I Aralık 1921 günkü oturumunda
görüşülmekte olan «İcra Vekilleri Heyeti-
nin Vazife ve Selâhiyetleri» hakkındaki
kanunun ikinci müzakeresinde dört saat
konuşan Mustafa Kemal paşa'nın sözleri
arasında geçen «Biz bize benziyoruz efen-
diler!» sözünde saklı mânâ üzerinde ciddi
surette durulmadığı gibi, bu söz vakit va-
kit türlü vesilelerle hatta alay konusu bile
olmuştur. Şunu da burada işaret etmeliyim
ki, memleketimizde yapılan fikir tartışma-
larında çoğu defa görüldüğü gibi, bir cüm-
leyi, bir sözü yukarısına ve aşağısına bağ-
lamadan, onu tek başına ele alarak yo-
rumlamak elbette mantığa ve dürüstlüğe
aykırıdır. İşte bahis konusu söz de böyle
bir âkibete uğramıştır. Atatürk'ü anlamak
bahsinde bu gibi üstünkörü yorumlamalara
sık sık rastlamaktayız.

Bu «Hitabe»nin bence asıl önemi ve
değeri, yeni bir devletin kurulmasına baş-
landığı günlerde Mustafa Kemal'in hayat

karşısında düşünce tarzının suri mantık
ölçüleri kadrosunda kalmayarak, her an
akmakta olan olayları ve gerçekleri hiçbir
vakit gözden uzak tutmamış olmasıdır. Bir
başka önemi de, yıkılmış bir imparatorlu-
ğun enkazı üzerine yeni bir devlet kurma
idealini - ki sonradan Türk milletine söy-
lediği gibi - vicdanında bir sır olarak sak-
lamış bulunan bir «âsi»nin bu «sır»ı za-
manın şartları ortasında nasıl bir mantık
kisvesine bürüyerek «safha safha» gerçek-
ler alanına yerleştirmeye çalıştığını gös-
termesidir.

O zamanın önde gelen hukukçuları
karşısında yeni rejimin dayandığı tarihi
ve hukuki temelleri savunurken, öne sür-
düğü delilleri bugün tekrar okurken, yeni
Türkiye devletinin ne gibi ağır şartlarla ve
hele nasıl bir zihniyetle çarpışmak zorun-
da kalmış olduğunu anlıyor; sözleri ara-
sındaki bütün kelime ve terimleri yerli ye-
rinde ve o günü ilmi, edebi üslûbiyle nasıl
ifâde etmiş olduğunu da görüyoruz. Bu
Hitabeyi bütünüyle inceledikten sonra da
savunduğu yeni rejim yani «Hakimiyet

(1) Barış Dinyası - Mart 1969, sayı
82, S. 170.

kayıtsız şartsız milletindir» temel ilkesini sanki bu üç kelimelik basit cümle içinde eritmiş olduğunu görürüz: «Biz bize benziyoruz efendiler!..»

Şimdi asıl konuya bir giriş olmak üzere geçen sayıda çıkan sözlerden şu parçayı tekrar okuyalım:

«Bu hükümet demokrat bir hükümet midir, sosyalist bir hükümet midir? Yani şimdiye kadar okuduğumuz kitaplarda ismi geçen hükümetlerden hangisidir, buyuyorlar.» diye sözlerine devam ediyor.

Bu sözlerine muhatap olan mazbata müharriri - ve bu arada mazbatayı hazırlayan encümen azası - o güne kadar okudukları hukuk kitaplarında «Hakimiyet-i milliyeye dayanan» böyle bir hükümet şekli görmediklerini söylemek istemişlerdir. Bu sebeple de bu yeni rejim karşısında şaşırıp kalmışlar, ya da Osmanlı zihniyetini birden bire değiştiremediklerinden, bir iç huzursuzluğa kapılmışlardır. İşte burada böyle bir direniş bile Mustafa Kemal'in nasıl bir tarihi determinizmle karşı karşıya bulunduğu göstermektedir. Bu yüzden O'nu kızdıran encümen mazbatasının gerekçe kısmındaki şu parçayı burada okumak yerinde olacaktır. Mazbatada aynıyle şöyle yazılır:

«Encümen azasından bir nısfı (yarısı) evvel emirde heyeti vekileinin merbut ve mensup olduğu hükümetin şekil ve vaziyetinin tasrihi (açıklanması) ile kuvayi âliyei devletin (devletin yüksek kuvvetlerinin) buna göre tevzi ve tevizini (denkleştirilmesini) ve bir kısmı bu cihetin vazife harici olduğunu dermeyan etmesi üzerine uzun uzadıya münakaşadan sonra neticeten hukuku âliyei hükümetin emri tevziine olan lüzum dergar olmakla beraber muaddel Kanunu Esasii Osmaninin bu kanun gayri mefuh (kaldırılmamış) hükümleri ber karar ve bu arada birinciden yedinci maddeye kadar mezkûr olan hukuku âliyei hilafet ve saltanatın mahfuziyeti âşikâr olduğundan...»

Yukarıya aldığım bu cümlelerde ne demek istenmiş olduğunu ayrıca izaha hacet yoktur.

Oysaki dokuz maddelik Teşkilâtı Esasiye Kanununda halifelikle padişahlıkla ilgili hiç bir kelime yoktur. Böyle olunca da

encümenin böyle bir kaydı mazbataya yerleştirmesi elbette bir «kasdı mahsus» olacaktı.

Bu noktayı böylece kaydettikten sonra, yeni rejimi savunan Mustafa Kemal'in sözlerine gelelim. Bu dört saatlik hitabeden şunları öğreniyoruz:

1 — Esaslarında dünya üzerinde birbirine benzeyen hiç bir hükümet yoktur. Bu sözlerini örnekleriyle ispata çalışmıştır. Bu suretle de gerçeklere bakışında Tekçi (monist) olmadığını, Çokçu (plüralist) olduğunu anlatmak istemiştir.

2 — Hukuka ait düşüncelerini sosyolojik görüşleriyle birlikte öne sürmüş, bir çeşit hukuk sosyolojisi yapmıştır.

3 — Kurmak istediği yeni devletin gerçeklere uygun olduğuna önce imanla bağlanmış ve bir «iman + fikir + aksiyon» sentezi vücade getirmiştir.

4 — Gerçekçiliği tarihi olaylara dayanan bir tecrübelik metoduna dayandırmıştır.

Yukarıdaki maddelerde kısaca işaretlediğim konuların izahlarına sondaki maddeden başlamak istiyorum. Bunun için de yine «hitabe»den şu cümleleri alıyorum:

«Vücade gelmiş olan inkilâpların hep bu yüzden olduğunu arzetmişim. Bu inkilâpların en mühim mi, malûmu âliniz, Fransız İnkilâbı Kebiridir. İnkilâplar içinde en feyizlisi, en velûdu (bereketlisi) hak talebi noktai nazarından bütün beşeriyete, hâkimiyete tesahüp fikrini vermek itibariyle fevkalâde mühim olanı budur. Fakat o dahi Fransızların arzu ettiği derecede saadetlerine kâfi gelmemiştir. Daha tebeddül edecektir. Ben eminim ki, arkadaşlar, cihanda mevcut olan tarzı hükümetlerden bir adım daha ileriye çıkmak bu beşeriyet için nasib olursa, emin olunuz, efendiler, bulacakları şekil Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin şekli olacaktır. (alkışlar)..»

Bu sözlerinde dikkati çeken iki nokta var:

Birincisi Fransız Büyük İnkilâbını, tarihi önemiyle birlikte İnkilâptan sonraki devletlerde Fransız milletini düşmüş oldu-

(1) G. Gurwitch, Déclaration des Droits Sociaux. Say. 66.

ğu buhranları; ikincisi, doğrudan doğruya değil, dolayısıyla Fransa'yı örnek alarak, yeni kurulmakta olan Milli hükümet şeklinin günün birinde başka milletlerce de kabul olunabilecek bir rejim olduğunu belirtmesidir. İlk bakışta O'nun bu sözlerini, o günün şartları ortasında, kendi dâvasını haklı göstermek bakımından öne sürmüş bir tez olarak kabul etmek mümkündür. Fakt bu vesileyle burya aldığım bir başka düşünce üzerinde de durmadan geçemedim. Milletlerarası tanınmış bir sosyolog olan ve Türkiye'ye de gelerek konferanslar vermiş bulunan G. Curwitch derki: (1)

«Bugünkü sosyal realitenin tetkikinden

açıkça elde olunan neticeye göre, demokratik değerlerin gerçekleşmesinde gösterilen mukavemetlere karşı koyabilmek ve beşeri hürriyeti muzaffer kılmak için yeni teknikler lazımdır. Bu teknikler: fertlerin, zümrelerin, kitlelerin, cemaatlerin muhtariyetlerini, haysiyetlerini ve hürriyetlerini hukuki bir esembolizmle birlikte tatbik olunmaya başlayan çokçuluk (pluralizm) ilkesine dyanır. Sosyolojik bakımdan çokçuluk, her toplumda müşahedesi mümkün bir olgudur. Her toplum bütünü içinde mer tebeli (hierarchique) bir tavır alan, birbirleriyle uzlaşan, çarpışan, birbirlerinin faaliyet sınırlarını çevreleyen özel grupman-

**müzik
ruhun
gıdasıdır**

YENİ
CEREYANLI
GRUNDIG
SALON RADYOSU

Üstün vasıfları ile yuvanızın neşe kaynağı olacaktır...

TIP 145 WT CEREYANLI SALON RADYOSU

Döner komitatör
Dahili anten tertibatı
Dört dalga bandı
Oval oparlör.

CİHAN Kom. Ort. Sultanhamam Katircioğlu han kat 5 İst. Tel: 27 36 51

(Barış: 204)

ların mikrokozoldur, ki pek çeşitli ve tarihi şartlarla çevrili anlaşmalara (kombinezonlara) elverişlidir.

«Olgu (vakua) halindeki bu sosyal çokçuluk iyiliğe, kötülüğe, tehakküme, hürriyete, otokrasi ve demokrasiye de hizmet edebilir. Gerçek çokçuluğa ideal çokçuluk karşı koyabilir. İdeal olan çokçulukta hukuki ve ahlâki unsurlar vardır, ki çeşitlilikle teklik, şahsî değerlerle zümreye ait değerler arasında denklik ve âhenk kurmaya elverişlidir.

«Bir teknik yahut metot olarak çokçuluk, olgu ve ideal olandan tamamıyla ayrılır. Gerçi ideal çokçuluğun (gerçek) olana tatbikinde her vakit teknik çokçuluğa erişilmez. Fransa Büyük İnkılabında bu hareketten ters netice alınmıştır. Tekçi (monist) ve devletçi bir teknikle vakua çokçuluğu sınırlandırılarak zayıflatılması düşünülmüş ve bu müessese dejenere edilmek suretiyle sosyâl ve ekonomik teşkilâta demokratik değerlerin girmesine mani olunmuştur.

«Şimdi durum değişmiştir. Bu yeni çokçu teknik bağımsız ekonomik teşkilâta kendi kendini idare ederek devlet müdahalesini sınırlandıracak ve buna paralel surette siyasi teşkilâta sosyal teşkilât, siyasi demokrasi ile ekonomik demokrasi, âmme tasarrufiyle sosyal tasarruf, siyasi âmme menfaatleriyle ekonomik âmme menfaatleri, üreticilerle tüketiciler arasında bir denklik kurulacaktır. Fakat çokçu tekniğin devletin ve siyasi demokrasinin zayıflamasına çalışacağını asla sanmamalıdır. Tersine olarak onun kendine ait vazifeleri en selâhiyetli şekilde yaparak ekonomik ve mali feodaliteleri etkisi altında kalmaktan kurtarması lâzımdır. Devletin siyasi parlamentosunun faaliyet sınırını, milli iktisat konseyi ile çevrelemesindeki büyük faydaları uzun uzadıya izaha hacet yoktur. Tek bir siyasi Meclis ve «Assamble Hükümeti Rejimi», klâsik parlementer veya reislik rejiminden tamamıyla ayrı olarak, devletin bütün teşriî ve icrai selâhiyetlerini parlamento çoğunluğuna vermesi, özellikle Fransa için çok temenniye lâyıktır. Bu rejim Senato gibi ikinci teşekkülü ve devlet başkanının tam bağımsızlığını ortadan kaldırarak, hükümeti mebuslar meclisi

tarafından kuracaktır. Denklik ağırlığını devletin dışında kuran bu rejim siyasi demokrasiyi daha kuvvetli yapacaktır.»

Fransız sosyoloğu ile Mustafa Kemal'in fikirleri arasında tam bir benzerlik yoksa da, Fransa için öne sürmüş olduğu «temenni» de az çok bir uyuşma var gibidir. Her neyse; maksadım burada bir kıyaslama yapmak değil, Atatürk'ün nasıl bir fikir adamı olduğunu, ve düşüncelerinde nasıl bir olgunluk bulunduğunu belirtmektedir.

Bu vesileyle burada bir konuya dokunmadan geçemeyeceğim. Mustafa Kemal'in Harbiyede talebe iken ya da orduya katıldıktan sonraki devrelerde ne gibi kitaplar okumuş olduğu, hangi fikir akımlarından etkilendiği ayrı bir inceleme konusudur. Bazı yazarlar onun Auguste Comte'tan, Ziya Gökalp'tan, hattâ Sabahattin beyden ve diğer sosyologlardan da ilham almış olduğunu ispata çalışmışlarsa da, bu hususta daha derin inceleme yapılmamıştır. Şüphesiz ki bir fikir ve aksiyon adamı olarak okuduklarından her halde ilhamlar almıştır. Fakat, benim kanaatimce, almış olduğu fikirleri kendi mantık ve sezgi potasında erittikten sonra hayata ve gerçeklere uygulamayı düşünmüş ve bunda da başarılı olmuştur. İşte benim üzerinde durduğum asıl konu da budur: Onda gerçeklik sezgisi ve düşünceyi ve buna paralel olarak «tecrübecilik» kudreti ve hattâ felsefesi...

O'nun hayata bakışında, olayları sezişinde, muhakeme edişinde, kararlara varışında kendine özgü bir mantığı vardır, ve bunlarda da asıl olan bir doğmaya, bir modele bağlanmak değil; çokçuluk ilkesine dayanan bir hareketlilik, bir devamlılık karakteri mevcuttur.

En basit deyimiyile bir insanın hergelden önce «kendini bilmesi» kendi nefsinin tanınması nasıl bir psikolojik ve ahlâki ilke ise bir milletin de önce kendi varlığını, sosyal yapısını, tarihî seyir içindeki devamlılığında saklı kudretlerin kaynaklarını çok iyi tanınması, kısaca kendi gerçeklerini en başta hesaba katması gerekir. İşte bu noktayı aydınlatan sözlerinden bir kaçını da burada hatırlatmak tam yerinde olacaktır:

«Münevverlerimiz içinde çok iyi düşü-

nenler vrdır. Fakat umumiyet itibariyle şu hatamız da vardır ki, tetkikat ve tetebbuatımıza zemin olarak kendi memleketimizi, kendi tarihimizi, kendi geleneklerimizi, kendi hususiyetlerimizi ve ihtiyaçlarımızı almayız. Münevverlerimiz belki bütün cihanı, bütün diğer milletleri tanır, lâkin kendimizi bilmeyiz. Münevverlerimiz milleti en mesut millet yapayım der; başka milletler nasıl olmuşsa biz de aynen öyle yapalım der; lâkin düşünmeliyiz ki böyle bir nazariye hiçbir devirde muvaffak olmuş değildir. Bir millet için saadet olan birşey, diğer millet için felâket olur. Aynı sebep ve şartlar birini mesut ettiği halde diğerini bedbaht eder. Asıl temeli kendi içimizden çıkarmak mecburiyetindeyiz.»

Bu sözlerinden de çok iyi anlaşılıyor ki, Atatürk yalnız tarihî değil sosyolojik tecrübeye de ayrı ve pek önemli bir yer vermiştir. Demek oluyor ki, «Biz bize benziyoruz» sözündeki mânâda saklı gerçek şudur: Biz önce kendî memleketimizin, milletimizin gerçeklerini tanımalıyız, kendimizi öğrenmeliyiz; çünkü her memleketin tarihi ve sosyal yapısı, tabiat varlığı, halkının psikolojisi birbirine asla benzemez.

Kendi düşüncelerinde ne dereceye kadar ilme, sosyolojiye dayandığını gösteren en açık örnek «hitabe»indeki şu sözlerinde de vardır:

«İlmi içtimai (yani sosyoloji) noktandan bizim hükümetimizi ifade etmek lâzım gelirse halk hükümeti deriz. Fakat mesleki içtimai (sosyal doktrin) itibariyle dahi düşündüğümüz zaman, biz hayatını, istiklâlini kurtarmak için çalışan erbabı sa'yiz (çalışan insanlarız), zavalı bir hal-kız. Halkçılık, nizam içtimaisini çalışmasına, hukukuna dayandırmak isteyen bir mesleki içtimaidir. Binaenaleyh hükümetimizin dayandığı esasın ilmi içtimaiye müstenit bir esas olduğunu açık bir surette görürüz.»

Bu gibi cümlelerde açık olarak görünen gerçek, O'nun her halde sosyolojik bir görüşe yani gerçekçi bir anlayışa sahip bulunduğudur. Ve bu görüşünü de destekleyen sezgide ise pragmatist bir felsefenin izleri yahut etkileri vardır. Bu konu ise Türk inkilâbının temel esprisi bakımından ayrıca üzerinde durmaya değer bir önem taşımaktadır.

TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A. Ş.

KURULUŞ : 1946

Sermayesi : 40.000.000 T.L.

Her nev'i dahilî ve haricî Banka muamelelerinde

SÜR'AT, KOLAYLIK VE EMNİYET

YURT İÇİNDE 114 ŞUBE

TASARRUF Mevduatında her çekilişte,

1 MİLYON LİRALIK İkramiyeler...

Harbiye'de tam konforlu Apartman daireleri

ve zengin - para ikramiyeleri

TÜSTAV
GARANTİ BANKASI

Paranızın, İşinizin, İstikbalinizin Garantidir.

(Barış: 205)

Duyduklarım

ve

Düşündüklerim

Yazan : Dr. İlhami MASAR

RADYO'NUN TARAFSIZLIĞI

Ben Atatürk devrinin adamıyım. Ge-riye doğru atılan adımlardan hoşlanmam. Özgür TRT ile iftihar ediyordum. Umum Müdür bir Bakan'ın emri ile azledilirse, Başvekil ne kadar iyi niyetli olursa olsun, merhum Menderes zamanında olduğu gibi, yine dünya haberleri yerine temel atma törenleri hikâyelerini dinlemeye mecbur olacağınızdan korkuyordum.

Bu böyle olmakla beraber, TRT'yi idare edenlerin suçları da büyük olmuştur. Radyo'yu bir batılı kafası ile idare edememişler ve lüzumundan fazla polemige kaçmışlardır.

Radyo spikerleri, Demirel'den bahsettikleri zaman, ne yapalım, tarafsız olmak için bunu da söylemek mecburiyetindeyiz gibi konuşuyorlar.

Muhalefetin Türk-İş'in, solcu öğrenci liderlerinin sözlerini coşarak anlatıyorlar.

Radyo, hükümetin emrinde olmamalı dediysek, hükümete karşı muhalefetin ya da rejim aleyhdarı akımların hizmetinde olmasını istemedik!

TAŞKÖMÜRÜ 290 LİRAYA

Bu sene taş kömürü depo teslimi 290 liraya çıktı. Nakliye ile beraber eve teslim üçyüz küsur liraya geliyor. Bu çok fâhiş bir fiyattır. Dünyanın hiçbir yerinde kömür bu kadar pahalı değildir.

İstatistiklere göre memleket içi iptidâi maddelerde 10 sene zarfındaki fiyat artışı ortalama yüzde elliden aşağı iken, bu artış kömürde yüzde yüzden fazla olmuştur.

Mesele hakkında alâkalı bir zattan bilgi istedim. Bana sendikâlerden ve işçilere verilen yüksek sosyal haklardan bahsetti.

Bu haksız bir görüştür. Dünyanın her yerinde yeraltında çalışan sıhhatinden fedakârlık yapar, ve bundan dolayı fazla ücret alır.

Bu kadar fiyat artışının her halde başka sebepleri olmalı. Şüphe etmemki, bunların başında adam kayırma, politik bas-kılarla lüzumundan fazla personel kullanma gelmektedir.

KAT MÜLKİYETİ

Altı ortak Talimhane'de bir apartıma-nâ sahibiz. Kat mülkiyeti kanunu çıktık-tan sonra katımızın tapusunu alabilmemiz için harekete geçtik. İş bir takip memuru-ru verdim. Bir sene kadar uğraştı; biraz paramızı aldı, ve iş çok güç dedi, vaz geç-ti. Başka birini bulduk. Şimdi o uğraşiyor. Birçok kereler apartımanın fotoğrafı çekildi; Plânları yapıldı; üç dört kerre tapu dairesine ve notere gidildi. Bir iki sene daha geçti. Nihayet geçen gün yine tapu dairesine gittik. Her şey tamam dendi. Fa-kat muamele yine bitmedi. Bu sefer tapu memuru bir ortağın katında bulunan ipo-teklin fek muamelesini kayıtlara geçirmeyi unutmuş. Altı kişi yine elimiz boş döndük.

Biz tapu dairesinde iken, bir adam çıldırdı; zavallıyı akıl hastanesine götürdüler. Adamı polislerin, kıskıvrak yakalamalarından evvel yanına gittim. Şöyle bağırıyordu:

«Olmaz efendim olmaz; tam buraya yirmibir defa geldim. Her sefer bir yeni pürüz çıkarıyorlar; biraz para yardımı yapmazsan işin olmaz dediler; onu da yaptım. İnsaf efendiler insaf!»

Zavallı deli! Haksız yere rüşvet aldıkları iddia edilen zavallı memurlar! ve nihayet zavallı memleket!

TRUVA VAPURUNDAKİ PERSONEL

Geçen Kasım ayında seyyahat ettiğim Truva vapurunda lüzumundan çok fazla personel vardı. Her büfede üç dört kişi boyuna çene çalıyordu. İş yapan eskiden kalma bir iki kişiden ibaretti. Kamarama akşamları su bile getirtilmedi; gittim ben aldım. Kafeteryada kasada oturan adamın burnundan düşen bin parça oluyordu. Personelin çoğu kodamanların tavsiyeli adam-

larıymış. Bunların içinde lise tahsilini ikmâl edemeyen ve mütemadiyen solculuk propağandası yapanlar vardı. «Siz kompadorlara hürmet edecek değiliz ya» der gibi saygısızca karşımıza salona gelip oturuyorlardı.

«Kaptan bu hareketlere mani olamaz mı?» diye sordum. Vapurda sendika başkanının sözü geçermiş! Bu başkanı ya da iltimaslı birini kızdıran kaptanlar, idarece iyi karşılanmazlarmış. Onun için kaptanlar vapuru yürütür ve kaptan köprüsünden pek ayrılmazlarmış.

Truva güzel vapur; fırtınada biraz sallanıyor ama, içinde insanı tatmin edecek herşey var. Ama ben artık bir daha Truva vapuruna binmem.

Devletçilik böyle olmaz. Otorite lâzımdır. Kaptan, disipline uymayan personeli kolundan tutup atabilmelidir.

BAHÇEKÖY ORMAN FIDANLIĞI

Bir ecnebi dostum Noel çamı almak için Bentler civarındaki Orman fidanlığı müdürlüğüne gitmiş. «Efendim demişler, çamlar iki kilometre ötedeki fidanlık şefliğinden verilir». Adamcağız oraya gitmiş. «Efendim demişler, biz filhakika buradan ağaç veririz ama para alamayız, parayı müdürlükteki vezne ahr.»

Dostum «Peki, öyleyse bana orada ne diye söylemediler?» diye sormuş. Fidanlık şefi «Ben pusla vermeden müdürlük veznesi para alamaz» demiş.

Zavallı ecnebi, puslayı almış; tekrar iki kilometre uzaklıktaki müdürlüğe kadar gitmiş; parayı yatırmış; yine iki kilometre uzaktaki fidanlık şefliğine geri gelmiş ve ağacı tam alacağı sırada öğle paydosu olmuş. «Bir saat sonra geliniz» demişler.

Dostum bana «Niçin herşeyi böyle güçleştiriyorsunuz?» diye dert yandı. «Boş yere mesai saatinden iki saat ziyan, boş yere 5 liralık fazla benzin. Bunlar hep milli servetten gider. Yazık değil mi?» dedi.

YENİ ÜNİVERSİTELER

Bir devlet adamımız, memlekette 18 tâne yeni üniversite açacağı, dedi.

Halbuki bize, bu memlekete zanaat sahibi insan lâzım; çok miktarda usta okulu açmak icab eder diye bağırıp duruyoruz.

Evlerimizde bir musluk tamir edecek, bir pencere boyayacak adam bulamıyoruz. Eski mevcut ustalar da Almanya'ya çalışmaya gittiler.

Üniversite isteyen şehirlerimiz şunlar-
mış:

- 1 — Altı büyük şehrimiz : Adana, Bursa, Eskişehir, Gaziantep, Konya, Kayseri.
- 2 — Nüfusu yüzbinin üstüne çıkmış ya da çıkmaya namzet diğer onkii şehrimiz : Adapazarı, İzmit, Malatya, Mersin, Samsun, Sivas, Balıkesir, Antalya, Denizli, İskenderun, Urfa, Zonguldak.

Sevgili Okuyucular Fiat ve kalite Garantimizin Sırrı

**Başarınızın Sırrı
GİMA — Üretici
İşbirliğidir**

(Barış: 206)

Dünya Milletleri

Bu sayıdan sonra Barış Dünya-sında seyahatlarım esnasında temas ettiğim çeşitli milletler hakkında kısa bilgi vereceğim. Buarada Araplar, Zenciler, Eskimolar ve Lap-lar, İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar, Çinliler, Malezyahlar, Amerikalılar, Kanadalılar ve birçok diğer ülke insanlarının yaşayış tarzlarını anlatan yazılar yazacağım. Ben Rusya'ya git-medim. Fakat bu ilk yazı Rus siya-seti konusunu kapsamaktadır.

RUSLAR

Yazan : Dr. İlhami MASAR

GEORGY MİRSKİ

Ruslar'ın bu isimli bir meşhur yazarı vardır. Doğru söylediği için yazıları Batı'da da neşrolunur.

Mirski son yazılarından birinde Rus ajanlarının başarısızlığından şikâyet ediyor. Bunlar hep ilk okul öğretmenlerini ve öğrencilerini elde etmeye çalışıyorlar, bundan bir netice çıkmıyor, askerler idareyi ele alıyorlar, diyor ve şu misalleri sıralıyor:

Yunanistan'da Papaandreu, Endonez-ya'da Sukarno, Afrika'da Mâli Cumhuriye-tinde Mobido Keita devrilmıştır.

Hemen bütün Güney Amerika ülkeleri ile Afrika'da ve hattâ Pakistan ve Suri-ye'de rejimler sağa kaymıştır.

Mirski Rus hegemonyasını kurmak için, ordulara içten nüfuz etmeye çalışma-nın doğru olacağı görüşünü savunuyor.

RUSLAR DA TARİHTEN BİR ŞEY ÖĞRENMİYORLAR

Ruslar barış içinde yaşamaya mecbur-durlar. Yoksa imparatorlukları dağılır. Harbi kazansalar bile ülkelerinde yaşayan 80 milyonluk azınlıklar istiklâllerine ka-vuşurlar. Misalini Batı dünyasında gördük.

Rusya hâlâ Doğu'da Çin'e ve Batı'da Almanlar'a kafa tutmaktadır.

Almanlar büyük millettir. Baskı altın-da tutulurlar ama, iş geri teper. Fransızlar da Birinci dünya Savaşından sonra aynı şeyi yapmışlar ve ortaya Hitler çıkmıştı.

Eğer Ruslar Almanya'nın birleşmesine ve Alman-Polonya sınırının makul bir tarz-da yeniden çizilmesine muvafakat ederler ise Avrupa'da barış yerleşir. Amerikalılar da ordularını geri çekerler. Bu işin başka çâresi yoktur.

RUSYA VE ÇİN

Ruslar haksızdırlar. Çin'in acizinden istifade ederek 1860 senesinde Çin toprak-larını işgal etmişlerdi. Batılılar da aynı şey-i yapmışlardı. Fakat onlar her şeyi geri vermişlerdir. Ruslar ise sınır düzeltilme-sine bile itiraz ediyorlar.

Ben bir Rus-Çin çatışmasını hiç arzu etmem. Arada Orta Asya Türkleri ezilir.

Ruslar'ın nüfus fazlası bu Türk ülke-lerini ruslaştırmaya kâfi gelmiyor. Halbu-ki 750 milyonluk Çin, onların üstünden bir silindiri gibi geçer.

Zavallı ırkdaşlarımız, Rus hegemonya-sı altında bile olsa 45 senedir barış içinde yaşadılar ve biraz kendilerine geldiler; kül-tür ve sanat yönünden sesleri duyulur oldu.

Allah onları bir ikinci Cengiz Han ist-ilâsından korusun.

Köy Postası

25 yıldanberi Köy davasını inanç-lı ve bilinçli olarak savunan «Köy Postası» arkadaşımızın idealist kuru-cusu ve başyazarı Sayın Kadri Oğuz'a Mecmuamızın 8 inci yılı dolayısıyla takdir ve teşvik yolu yazısından do-layı sonsuz teşekkürlerimizi sunar; kutsal davasında devamlı başarılar dileriz.

TEKEL

YENİ KANYAK NEFİS BİR TÜRK BRENDİSİDİR.

(Basım : 60682)

Toplum içinde Yalnız kalan Adam..

Herkesin iyi dediğini kötü gören, mucize yaratıldığına inanmayan adam — Atatürk inkılaplarının başarılan işleri yanında başarılamayanlar — Atatürk'ün meşhur sözü : «Millet bütün iyilikleri benden biliyorsa, bütün kötülüklerden de beni sorumlu bulacak!» — Zor kullanılarak yerleştirilmeye çalışılan inkılaplar — Atatürk'ün büyük sezisi ve iradesi — İnkılâp ne demektir? Ve Atatürk'ün yaptığı inkılaplar — Yeni Türk devleti Osmanlı'nın mirasçısı ve devamı oldu — Ben gerçekten bir hayalperesttim ve Gazi'nin koyduğu teşhis pek yerindenydi.

Yazan : **Abmet Hamdi BAŞAR**

T OPLUM içinde yalnız kalan adam, bu durumu kendisi hazırlar. Böyle olmasını istediği için değil, sonunun böyle olacağını bilmediği için normal karşılanması ve değerlendirilmesi gereken toplum olaylarına müdahale ederek, onları değiştirebileceği hayaline kapılmış, ve böylece de dış görünüşü bakımından değirmenle mücadele eden Donkişot durumuna düşmüştür. İşte bu adam bu duruma düştüğünün farkında olmadan çırpıp durur. Herkesin iyi dediğini kötü bulmaktadır; hiçbir şey, hiçbir kuvvet onu saplandığı fikirlerden döndüremez. Kötü bile bile istenmeyeceği için, eğer doğruyu ve iyiyi gösterebilir ve anlatabilirse hemen kötünün bırakılacağı ve iyinin kabul edileceği inancındadır. Bundan dolayı, aklı sıra yaptığı mücadele kendisine hiç zarar vermeyecektir! Bu yüzden de kimse

kendisine düşman olmayacaktır. Şüphesiz yalnız kalmış adam olarak toplum dışına itilebileceği ise aklına bile gelmez.

Bütün tarih boyunca her memlekette böyle saf gönüllü insanlara rastlanmıştır. Bunların içinde en mutluları hayatları boyunca kendilerini bu tatlı hayale bağlama fırsatını bulanlardır. Yoksa birçokları hürriyetlerinden ve hayatlarından mahrum kalmak suretiyle cezalandırılmışlardır.

B u başlangıcı kendimi biraz da böyle adamlara benzettiğim için yazdım. İdealist olduğumu iddia ederek öğünecek değilim. Görüşlerime sınıksız bağlı kalmak bakımından bencil olmaktan kurtulamamış, kendi aklıma ve görüşüme esir düşmüş, ruhi bunalımlara çabucak kapılma yüzünden hareketlerimi ayarlaya-

mamış, nihayet hedefe varmak için hiç bir yol aramaya girişmemiş olduğum için, idealist olduğumu söylesem bile buna kimseyi inandıramam. Yalnız materyalist olmadığımı kolayca söyleyebilirim. Bunun bile, idealizm yolunda olanlar için, başlıbaşına bir kusur olması gerekirdi. Çok genç yaşlarımdan beri, elime zengin olmama yarayacak birçok fırsatlar geçti; önüme serilen servetlerin var olabileceğinin farkında bile olmadım. İdealist olsaydım mücadelede zengin olmak en büyük kuvvet olacağına göre, bu fırsatlardan yararlanmadığım için dâvâma ihanet etmiş sayılabilirdim. Böyle yapmasaydım her kapının yüzüme kapandığını gördüğüm zaman ekmek parası uğruna durmadan çalışmak, kitaplarımı boğazımdan keserek arttırabildiğim paralarla bastırarak, onları satmak yerine, öteye beriye dağıtmak, nihayet güç belâ bir aylık mecmua çıkarabilecek güce kavuştuğum için sevinmek zorunda kalmazdım.

Bu hâtıra yazılarını okuma zahmetine katlanmış olanlar bilirler : Daha 1928 lerde Gazi'ye sayın bir dostumun aracılığıyla sunduğum mektupta memleketin iktisadî vaziyetinin çok bozuk gittiğini arzletmiştim (1). Serbest Fırkanın çıktığı sıralarda „hayatımın mutlu bir tesadüfî olarak huzurlarına kabul edildiğim zaman, Dolmabahçe Sarayında Büyük Kurtarıcımıza memlekette başgösteren huzursuzluk ve şikâyetlerin haklı nedenlere dayandığını açıkça söylemiş ve gidişin değiştirilmesi görüşünü ortaya atmıştım (2). Bunun üzerine bu fırkanın kapanmasının hemen ertesi günü başladıkları büyük yurt seyahatinde beni müşavir olarak yanlarına almak suretiyle gösterdikleri büyük iltifata karşı şükran borcumu ödemek ve memleket vazifemi yerine getirmek üzere verdikleri emre uyarak- iktisadî buhrandan nasıl kurtulacağımız ve nasıl kalkınabileceğimiz hakkında bir rapor hazırlamıştım. Bütün bu olup bitenlerin hikâyesi bu sütunlarda bir bir ve ayrıntılı olarak anlatılmıştır. «Dünyayı saran ekonomik buhran bizim buhranımız değildir; tersine bu buhran bizim için bulunmaz bir nimettir» esas tezine dayanan, ve hemen buğday fiatlarını korumak ve vergi

reformuna girişmek suretiyle memlekete bir huzur ve istikrar kurmayı öngören raporumu Gazi'ye sunma fırsatını bulmadan çevrelerimden uzaklaştırdım. İşte sözünü ettiğim Donkişot'ca mücadele bundan sonra başladı. Kitaplar yazdım, gazetelerle polemige giriştim. Okunmaya çağımı bile bile raporlar, mektuplar yolladım. O zamanlar herkes, bütün etraf, bütün gazeteler Türkiye'nin dünyada benzeri olmayan bir kalkınma mucizesi yarattığını söylüyorlar ve yazıyorlardı. Ben ise bu görüşün tamamen aksi kanaatteydim. Türkiye, tarihin önüne serdiği çok müstesna fırsatları kaçırmakta, mümkün olan kalkınmayı yapamamakta, için için sarsılıp çökmekte ve gerilemekteydi. 23 Mart 1932'de Gazi'ye sunduğum arzıda «Herşey iyi gitmiyor, buna inanın paşam!» diyordum (3). Aradan birbuçuk sene geçerek bence gidiş daha da fenaya yöneldikten sonra 26 Aralık 1933 tarihli bir mektupla tekrar büyük Gazi'ye başvurarak aynı kötümser görüşü duyurmaya çalıştım (4). Bütün bu çalışmalarımın sonra hakkımda kesin ve değişmez yargıya varılmıştı : Ben, doğruyu, gerçeği görmeyen, ruh bozukluğu içinde kararlara gömülmüş bir «Hayalperest» dim (5).

Şimdi sık sık şu soruyu kendime soruyorum :

İdealist bir hedefe doğru mücadele eden bir adam idiysem, milletimizin bütün kaderini elinde tutan tarihimizin bu en büyük Adamına bu derece yaklaşmış iken, ne yapar yapar, orada söz sahibi olarak kalmanın yolunu bulur ve gayeme erişirdim.

Bu soruya verecek cevabım yoktur ve yüzde yüz kabahatli olan benim. Çünkü ben sadece Gazi'nin çevresinden atıldıktan sonra yalnız kalmış bir adam değil, daha önce de kendimi yalnızlığa mahkûm etmiş, yarattığım son derece dar hayal dünyasında sıkışıp kalmış bir adammışım da farkında değilmişim!. Sonra kendi kendimi avutmak için bahaneler buluyorum : Yok, beni etraf ve çok kimseler kıskanmışmış, oyuna düşürmüşlermiş; söylemiş, böyleymiş!.. Sen hayalperest olsaydın da hakikatperest olsaydım, bütün

bunların olacağını bilir; ona göre hareketini düzenlerdin. Gazi'nin seyahatte ma-yiyetinde bulunmalarını hepsini dinledikten sonra sözü sana verdiği zaman, öyle patavasızca konuştun ki, masanın etrafında toplanmış, memleketin idaresinde söz sahibi en azından 25 kişi sana bir anda düş-man kesildi (6). Sonra ne diye seneler senesi Gazi'nin yanında ve politika arena-sının tam içinde olan kişileri umursama-yan, onlara yüksekte bakan bir hâlin vardı? Gazi'nin sana karşı gösterdiği te-veccühten mi kuvvet alıyor, böbürleniyordun? Recep Peker'in, senin söylediklerini yazması emrini aldığı zamanki sana karşı olan tavrını nasıl fark etmedin? Şükrü Kaya'nın bir puntunu bulup seni Gazi'nin gözünden bir anda düşürebilece-ğini nasıl hesaba katmadın? Sivas'taki ak-şam yemeğinde «**Liberalizmin tarifini genç iktisatçımız Hamdi bey yapısın**» dediği za-man (7), seni mi korumak istiyordu san-dın? Ali Çetinkaya'nın seyahate başla-mazdan evvel: «**Sana iktisadi program yaptıracaktırmış!**» diye alay etmesinden (8) niye başına gelecekleri anlamadın?. Nihayet seyahat bitip sen de Gazi'den uzaklaştırıldıktan sonra, Yalova'da kaldı-ğın bir gece, Sofraya çağrılıp sana teveccüh gösterilmesi durumundan olsun ya-rarlanarak, araya konmuş buzdan duvar-ları eritmek için niye bir hamleye giriş-medin?

Şunu gizliyemem : Ben 1930 dan son-ra mebus olmak istiyordum. Mec-liste yararlı hizmetler yapabileceğimi sa-nıyordum. 1931 de yapılan seçim için mü-racaat etmedim, adaylık istemedim. Be-ni nasıl olsa seçerler diyordum. Gerçi mebus olmam maddeten benim aleyhi-meydi. Ben Liman'da ayda 1000 liraya ya-kın para alıyordum. İstanbul'daydım ve rahatım yerindeydi. Mebus olursam Anka-ra'ya gidecek; elime de 3-4 yüz lira geçe-cekti. Bunu düşündüğüm yoktu. Seçseler-di sevine sevine mebusluk yapardım. Fa-kat beni seçmediler. Sonra her seçimde resmen Fırka'ya müracaat ederek adaylık istedim; hiçbir defasında listede adıma göremedim.

Fırka'da bir vakitler (Vali Muhiddin Üstündağ ile Fırka Müfettişi Cevdet Ke-rim İncedayı arasında anlaşmazlık çıktı-ğı sıralarda) beni İstanbul'a müfettiş yap-mayı bile düşünmüşler. Fakat sonraları, değil böyle işin başına getirmek, bir Ocak kongresine çağırarak orada basit bir va-zife vermekten bile çekindiler. Daha ga-ribi, özel teşebbüs ve ticaret hayatında çalışmam sırasında, devletle olan işleri-mizde ortağımın beni Dairelerde falan iş takibine yollamaması, «**Hamdi bey sen ar-ka planda kal, gözükmeye**» demesiydi.

Neyse; bütün bunların hepsi benim beceriksizliğimden, hayalperestliğimden oldu. Yalnız Tek Parti devrinde değil, çok partili rejime geçip, yarım iktidarı alaca-ğına şüphe olmayan yeni muhalefet par-tisinin kurucuları arasına karıştığım za-man da aynı patavasızlığı yaptım. İlk adımda, bu partinin tek sözcüsü olaca-ğın anladığım Adnan Menderes'le çarpış-tım. Aradan dört yıl geçip beni yanlarına aldıkları ve mebus yaptıkları halde dahi rahat durmadım. Yok Milletçe kalkınma kanunu imiş, yok Liberasyona giremezmi-siz, yok şu imiş, bu imiş diye didindim durdum; ve nihayet istenmeyen adamları olarak partilerinde ancak üç sene kala-bildikten sonra ayrıldım ve yine yalnız kaldım.

Fakat ben hâtıralarımı, kendimi, ek-sik taraflarımı, devâ bulmaz bir ru-hî hastalık ateşinden birtürlü kurtulama-mış olduğumu anlatmak için yazmıyo-rum. Maksadım içinde yaşadığımız bir devri anlatmak; millet olarak önümüze serilmiş büyük tarihî fırsatları bir bir ka-çırduğımızı söyleyerek, o devrin tarihine ışık tutmak ve belki ilerimiz için bir uya-rıda bulunmaya çalışmaktır.

1923-1938...

Bu onbeş yıl, Atatürk devridir. Yıkıl-mış bir devletin enkâzı arasında bütün varlığıyla çökmüş bir milletin yeniden di-rilişi ve yeni bir tarih halkası yaratarak yeniden millet oluşu devri...

Bu, tarihin kaydetmediği bir mucize-dir. Bu mucize Atatürk'ün eseridir. Ci-hana hükmettiği devirleri geçerek sonun-da ecnebi devletlerin kumandası altında,

devlet hâlinde yaşamasına sırf emperyalizmin çıkarları bakımından müsaade edilmiş bir Osmanlı imparatorluğu yıkılıyor. Osmanlı aydını bu yıkılışı önlemek ve eskiden olduğundan daha ağır şartlar altında da olsa, Osmanlı devletini yaşatmaktan başka bir çare düşünmüyor. Zelil olmayı, herşeyi kabul etmiş; aman şu devlet yıkılmasın, diyor. Mustafa Kemal adında bir Tek adam çıkıyor; hem emperyalizmin bir kanadına sığınmış bu devlete ve hem de emperyalizme karşı savaş açıyor. Evet; savaşı açan Mustafa Kemal'dir. Gerçi emperyalizmin kuvvetleri, yurdumuzu yer yer işgal etmiş, saldırmıştır. Fakat Osmanlı bütün bunlara katlanmayı göze almaktadır. Mustafa Kemal her iki emperyalizme karşı savaşmaktadır. Ne ile? Halk bitkin, güçsüz ve savaştan yığındır;

memlekette ne top, ne tüfek, ne asker, ne mühimmat hiç bir şey yoktur. Karşı-sındakiler o kadar kuvvetlidirler ki, bir insanın onlarla savaşmaya girişmesi için deli olması lâzımdır. 19 Mayıs 1919 da Samsun'a çıktuktan sonra Erzurum'da, Sivas'ta kongre toplayan, Ankara'ya gelip yeni bir devlet kuran, derme çatma silâhlar ve askerlerle bir de muntazam ordu teşkiline kalkan, ana yurdumuzun dört bir tarafını işgal etmiş düşmanlarla çarpışmaya girişen Mustafa Kemal için deli diyenler çoktu.

Fakat onun deli değil, dâhî olduğu anlaşıldı. Türk milletini kurtardı ve yeni bir devlet kurarak ona asırlarca tamamen kaybetmiş olduğu istiklâlini kazandırdı. Daha bir asır evvel Sadrîazamı makamında ecnebi elçilerin tercümanları bile pay-

**BASIN
İLAN
KURUMU**

yurt içinde
ve dışında
etkili
ve israfsız
reklam
ve tanıtma

Yayın organları hakkında bilgi sağlanır * Eskiz ve program hazırlanır
Objektif tavsiyelerde bulunulur * Tespit edilen programlar titizlikle
yürütülür.

Cağaloğlu, Türkocağı Cad. no. 1, kat: 3
Telefon: 27 66 00 - 2766 01, İstanbul

(Basın : 60669)

larken, şimdi yeni Türk devleti o kadar itibar kazandı ki, Devlet Başkanları Gazi'yle buluşup görüşmek, dünya meseleleri hakkında O'nun görüşünü öğrenmek için bir biriyle rekabet etmeye başladılar.

Gazi büyük inkılaplara girişti; dünyanın şaşıtı sonuçlar alarak bu inkılaplar başarıya ulaştı.

Soyadı kanunu çıktıktan sonra 1935 de Atatürk adını alan bu büyük Adamımıza ne kadar minnet ve şükran duygularıyla bağlansak azdır. O, bizi kurtardı.

Bu gerçeği böylece dile getirdikten sonra, bir nokta üzerinde durmak istiyorum : Atatürk'ün büyük başarıları yanında başaramadığı işler.

Bu konuyu ele almak, belki yaşadığımız hava içinde, riskli olabilir. Bazı dar kafalılar benim Atatürk'ü tenkit ettiğimi sanabilirler. Daima mucizeler yaratan bir kurtarıcı, bir Mehdî bekleyen insanlarız. Şimdi Atatürk'e tapan, O'nun devrine özlem çeken bir genç kuşak yetişmiştir. Bu çocukların istisnasız hepsini içten Atatürk'e bağlı sanmak safdillilik olacaktır. Çünkü, özellikle, solcularımız Atatürk'ü putlaştırmakta ileri gidenlerdir. Onlar inançlarından değil, tamamen aksine, başkalarının inançlarını sömürmek istemelerinden dolayı bu yoldadırlar. Politikacılar nasıl halkın dinî inançlarını sömürürlerse onlar da genç kuşakların Atatürk inançlarını sömürmek istemektedirler. Oysaki Atatürk sağ olsaydı, solculara en kesin cevabı o verir; kendisinin Mehdî olmadığını ve zâten dünyada Mehdî'nin de bulunmadığını söylerdi.

Önce Atatürk'ün de bir insan olduğunu, doğru ve yanlış hareketlerde bulunabileceğini kabul etmemiz lazımdır. Her iyi şey Atatürk'ün eseri ise, her kötü şeyin de O'na mâledilmesinden tabii birşey olamaz. Meşhur seyahatte bir yerde yapılan imar hareketleri ve başkaca işleri öven bir yakını Gazi'ye :

— «Paşam, bütün bu iyi şeylerin hepsini halk sizden biliyor» dediği zaman O'nun verdiği cevabı çok iyi hatırlarım :

— «İyileri benden biliyorsa, bütün kötülöklere de ben sebep oluyorum diyecek. Gezdiğimiz yerlerde iyiden çok kötü gördük.»

Atatürk'ün dehâsi, büyük seziş gücünden ve sarsılmaz irâdesinden gelir. Bunlar insan üstü vasıflardır. Emperyalizme karşı mücadeleye girişmesi, onun tarih karşısında yıkılmaya mahkûm olduğunu sezmesindedir. Her millet bağımsızlığa kavuşacak, emperyalist devletler sömürgelerinden çekileceklerdi. Nitekim, bizim yaptığımız gibi millî kurtuluş savaşlarına girişmeden bütün dünya milletleri bağımsız devletlerini kurdular; müstemlekecilik tasfiye edildi. Afrika'da vahşi kabileler bile bu akıma karıştılar. Birinci Dünya Savaşından sonra bizden ayrılarak İngiltere'nin, Fransa'nın müstemlekesi olmuş Arap memleketlerinde müstakil devletler kuruldu ve emperyalistler buralardan çekilme zorluğunda kaldı. Demek tarihin gidişi bu yoldaydı. Ama bunu 19 Mayıs 1919 da Samsun'a ayak basan ve millî mücadeleye hareketine önderlik eden Mustafa Kemal'den başka aramızda kimse seze-memişti. Atatürk havayı değiştiren değil, havanın değiştiğini sezerek pencereyi açan ve bozuk hava içinde bunalmış insanlara hayat veren adamdır.

Atatürk bağımsız yeni millî Türk devletini kurduktan sonra giriştiği inkılaplarda, kanaatıma göre, bu büyük gezgisini gereği gibi kullanamamıştır, ve bu yüzden geniş ölçüde başarısızlığa uğramıştır. Teokratik devleti yıkıp yerine lâik devlet koyma konusunda sezişlerini değil, yüksek irâdesini ve sağladığı büyük prestiji ortaya koymuştur. Oysaki hem teokratik devletin ve hem de onun dayanağı olarak halk arasında yaydığı ve körtüklediği dinî taassubun sonu gelmişti. Atatürk bunu da sezebilirdi. Osmanlı teokratik devleti, halka karşı bir sömürü devletiydi. O sömürüsünü dini vasıta olarak kullanmak sayesinde yapıyordu. Bu vasıta islah edilerek, yeniden düzenlenerek inkılap emrinde kullanılabilirdi. Lâiklik devriminin dine karşı bir hareket değil, islâm dininin temel felsefesine dayanan ve onu asırlar boyu despotik idarelerin vasıtası haline koymuş ve niteliğini tamamen değiştirmiş şeklindeki kurtaran bir hareket olması sağlanabilirdi. Hilâfetin kaldırılmasının islâm dinine aykırı olmadığını, kanun çıkarken, ilmi şekilde ispat ettirme

gerekliliğini duymuş olan Atatürk'ün, sonra lâiklik devriminin safha safha uygulanmasında da bu hareketin dine aykırı olmadığını millete inandırması mümkündür. Şapka giymek, medenî kanunu kabul etmek, medrese ve tekkeleri kapamak, kisası ne yapılmışsa hepsi islâm dinine uygundu. Bu yol tutulmadı ve inkılâpçı kararlarını inandırarak değil, korkutarak uygulamaya kalktı. Osmanlı teokratik devlet de vasata olarak kullandığı dini, yine korkutarak yaşatmaya kalkmıştı. Oruç bozan insan bile üç ay hapiste yattı. Dikkatle izlenmesi gereken bir noktada olduğu için üzerinde duruyorum : O devirde özellikle büyük şehirlerde dine karşı, hattâ dinsizlik derecesine varan akımların güç kazanması nedenlerinin başında yasaklar koyarak dinin yaşatılması olanağı vardı. Hayat, dinin binüçyüz sene önceki çöl toplumlarına uygun kurallarının çerçevesini çoktan kırmış ve aşmıştı. Lâiklik inkılâplarının da kanun zoruyla ve korku salarak uygulanması aynı cinsten olmuştu. Devletin inançlar ve buna bağlı davranışlar karşısında tarafsız kalması ve vicdanî kanaatler ve buna uygun hareketlerde fertlerin özgürlük haklarını

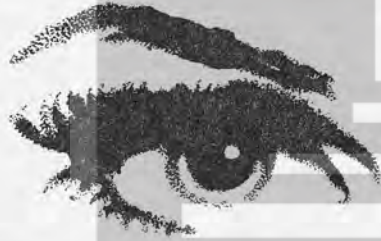
koruması, dinî taassubun silinip gitmesine kâfi gelebilirdi. Şüphesiz bu konuda yardımcı güç olarak, kültür devrimine girişmek, lâikliğin kavramını belirtmek ve dine bağlı Türk halkını bu yolla devlete ve inkılâplara ısındırmaya çalışmak da gerekecekti.

Bugün lâiklik inkılâbı ters tepmiş, aradan kırk seneden fazla zaman geçmesine rağmen, şimdi dinî taassup eskisinden daha yaygın hale gelmiş ve halkın birkısmı devletiyle dini arasında gereksiz bir tercihe zorlanmış ise, bunun nedeni bence bundan ibarettir.

Şimdi konunun bir başka yanına geçelim :

Bir bütün olarak Atatürk inkılâbı, tarihin bir aşamadan ötekine aktığı buhran ve intikal devirlerinde başgösteren büyük inkılâplardan biridir. Yani, tarih bir devir değiştirmektedir ve yeni devrin kendine özgü felsefesi ve değer yargıları vardır. Bu felsefe ve yargıları ilim bilemez. Çünkü pozitif ilim, yaşanmış olayların müşahedesi, tarif ve izahıyla mukayesesinden doğan kanunlara ve değer yargılarına bağlıdır. Henüz yeni devir yaşanmamıştır ki ilim, üzerine vazife

GÖRÜNEN KÖY KILAVUZ İSTEMEZ.

**TÜRKİYE
EMLAK KREDİ BANKASI**

**BİR MİLYAR LİRA SERMAYESİ
BİR MİLYAR LİRAYI AŞAN MEVDUATI
İKİ MİLYAR LİRALIK PLASMANI VE
YURT SATHINA YAYILAN ŞUBELERİ
İLE TÜRKİYEDE KONUT DÉRDİNİ
ÇÖZÜMLEYEN TEK BANKA ...**

almış ve bu yeni olayların kanunlarını bulmuş olsun. Nitekim 1914 Birinci Dünya Savaşının başlaması tarihiyle 1945 İkinci Dünya Savaşının bitmesi tarihine kadar geçen aşağı yukarı 30 yıllık büyük buhran ve intikal devri içinde ilim, hiç bir zaman olaylara doğru teşhis koyamamış; birbiri ardınca patlak veren harpler, ihtilâller ve buhranlar hakkında hep eski değer yargıları ölçüsünü kullanarak dünya yüzünde birçok faciaların -doğmasına olmasa bile- önlenememesine sebep olmuştur. İşte delilleri: Birinci Dünya Harbini kim kazandı, kim kaybetti? Bu harpten ne sonuç alındı?

İngiltere kazandı ama, hemen bütün müstemlekeleri kendisinden ayırdı ve dünya üzerindeki hâkimiyetini Amerika'ya bırakarak, ikinci planda bir devlet oldu. İngiltere İkinci Dünya Harbini de kazandı. Ama bu sefer de dünyanın ikinci devleti olmak durumundan da düşerek, millî bir devlet halini aldı. Ne çıktı bu harplerden? Çörçil dünyanın rahata kavuşması için faşizm ve nasyonal sosyalizm rejimlerinin ortadan kalkması tek çıkar yol olduğu inancındaydı. Yalnız Çörçil değil, birçok kimseler her yerde böyle düşünüyordu. Bu inanç ve düşünüş eski değer yargılarına bağlı kalmaktan ve değişen dünyayı kavrayamamaktan doğmaktaydı. Rejimler için harp etmek, insanların düşmanlarına değil, gölgelerine hücum etmeleri kadar akıl dışı bir savaş olduğu henüz anlaşılammıştı. Komünist rejimler kalkarsa dünyanın rahata kavuşacağı inancı da uzun zaman ilim ve politika âleminde yaşadı. Şimdi yavaş yavaş bunun eski tarihî dönem değer yargılarına bağlanmaktan doğan yanlış bir şey olduğu ancak anlaşılmaya başlandı.

Atatürk inkılabı, değişen dünyanın şartlarına en erken şekilde uyması mümkün olan ve kaynağını yüksek irâde sahibi bir dâhinin sezîşlerinden almış bulunan büyük bir tarihî olaydır. Emperyalizme (Osmanlı ve Batı Emperyalizmine) karşı millî bir hareket olması, geri kalmış ve medeniyet kervaniyle bağlantısını kesmiş bir toplumun millet haline gelerek en kısa zamanda kalkınmaya yönel-

mesi bakımından bu inkılâp, değişen tarihî dönemin ideolojisini, yeni bir din gibi ahlâkını ve felsefesini kurmaya yönelmeliydi. İdeoloji, ilimden önce bir fikir türüdür. Yaşanmış değil, yaşanacak olayların gidisini sezme ve onları düzenlemeye çalışır. Tarihte her inkılâbın bir ideolojisi olur ve ideolojisi olmayan hiç bir harekete inkılâp denemez. Kitapları olan büyük dinlerle Fransız Büyük İhtilâli, Sovyet Rus İhtilâli, Komünist Çin İhtilâli, ideolojileri olan inkılâplardır. İtalya'da Mussolini'nin, Almanya'da Hitler'in giriştikleri hareketlerin ise inkılâpla ilgisi yoktur. Gerçi bunlar da bir ideoloji yarattıkları iddiasındaydılar. Hattâ memleketlerindeki birkısım ilim adamları da bu ideolojileri ilme mâl etmeye koyulmuşlardı. Fakat çabalar tamamen beyhudeydi. Çünkü faşizm ve nasyonal sosyalizm ancak buhran rejimi olarak değerlendirilebilirdi. Bir sıkı yönetim rejimi olmalarına rağmen, ebedî bir nizam olarak kendilerini ortaya attılar. Üstelik eski ve yeni arasında, yani kapitalizmle sosyalizm arasında bir sentez de değildiler. Buhran ortadan kalkınca tasfiyeye mahkûmdular (9).

Türk inkılâbına gelince, tüzelerek belirtelim ki, o faşizm kadar olsun bir ideoloji yaratamadı. Bütün ideolojilere açık kaldı. Hepsinin kendisine uygun olan yanlarını gelişi güzel alıp uygulamakla, ya da onları kendimize uyduralım diye uğraşmakla yetindi. Doğrusuna bakarsak «Biz bize benzeriz» diye ideolojiyi red ederek ve şeflerin irâdelerine uymayı ideoloji yerine koyarak tarih içinde kendisine hazırlanan yeri doldurmadan gelip geçti.

İDEOLOJİSİ olmayan hiç bir toplum hareketine inkılâp denemeyeceğini söylemişim. 1933 de yayınladığım İktisadî Devletçilik ikinci cildin başlangıç yazısında görüşlerimi açıklamıştım :

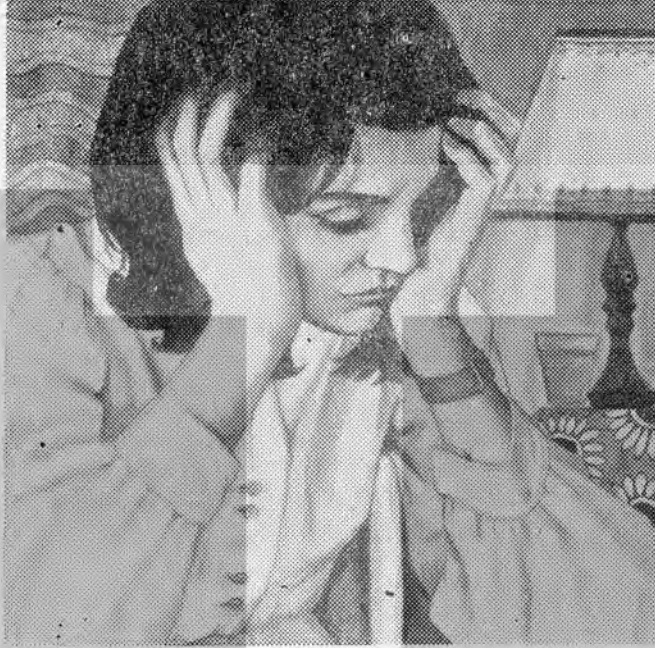
Enerji ve zekâsı dünya hududunu aşan bir şefin idaresinde büyük bir inkılâp geçirmekteydik. Türk toplumu Garp âleminde ayrı ve onların tarihî evrim seyrine uymayan bir toplumdu. Bu inkılâp, Garptan ayrı olan şartlarımıza uy-

gun bir ideoloji yaratmalıydı.

— «Türk inkılabı, tarihin bir devirden ötekine aktığı intikal zamanlarında başgösteren büyük inkılaplardan biridir. Tarih belirli bir toplum ve medeniyet şartını yitirip cemiyet tekâmülden inhilâle doğru yol almaya başlarken büyük sarıntılar olur. Tarih bir fâsit daire içinde

dolaşır. İnkılâp, bu cemiyetin kendi içinde şekil değiştirmek, yeni bir dengeye doğru akmak için yaşayan bir ihtiyacın ifadesidir. Türk inkılabı ne iki asır evvel Fransa'nın ne de içinde bulunduğumuz asırda Rusya'nın geçirdiği inkılaplar cinsinden, yani ne kapitalist, ne de sosyalist bir rejime geçme hareketi değildir.

asabi baş ağrılarına karşı

GRİPİN

karşı

GRİPİN, bas, dis, adale, sinir, lumbago, romatizma ve sıyatik ağrılarına karşı faydalıdır

GRİPİN, bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında basarı ile kullanılır.

GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

faydalıdır

«Bir inkılâbı, önceden tesbit edilmiş, varış noktaları ve mesafeleri belli bir cemiyet hareketi sananlar, onu anlamayanlardır. İnkılâp duran bir şey değildir. İnkılâp yürüyen tarihi doğduğu cemiyetin kendi şartlarına göre imâl etmek demektir. İnkılâp şiddetli bir ihtiyaç halinde ancak sezilir ve doğurduğu heyecan ölçüsünde yaşar. Bir inkılâp bu yüksek heyecan devresinde kendi ideolojisini ve ilmini kuramazsa yaşayamaz. Bu takdirde inkılâbı herşeyi yıktıktan, bozduktan sonra, yerine yeni cemiyet şartlarını ve kanunlarını koyamadığından, en son olarak kendini tahrip eder.»

«— Ne demek istiyorsun? Gazi kendini mi tahrip ediyor?» diye o zamanlar bazı sorulara cevap vermek zorunda kalmıştım. İktisada ve sosyal meselelere merak sarmış olan (Merhum) Necip Ali - istiklâl mahkemelerinin savcısı, milletvekili - benimle bu konuları konuşmaktan hoşlanırdı. Soranlar arasında o da vardı. Ona: «Eğer ideolojimiz olmazsa bundan korkabiliriz» demiştim.

Çoğumuzun verdiği mâna altında Türkiye'nin bir inkılâp geçirdiği şüphesizdir. Ama bir toplumu bir hâlden başka bir hâle getirmek için önce onu idare eden sınıfın ve onun dayandığı ideolojinin değişmesi gerekir. Türkiye'de bu olmadı. Gerçi Türk'ü baskısı altında bulundurup millet hâlden kabile hâline sokmuş ve bütün manevi ve maddî varlıklarını yıkmış olan Osmanlı Kapıkulu İmparatorluğundan kurtulduk. Fakat inkılâbın milliyetçi ideolojisinin temeli olacak olan bu hâdise Gazi'den başka hemen hiç kimse tarafından sezilemedi, kabul edilemedi. Bu durumda Gazi bile açıkça Osmanlı düşmanlığı yapmak ve bu devletin manevi mirasını reddetmek cesaretini gösteremedi.

Ne oldu? Yıkılan devlet, aşağı yukarı hiç birşeyini değiştirmeden İstanbul'dan göç edip Ankara'ya yerleşti. Yeni millî Türk devleti Babiâli'nin devamından başka birşey olmadı. Çünkü bu devleti idare eden sınıf değişmemişti: Kapıkulu sınıfı... Eskiden olduğu gibi devletin başında olana bağlı, devleti sınıfsal çıkarı açısın-

dan yöneten, ekonominin dışında ilkel ve sömürücü bir sınıf elinde kalmıştı. Gerçi ona yeni zümreler eklenmişti. Fakat gerek bunlar ve gerekse yaratılan fırsatlardan yararlanarak yeni yeni teşekkül etmeye başlayan burjuva sınıfı bile Kapıkulu karakterini taşımaya, bu kategori içinde yer almaya yönelmişti.

BİR hâtıra yazısının havasını bozmak için konuyu kısa keseceğim. Yoksa üzerinde çok söylenecek söz vardır. Gazi, büyük sezis ve irâde gücü eseri inkılâplarını yaptığı zaman, toplum içinde yalnız kalmış adamdı. O'nun ideali ve inkılâplarının temeli olan batılaşma, aramızda yüz yıldan beri yoğun hareket doğurmuş, mücadelesi yapılmış, ihtilâllere kaynak olmuş bir fikirdi. Gazi bütün bu uzun hareketlerin içinde yaptığı inkılâplara ışık tutacak ve destek olacak hiçbir şey bulamadı. Batılaşmayı, hattâ hürriyeti şiddetle isteyen bir sınıfımız da yoktu. Gazi, romantik hürriyetçiler ve gördükleri karşısında ağızlarının suyu akarak, aşağılık duygusu içinde Türk doğduklarından bile utanarak Batı'yı olduğu gibi taklit etmek isteyen bozguncu ve halk dışı aydınlara mı dayanacaktı? Yoksa asırlarca halkın başında boza pişirmiş ve kendini diliyle, ahlâkıyla, hayatiyle ve herşeyiyle halkın üstünde tutmuş Kapıkulu sınıfıyla mı inkılâpları yapacaktı?

Evet; bütün bunlar yoktu, ve hemen olmaları için Gazi'nin değil, Allah'ın bile irâdesi yetmezdi. Gazi, kendi irâdesi altında olması mümkün gibi gözüken bir inkılâp kadrosunu bile teşkil edecek insan bulamadı. Acı gerçek şudur ki, Gazi inkılâplarına üstün aydın, Üniversite profesörleri, seçkin insanlarımız hiçbir zaman gönülden bağlanmadılar ve ona da katkıda bulunmak gerekliliğini duymadılar. Bundan dolayı bu yönde çaba harayanlar, Şevket Süreyya gibi benim gibi üniversite dışında alaylı birkaç kişiden ibaret kaldı.

Yeni Türk devleti, yıkılan Osmanlı devleti gibi, Kapıkulu sınıfının elinde kalınca eskisinin devamına kimse mâni olamazdı. Şüphesiz yeni devletin tam bağım-

sızlığa kavuşmuş ve eski devleti kısıvrak baskısı altında bulunduran emperyalizm güçsüzleşmiş olduğu için, arada bir fark olacaktı. Fakat temel doktrin her iki devlette de aynı kaldı: Sosyal sınıflara karşı olmak ve Kapıkulu hâkimiyetini sürdürmek.

YENİ Türk devletinde bu doktrinın yaşatıcısı Atatürk değildi. O, emsalsiz seziş gücü sayesinde bir millî burjuva sınıfı yaratma yoluna girmişti. Daha evvel de değinmişim: O'nunla İnönü arasında başlıca anlaşmazlıklara bu konu sebep olmuştu. İnönü devletçi, daha doğrusu hükümetçiydi. O'nun 1931 lerden sonra devlet yönetiminde hemen hemen tek söz sahibi olarak 1950'lere kadar Başvekil ve Cumhurbaşkanı olduğu uzun dönemde her üç sosyal sınıfı (köylü, işçi ve tüccarı) kalkındıracak bir politika gütmesi beklenemezdi. Bu süre içinde köylünün nasıl daha da güçsüzlendiğini, çökerdiğini herkes biliyor. 1929'larda bile 15 kuruş olan buğdayın, her eşya fiatı iki misline çıktığı halde, bu tarihten onbeş sene sonra 1938'de bile ancak 4 kuruşa satıldığını bir örnek olarak zikredebiliriz. Köylü cefendimiz Ankara'nın asfalt caddelerinde dolaşmak hakkından bile yoksun bırakılmıştı. Devlet işçi kullanılarak yapılan işlerini açık eksiltmeye koyuyor ve boğazı tokluğuna, en sefil şartlar içinde işçileri çalıştıran müteahhitlerin bu zavallıları sömürmelerini normal karşılıyordu. Uzun süreler özel sektörün sanayi alanında yatırım yaparak çalışmalarını kanunla önlenmişti. Bu arada kazananlar ise, karaborsacılar ve dalaverecilerle devlet taahhütlerine girişenlerdi. İşçi kullanılarak kazma kürekle yapılacak diye hesaplanan ve öylece ihaleye konan demiryolları yapım işlerini üzerine alan müteahhitler makine ile üçte bire mâl ettikleri bu işlerden dolayı kısa zamanda milyoner olmuşlardı.

Hikâye uzundur ve ibret vericidir. Eğer Türkiye'de bir ideolojiye dayanan gerçek anlamda bir inkılâp olsaydı, önce Kapıkulu hâkimiyetine dayanan rejim değişirdi. İnkılâpçı bir süre uygulayacağı diktotaryal rejim sayesinde köylüyü, iş-

çiyi, esnafı ve tüccarı koruyan, yani hedefi özel teşebbüs ve sermayeye dayanan kapitalist bir kalkınmaya girişirdi. Şüphesiz büyük işlerin, büyük endüstrinin devlet elinde olması da gerekecekti. Fakat o zaman bunların kuruluş ve idaresini kapıkulu devletinden ayıran yepyeni bir iktisadî örgütlemeye gitmek lâzımdı. Bu arada devletin kendisini de yeniden kurmak, halkın kendi kendini idare etmesini sağlayacak kurullar ve kuralları tesis etmek, sınıfları ve zümreleri örgütletmek, planlı bir kalkınmaya girişmek gibi birçok şeyler de bunlarla birlikte yapılmalıydı.

Olamazmış meğer! Bunlar hayalmiş!. Gazi'nin 30 Ağustos 1934 gecesi Dolmabahçe sarayındaki düğünde benim için koyduğu teşhis pek yerindeydi :

«— Ben bir hayâlperesttim», ve toplum içinde yalnız kalmaya mahkûmdum.

GELECEK YAZI

Biz Tek Parti Devrimi de yaşamadık

(1) Barış Dünyası, Ağustos 1967, sayı 63, sahife 503

(2) Barış Dünyası, Ağustos 1967, sayı 63, sahife 506

(3) Barış Dünyası, Temmuz 1968, sayı 74, sahife 440

(4) Barış Dünyası, Aralık 1968, sayı 79, sahife 756

(5) Barış Dünyası, Mart 1969, sayı 82, sahife 183

(6) Barış Dünyası, Kasım 1967, sayı 66, sahife 696

(7) Atatürk'le 3 ay, sahife 35

(8) Barış Dünyası, Eylül 1967, sayı 64, sahife 568

(9) Bu konuda daha faşizm ve nasıyonâl sosyalizmin dünya nizamı olacağına hayaline bizden bile bir çokları katılmış olduğu sırada şahsen benim görüşlerimi izlemeyen isteyenlere şu kitaplarımı tavsiye ederim:

Değişen dünya 1941, birinci ve üçüncü fasullar,

Bir medeniyetin sonu, 1942, S. 129-139

(10) Ahmet Hamdi, iktisadî devletçilik ikinci cilt sahife 5.

**ARTAN
MEVDUATIMIZ
ARTAN
TEVECCÜHÜ
GÖSTERİYOR**

**TÜRKİYE
HALK
BANKASI**

Delta Reklamcılık

(Basın: 60678 — A - 21018)

TÜSTAV

SAYIN KALORİFERLİ VE SOBALI BİNA SAHİPLERİ

Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumuna ait bulunan ve yeni sistemle
istihsali geliştirilen Beypazarı Bölgesinin,

ORTA ANADOLU LİNYİTLERİ

doğrudan doğruya ocaktan kamyonla evinize kadar teslim

TONU 80.— LİRADIR

aşağıda adresi yazılı satış bürosuna en az 10 ton sipariş
verilmesi şartıyla almanız mümkündür.

Böylece, 10 ton ve daha fazla siparişlerde, Ankara deposu ile
eviniz arasındaki taşıma için ödeyeceğiniz ton başına 15.—
lirayı tasarruf etmiş olacaksınız.

Müessesemizin Teknik İşler Müdürlüğünün yetkili elemanları, Sayın
müşterilerimizin satışlarla ilgili her türlü taleplerini karşılamak
üzere ücretsiz olarak emrinizdedir.

Ayrıca, Merkez ve Mamak depolarına ilâveten Abidinpaşa,
Akdere, Altındağ, Balgat, Dikmen, Gülveren'de de satış
yerleri açmak suretiyle,

PERAKENDE OLARAK YİNE TONU 80.— LİRADAN

satışlarına başlamış bulunmaktadır.

Orta Anadolu Linyitlerini bir defa denememiz menfaatiniz icabıdır.

KÖMÜR SATIŞ VE TEVZİ MÜESSESELERİ

Güzel bir kış geçirmenizi diler.

MÜRACAAT YERLERİ :

Ankara Şubesi Müdürü : 11 10 01
Satış Bürosu : 12 05 18
Bayındır Sokak No : 16
Teknik İşler Müdürlüğü : 12 69 67

(Basım :)

Biraz yorgun ve solgun bir haliniz var.

Roma'da, Madrid'de, Barcelona'da bir iki haftalık dinlenmeye ne dersiniz? Tokyo, Kaliforniya, Sidney, Honolulu da olabilir!

Niçin olmasın? İşleri biraz da ortanız takip etsin. Bırakın herşey olduğu gibi kalsın. Ne çıkar?

Gerisini dünyanın en tecrübeli havayoluna bırakın. Dünyanın her yerine seferimiz var. Sizi istediğiniz yere uçururuz.

Tenzilâtlı tarifelerimiz çeşit çeşittir. Birini size de uygularız.

Göreceksiniz, bu yorgunluğu ve solgunluğu üstünüzden atmanız ne kadar kolay olacak.

Bir PanAm seyahat acentesi bütün dertlerinizi halleder. Döndüğünüzde dipdiri, dinlenmiş, gençleşmiş bulacaklar sizi. Tanıyamayacaklar.

PanAm gidışe azamet verir.

Istanbul: Hilton Methali, Tel: 47 45 30

Ankara: 53 Atatürk Bulvarı, Tel: 12 11 20

İzmir: İzmir Palas Oteli Tel: 33 472

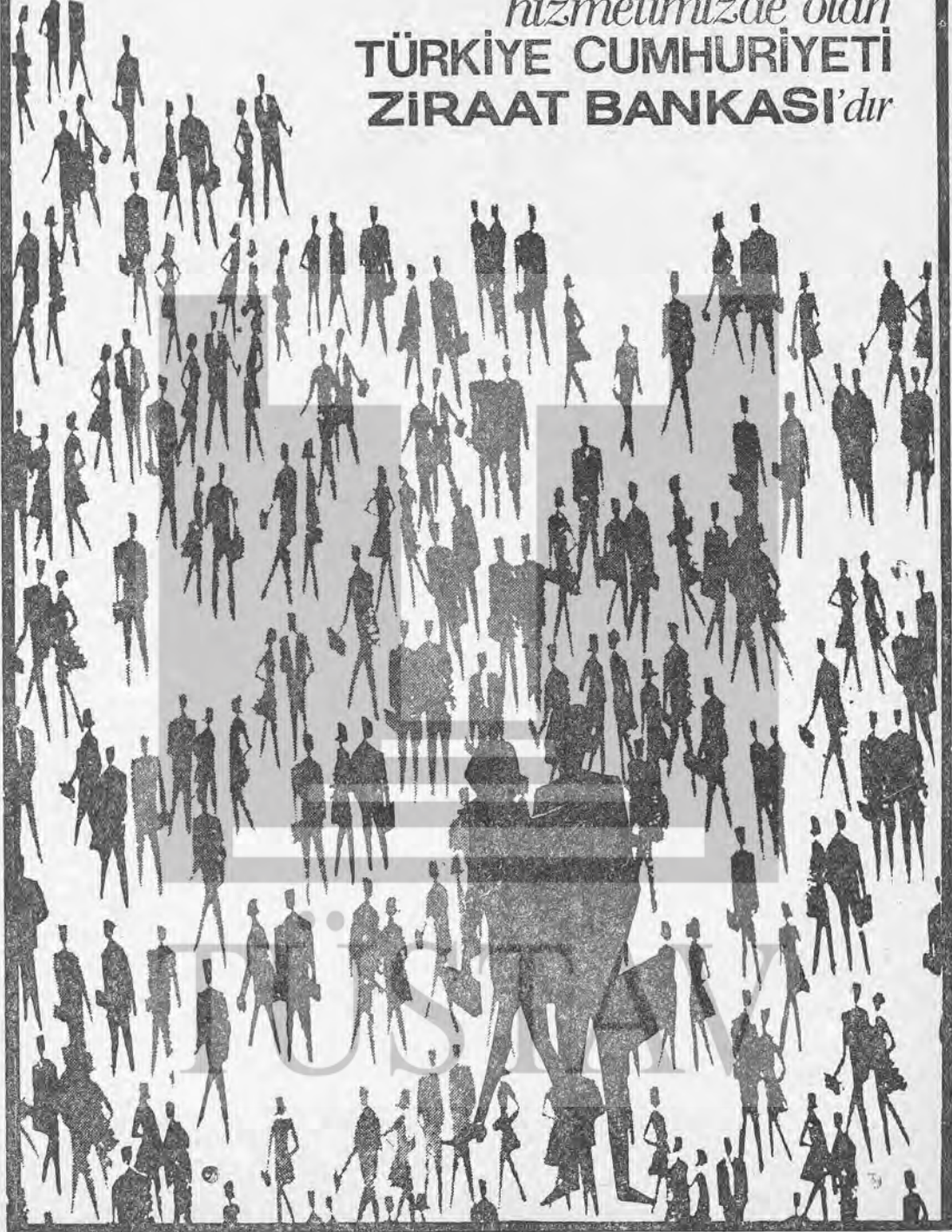
Adana: Agba Oteli, Tel: 15 01

(Manajans : 1250)

EVET!

bizim bankamız
HER YERDE
HER ZAMAN
hizmetimizde olan
TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ZİRAAT BANKASI'dır

PROFİLO

çeşitli sahalarda
yurt hizmetinde

Enerji nakil hatları için pylon imalâtı

Fabrika konstrüksiyonları

Petrol tankları imalâtı

Portatif evler, demir ve alüminyum doğrama işleri

Otomotiv endüstrisi için karoseri imalâtı

Deniz üstü, altı ve iskele inşaatı

Turistler için karavan imalâtı

Buzdolabı, çamaşır makinesi ve elektrikli ev âletleri
imalât ve montajı

PROFİLO

SANAYİ ve TİCARET A.Ş.

Profilo Sanayi ve Ticaret A.Ş. -2. Taşocağı Sok. 26-28, Mecidiyeköy, İstanbul
Tel: 477990, Telg.: Profilde, P.K. 98 Beyoğlu

(Sedef Reklâm : .....)

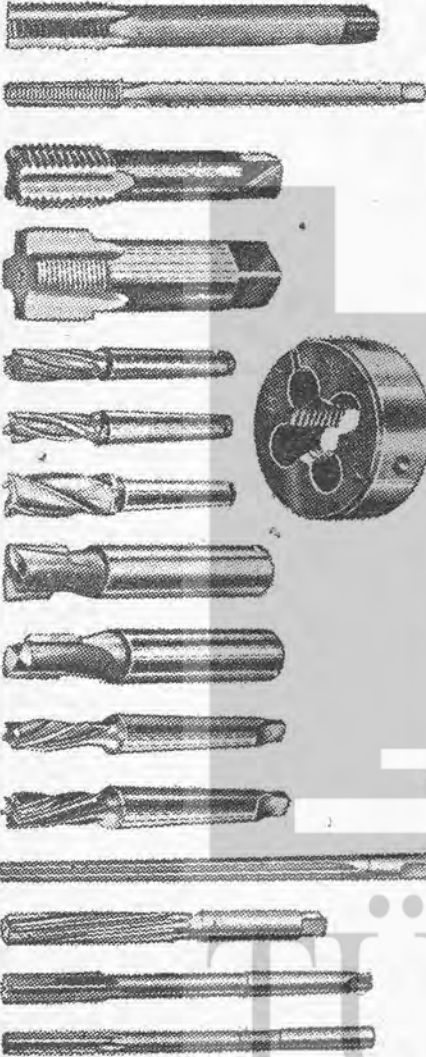

makina-takım
MTE
endüstrisi

makina-takım endüstrisi A. Ş.

May

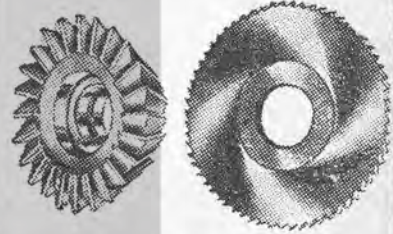
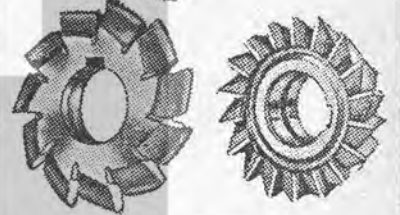
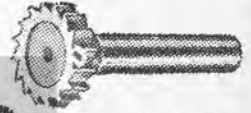
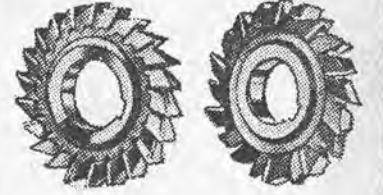
MAY patentli, HSS ve W5
MATKAP UÇLARI,
MARTIN MILLER, UDDEHOLM,
SANDVIK ŞERİT, KATRAK,
DAİRE, EL ve MASHINA
TESTERELERİ

Ayrıca

TORNA KALEMLERİ
EL KILAVUZLARI
(Metrik ve Whit Worth)
MAKİNA KILAVUZLARI
PAFTALAR (Metrik ve Whit Worth)
KONİK RAYBALAR
EL RAYBALARI
MAKİNA RAYBALARI
PARMAK FREZELERİ
DELİK FREZELERİ
SANAL FREZELERİ
AÇILI ALIN FREZELERİ
PRİZMA FREZELERİ
YARIK FREZELERİ
VALS FREZELERİ
AÇI FREZELERİ
MODÜL FREZELERİ
PUNTA MATKAPLARI
FREZE TESTERELERİ

DİĞER ÖZEL KESİCİ
TAKIMLARIN tamamını STOKTAN
veya kısa teslim müddetli olarak
müşterilerimize ihtiyaçlarını
karşulamakta şeref duyarsın.

Her türlü mütamekân malûmat için
teşkilâtımız emrinizdedir.

makina-takım endüstrisi A. Ş.

(Gebze - Çayırova)

Acentesi:

Metal Ticaret T.A.Ş.

Tünel Caddesi, Transtürk Han 18, Karaköy, İstanbul - Tel.: 49 51 10 - 44 38 73, Telg.: METURAS - İst.
Ankara Satış Yeri: Çankırı Caddesi No. 15/3 Telgraf: METURAS - Ankara, Tel.: 11 09 82

Ege Bölgesi Müessesihhleri:

Kesici Takımlar: Olgü Teknik Ticaret Koll. Şti. Cumhuriyet Bulv. No. 88 Telg.: OLGU Tel.: 22 452
Testereler: Ego Rafino ve Neft Sanayii K. Ş. Fevzi Paşa Bulv. No. 65/A Telg.: CARFI Tel.: 38 563
Büney Anadolu Bölgesi Satış Müessesihhliği: Atatürk Bulv. Burdurluoğlu Apt. Kat 5, Adana Tel.: 2880

(Barış : .....)